

Ieguldījums Tavā nākotnē!

Pētījums veikts Valsts kancelejas administrētā projekta „Atbalsts strukturālo reformu ieviešanai valsts pārvaldē” (identifikācijas Nr. 1DP/1.5.1.1.1./IPIA/CFLA/004/002)

Aktivitātes Nr. 3.2.

„Strukturālo reformu ieviešanas ietekmes novērtēšana”

(iepirkuma ID Nr. MK VK 2012/4 ESF) ietvaros

Projektu 100% apmērā finansē Eiropas Sociālais fonds

**STARPZIŅOJUMS PAR CITU ES VALSTU PIEREDZI UN
ATŠKIRĪGIEM RISINĀJUMIEM IEKŠLIETU UN AIZSARDZĪBAS
JOMAS IZGLĪTĪBAS SISTĒMAS ĪSTENOŠANĀ, KĀ ARĪ LATVIJĀ
ĪSTENOTĀS IEM SISTĒMAS IESTĀŽU AMATPERSONU AR
SPECIĀLAJĀM DIENESTA PAKĀPĒM UN NBS PROFESIONĀLĀ
DIENESTA KARAVĪRU PROFESIONĀLĀS (T.SK. PIRMĀ UN OTRĀ
LĪMEŅA PROFESIONĀLĀS AUGSTĀKĀS) IZGLĪTĪBAS
RAKSTUROJUMS UN NOVĒRTĒJUMS PAR ŠĪS IZGLĪTĪBAS
INTEGRĀCIJU KOPĒJĀ PROFESIONĀLAJĀ IZGLĪTĪBAS SISTĒMĀ**

atbilstoši 2012.gada 11.decembra līgumam Nr.95

**„Dienesta pienākumu izpildei nepieciešamās profesionālās
kompetences vērtējums un profesionālās izglītības sistēmas
pilnveide iekšlietu ministrijas sistēmas iestāžu amatpersonām ar
speciālajām dienesta pakāpēm un Nacionālo bruņoto spēku
profesionālā dienesta karavīriem”**

Izpildītājs:

SIA „Ernst & Young Baltic”

Rīga, 2013.gada 5.marts

Saturs

1. Ievads	3
1.1 Izmantotie saīsinājumi	3
1.2 Konteksts	4
2. Kopsavilkums par Iekšlietu ministrijas izglītības un militārās izglītības sistēmu Latvijā	5
2.1 Izglītības sistēma Latvijā	5
2.2 Nacionālo bruņoto spēku profesionālā dienesta karavīru izglītības sistēma	6
2.2.1 Izglītības sistēmas kopējais raksturojums	6
2.2.2 Izglītības prasības dažādu dienesta pakāpju iegūšanai	7
2.3 Iekšlietu ministrijas sistēmas iestāžu amatpersonu ar speciālajām dienesta pakāpēm izglītības sistēma	7
2.3.1 Izglītības sistēmas kopējais raksturojums	7
2.3.2 Izglītības prasības dažādu dienesta pakāpju iegūšanai	8
2.4 Iekšlietu ministrijas sistēmas iestāžu amatpersonu ar speciālajām dienesta pakāpēm un Nacionālo bruņoto spēku profesionālā dienesta karavīru izglītības sistēmas integrācija kopējā profesionālajā izglītības sistēmā	8
3. ES valstu pieredzes pārskats	12
3.1 Apvienotā Karaliste	12
3.1.1 Izglītības sistēma Apvienotajā Karalistē	12
3.1.2 Nacionālo bruņoto spēku profesionālā dienesta karavīru izglītības sistēma	14
3.1.3 Iekšlietu sistēmas iestāžu amatpersonu izglītības sistēma	23
3.2 Igaunija	32
3.2.1 Izglītības sistēma Igaunijā	32
3.2.2 Nacionālo bruņoto spēku dienesta karavīru izglītības sistēma	33
3.2.3 Iekšlietu sistēmas iestāžu amatpersonu izglītības sistēma	42
3.3 Vācija	49
3.3.1 Izglītības sistēma Vācijā	49
3.3.2 Nacionālo bruņoto spēku dienesta karavīru izglītības sistēma	50
3.3.3 Iekšlietu sistēmas iestāžu amatpersonu izglītības sistēma	58
4. Apskatīto ES valstu pieredzes salīdzinājums	67
4.1 Nacionālo bruņoto spēku amatpersonu izglītības sistēma	67
4.2 Iekšlietu ministrijas sistēmas iestāžu amatpersonu ar speciālajām dienesta pakāpēm izglītības sistēma	72

1. Ievads

1.1 Izmantotie saīsinājumi

Tabula Nr. 1. Ziņojumā izmantotie saīsinājumi un saīsinājumu skaidrojumi.

Saīsinājumi	Skaidrojumi
AizM	Latvijas Republikas Aizsardzības ministrija
CQFW	Velsas Kredītpunktu un kvalifikāciju ietvarstruktūra (<i>Credit and Qualifications Framework for Wales</i>)
ECTS	Eiropas kredītpunktu pārnese sistēma (<i>European Credit Transfer System</i>)
EKI	Eiropas Kvalifikāciju ietvarstruktūra mūžizglītībai
ES	Eiropas Savienība
EstQF	Igaunijas Kvalifikāciju ietvarstruktūra
Formālā izglītība	Sistēma, kas ietver pamatzglītības, vidējās izglītības un augstākās izglītības pakāpes, kuru programmu apguvi apliecina valsts atzīts izglītības vai profesionālās kvalifikācijas dokuments, kā arī izglītības un profesionālās kvalifikācijas dokuments (atbilstoši Izglītības likumam (29.10.1998.)) ¹
GCE A	Augstākais vispārējās vidējās izglītības sertifikāts Anglijā, Velsā un Ziemeļīrijā (<i>General Certificate of Education Advanced</i>)
GCSE	Vispārējās vidējās izglītības sertifikāts Anglijā, Velsā un Ziemeļīrijā (<i>General Certificate of Secondary Education</i>)
GNVQ	Vispārējā nacionālā profesionālā kvalifikācija Apvienotajā Karalistē (<i>General National Vocational Qualification</i>)
IeM	Latvijas Republikas Iekšlietu ministrija
IPLDP	Sākotnējā policijas mācību un attīstības programma Anglijā, Velsā un Ziemeļīrijā (<i>Initial Police Learning and Development Programme</i>)
MVP	Nacionālo bruņoto spēku Mācību vadības pavēlniecība
NAA	Latvijas Nacionālā aizsardzības akadēmija
NATO	Ziemeļatlantijas Līguma organizācija
NBS	Nacionālie bruņotie spēki
Neformālā izglītība	Ārpus formālās izglītības organizēta interesēm un pieprasījumam atbilstoša izglītojoša darbība (atbilstoši izglītības likumam (29.10.1998.)) ¹
NQF	Nacionālā kvalifikāciju ietvarstruktūra Apvienotajā Karalistē (<i>National Qualifications Framework</i>)
NVQ	Nacionālā profesionālā kvalifikācija Apvienotajā Karalistē (<i>National Vocational Qualification</i>)
Ofqual	Apvienotās Karalistes Kvalifikāciju un eksaminēšanas regulēšanas padome (<i>Office of Qualifications and Examinations Regulation</i>)
RA	Rēzeknes augstskola
RSU	Rīgas Stradiņa universitāte
RTU	Rīgas Tehniskā universitāte
SCE	Vispārējās vidējās izglītības sertifikāts Skotijā (<i>Scottish Certificate of Education</i>)
SCQF	Skotijas Kredītpunktu un kvalifikāciju ietvarstruktūra (<i>Scottish Credit and Qualifications Framework</i>)
QCF	Kvalifikāciju un kredītpunktu ietvarstruktūra Apvienotajā Karalistē (<i>Qualifications and Credit Framework</i>)
UCAK	Ugunsdrošības un civilās aizsardzības koledža
VP	Valsts policija
VPK	Valsts policijas koledža
VRS	Valsts robežsardze
VRK	Valsts robežsardzes koledža
VUGD	Valsts ugunsdzēsības un glābšanas dienests

¹ Izglītības likums

1.2 Konteksts

Neskatoties uz kopīgajām Eiropas iekšlietu un militārās izglītības īstenošanas vadlīnijām un principiem, ņemot vērā šo jomu izglītības specifiku, pastāv būtiskas atšķirības starp izglītības īstenošanas modeļiem dažādās Eiropas Savienības (ES) valstīs.

Lai izvērtētu Latvijā īstenoto izglītības modeli un sagatavotu priekšlikumus izglītības modeļa pilnveidei, šī darba ietvaros veikta triju ES valstu - Apvienotās Karalistes, Igaunijas un Vācijas, pieredzes izpēte izglītības sistēmas organizēšanā iekšlietu un aizsardzības jomā, sniedzot analīzi par dažādiem principiāli atšķirīgiem šo sistēmu īstenošanas veidiem.

2. Kopsavilkums par Iekšlietu ministrijas izglītības un militārās izglītības sistēmu Latvijā

Šajā sadaļā iekļauts vispārējs Iekšlietu ministrijas (turpmāk - IeM) sistēmas iestāžu amatpersonu ar speciālajām dienesta pakāpēm un Nacionālo bruņoto spēku (turpmāk - NBS) profesionālā dienesta karavīru izglītības sistēmas pamatprincipu raksturojums. Detalizēts abu izglītības sistēmu raksturojums tiks iekļauts nākamajā 2012.gada 11.decembra līguma Nr.95 „Dienesta pienākumu izpildei nepieciešamās profesionālās kompetences vērtējums un profesionālās izglītības sistēmas pilnveide Iekšlietu ministrijas sistēmas iestāžu amatpersonām ar speciālajām dienesta pakāpēm un Nacionālo bruņoto spēku profesionālā dienesta karavīriem” ietvaros paredzētajā starpziņojumā „Starpziņojums par IeM sistēmas iestāžu amatpersonu ar speciālajām dienesta pakāpēm un NBS profesionālā dienesta karavīru izglītības sistēmas organizāciju, iekļaujot pārskatu un analīzi par mācību vajadzību noteikšanu, mācību plānošanu, mācību īstenošanas modeli un mācību kvalitātes novērtēšanas modeli”.

2.1 Izglītības sistēma Latvijā

Izglītības sistēmu Latvijā regulē virkne normatīvo aktu, nosakot izglītības pakāpes, to iegūšanas formas, izglītības programmu saturu, un regulējot institūciju darbību, kas nodrošina izglītības pieejamību.

Saskaņā ar Profesionālās izglītības likumu² Latvijas izglītības sistēmā ir noteikti pieci profesionālās kvalifikācijas līmeņi, katrs no kuriem raksturo teorētisko un praktisko sagatavotību, kas dod iespēju veikt noteiktai sarežģītības un atbildības pakāpei atbilstošu darbu:

1. **Pirmais kvalifikācijas līmenis** (profesionālā pamatizglītība) – teorētiskā un praktiskā sagatavotība, kas dod iespēju veikt vienkāršus uzdevumus noteiktā praktiskās darbības sfērā.
2. **Otrais kvalifikācijas līmenis** (arodizglītība) – teorētiskā un praktiskā sagatavotība, kas dod iespēju patstāvīgi veikt kvalificētu izpildītāja darbu.
3. **Trešais kvalifikācijas līmenis** (profesionālā vidējā izglītība) – paaugstināta teorētiskā sagatavotība un profesionālā meistarība, kas dod iespēju veikt noteiktus izpildītāja pienākumus, kuros ietilpst arī izpildāmā darba plānošana un organizēšana.
4. **Ceturtais kvalifikācijas līmenis** (1.līmeņa profesionālā augstākā izglītība) – teorētiskā un praktiskā sagatavotība, kas dod iespēju veikt sarežģītu izpildītāja darbu, kā arī organizēt un vadīt citu speciālistu darbu.
5. **Piektais kvalifikācijas līmenis** (2.līmeņa profesionālā augstākā izglītība) – noteiktas nozares speciālista augstākā kvalifikācija, kas dod iespēju plānot un veikt arī zinātniskās pētniecības darbu attiecīgajā nozarē.

Lai nodrošinātu Latvijā iegūtās profesionālās kvalifikācijas savstarpējo atzīšanu un salīdzināmību starptautiskā mērogā, Latvijas piecu līmeņu profesionālās kvalifikācijas sistēma tiek piesaistīta astoņu līmeņu ietvarstruktūrai saskaņā ar Eiropas Parlamenta un Eiropas Padomes ieteikumu par Eiropas kvalifikāciju ietvarstruktūras izveidošanu mūžizglītībai.³

Izglītības likums (29.10.1998.) nosaka, ka izglītības iestāde viena mēneša laikā no tās dibināšanas ir jāreģistrē Izglītības iestāžu reģistrā, bet piecu gadu laikā no tās darbības uzsākšanas jāakreditē. Savukārt Profesionālās izglītības likums (10.06.1999.) nosaka, ka izglītības iestāde ir tiesīga īstenot tikai licencētas profesionālās izglītības programmas. Saskaņā ar likumu:

- ▶ pirmā un otrā līmeņa profesionālās augstākās izglītības programmas akreditē Augstskolu likumā (02.11.1995.) noteiktajā kārtībā;
- ▶ profesionālās izglītības programmas, izņemot profesionālās pilnveides, profesionālās ievirzes un neformālās izglītības programmas, akreditējamās Izglītības likumā (29.10.1998.) noteiktajā kārtībā.

² Profesionālās izglītības likums

³ Konceptija „Profesionālās izglītības pievilcības paaugstināšana un sociālo partneru līdzdalība profesionālās izglītības kvalitātes nodrošināšanā” (apstiprināt ar MK 16.09.2009. rīkojumu Nr.629)

Šobrīd Latvijas augstākās izglītības sistēmā notiek pāreja no studiju programmu akreditācijas uz studiju virzienu akreditāciju. 2011. gada 1. augustā stājās spēkā likums „Grozījumi Augstskolu likumā”, kas Augstskolu likumā ievieša jaunu kvalitātes novērtēšanas procedūru studiju programmu akreditācijas vietā – studiju virzienu akreditāciju. Likuma pārejas noteikumu 31. punktā noteikts, ka grozījumi stājās spēkā pakāpeniski (atkarībā no studiju programmas virziena). 21.02.2013. stājās spēkā jauni grozījumi Augstskolu likumā⁴, kas paredz Augstskolu likuma pārejas noteikumus pagarināt iepriekš noteiktos termiņus par trīs mēnešiem, tādējādi tiks pagarināts termiņš (līdz 2013. gada 1. jūnijam), kurā MK noteiktajai institūcijai, proti, Studiju akreditācijas komisijai, ir jāpieņem lēmums par studiju virziena akreditāciju vai atteikumu akreditēt attiecīgo studiju virzienu. Lai noteiktu studiju virzienu akreditācijas procedūru, ir izveidoti MK noteikumi – MK 25.09.2012 noteikumi Nr.668 „Augstskolu, koledžu un studiju virzienu akreditācijas noteikumi”.

Koledžu un augstākās izglītības iestāžu finansēšanas kārtību Latvijā reglamentē Augstskolu likums, MK 12.12.2006. noteikumi Nr.994 „Kārtība, kādā augstskolas un koledžas tiek finansētas no valsts budžeta līdzekļiem” (pirmā līmeņa profesionālās augstākās izglītības programmu īstenošanai) un MK 02.10.2007. noteikumi Nr.655 „Noteikumi par profesionālās izglītības programmu īstenošanas izmaksu minimumu uz vienu izglītojamo” (arodizglītības programmu īstenošanai).

2010.gadā Valsts izglītības attīstības aģentūra kopā ar četriem sadarbības partneriem – Latvijas Darba devēju konfederāciju, Latvijas Brīvo arodbiedrību savienību, Valsts izglītības satura centru un Izglītības kvalitātes valsts dienestu uzsāka ESF projektu „Nozaru kvalifikācijas sistēmas izveide un profesionālās izglītības efektivitātes un kvalitātes paaugstināšana”. Projekta ietvaros, sadarbojoties darba devēju, darba ņēmēju un valsts pārstāvjiem, ir izveidotas 14 Latvijas nozaru kvalifikāciju struktūras, tādējādi īstenojot vienu no Boloņas procesa ietvaros noteiktajiem uzdevumiem.

Izveidojot nozaru nacionālās kvalifikāciju ietvarstruktūras, uzsākta vienotas pieejas ieviešana profesionālās izglītības īstenošanā valsts līmenī, sadalot nozares darba tirgū pieprasītās profesijas pa atbilstošiem profesionālās kvalifikācijas līmeņiem un pielīdzinot tās Eiropas Kvalifikāciju ietvarstruktūras atbilstošajiem līmeņiem. Projekta „Nozaru kvalifikācijas sistēmas izveide un profesionālās izglītības efektivitātes un kvalitātes paaugstināšana” īstenošanā izmantotās pieejas un iegūto rezultātu izmantošana ir pamats leM un militārās izglītības sistēmas izvērtēšanā, nosakot, vai un kuras no leM un militārās izglītības sistēmas daļām būtu vai nebūtu iekļaujamas kopējā profesionālās izglītības sistēmā.

2.2 Nacionālo bruņoto spēku profesionālā dienesta karavīru izglītības sistēma

2.2.1 Izglītības sistēmas kopējais raksturojums

Saskaņā ar Ministru kabineta (turpmāk – MK) 29.04.2003. noteikumiem Nr.236 „Aizsardzības ministrijas nolikums” Aizsardzības ministrija (turpmāk – AizM) ir atbildīga par aizsardzības nozares politikas īstenošanu ministrijas padotībā esošajās iestādēs, t.sk. Nacionālajos bruņotajos spēkos (turpmāk – NBS).

NBS ir militāro formējumu kopums, kuru veido militāri organizēta, apmācīta un apbruņota tautas daļa. Tos veido regulārie spēki, Zemessardze un NBS rezerve. NBS regulāros spēkus veido šādas vienības: Sauszemes spēku kājnieku brigāde, Jūras spēku flotile, Gaisa spēku aviācijas bāze, Mācību vadības pavēlniecība (turpmāk – MVP), Nodrošinājuma pavēlniecība, Speciālo uzdevumu vienība un Štāba bataljons.

AizM funkcijas ietver valsts politikas īstenošanas militārās izglītības un zinātnes jomā organizēšanu un koordinēšanu, kā arī NBS vidēja termiņa un ilgtermiņa spēju attīstības, tajā skaitā infrastruktūras, personāla, finanšu un nodrošinājuma ar materiāltehniskajiem līdzekļiem plānošanu.

„Militārā dienesta likums” (30.05.2002.) regulē vienotas militārā dienesta gaitas nodrošināšanu NBS, t.sk. karavīra tiesības iegūt izglītību, karavīru komplektēšanu militārajās izglītības iestādēs,

⁴ 21.02.2013. likums “Grozījums Augstskolu likumā”

pieņemšanu profesionālajā dienestā, dienesta pakāpju piešķiršanu un atņemšanu u.c. jautājumus. Uz „Militārā dienesta likuma” (30.05.2002.) pamata izdoti citi tiesību akti, kas attiecas uz izglītības sistēmu un izglītības īstenošanu militārās izglītības iestādēs. Šo tiesību aktu raksturojums sniegts turpinājumā.

2.2.2 Izglītības prasības dažādu dienesta pakāpju iegūšanai

Militārās izglītības sistēma ir cieši sasaistīta ar mūžizglītību, proti, izglītošanās procesu visas dzīves garumā, turklāt normatīvie akti (Militārā dienesta likums) skaidri definē dienesta pakāpju piešķiršanas secību un dienesta pakāpes iegūšanai nepieciešamo izglītību.

Dienestam NBS vienībās var tikt pieņemta persona, kurai ir vismaz pamatzglītība (noteiktā laika posmā kandidātam jāiegūst vidējā izglītība)⁵, tikmēr militārajās izglītības iestādēs tiek pieņemtas personas, kas ieguvušas vismaz vidējo izglītību. Atsevišķām dienesta pakāpēm ir noteiktas specifiskas prasības nepieciešamajam izglītības līmenim.

Militārā dienesta likums nosaka prasības izglītībai šādu dienesta pakāpju iegūšanai:

- ▶ augstāko instruktoru sastāvs - štāba virsseržants (štāba bocmanis), galvenais virsseržants (galvenais bocmanis), augstākais virsseržants (augstākais bocmanis) - vismaz pirmā līmeņa profesionālā augstākā izglītība;
- ▶ virsnieku sastāvs - leitnants, virsleitnants, kapteinis (kapteiņleitnants), majors (komandleitnants), pulkvežleitnants (komandkapteinis), pulkvedis (jūras kapteinis), brigādes ģenerālis (flotiles admirālis), ģenerālmajors (kontradmirālis), ģenerālleitnants (viceadmirālis) - augstākā izglītība.

Bez iepriekš minētajām prasībām formālajai izglītībai, normatīvie akti definē prasības arī neformālās izglītības formu - kursu/ apmācību - apgūšanai noteiktu dienesta pakāpju ieņemšanai. Šādas prasības neformālajai izglītībai tiek noteiktas gan atsevišķi, gan kombinācijā ar prasībām formālās izglītības līmenim. Piemēram, kaprāja pakāpe var tikt piešķirta kareivim (matrozim) un dižkareivim (dižmatrozim) pēc jaunākā instruktora kursa pabeigšanas⁶. Savukārt štāba virsseržanta (štāba bocmaņa) dienesta pakāpe var tikt piešķirta virsseržantam (bocmanim) ar vismaz pirmā līmeņa profesionālo izglītību pēc augstākā instruktora kursa pabeigšanas un piecu gadu nodienēšanas virsseržanta (bocmaņa) pakāpē.⁶

Atsevišķos gadījumos tiek definēti vairāki apgūstamās izglītības veidi, ar kuriem var tikt iegūta konkrēta dienesta pakāpe. Piemēram, leitnanta pakāpe saskaņā ar Militārā dienesta likumu var tikt piešķirta karavīram pēc virsnieku sagatavošanas militārās izglītības iestādes absolvēšanas, kā arī karavīram ar augstāko izglītību pēc virsnieka pamatkursa pabeigšanas.

Papildus formālās un neformālās izglītības prasībām, būtisks dienesta pakāpju piešķiršanas kritērijs ir izdienas laiks kādā konkrētā dienesta pakāpē, atspoguļojot pieredzes un mūžizglītības nozīmi IeM un militārajā izglītības sistēmās. Piemēram, virsleitnanta dienesta pakāpe militārā dienesta karavīram var tikt piešķirta pēc 3 gadu nodienēšanas leitnanta pakāpē.⁶

2.3 Iekšlietu ministrijas sistēmas iestāžu amatpersonu ar speciālajām dienesta pakāpēm izglītības sistēma

2.3.1 Izglītības sistēmas kopējais raksturojums

Lai nodrošinātu Latvijas Republikas Iekšlietu ministrijas (turpmāk - IeM) padotības iestāžu amatpersonu profesionālo izglītību ir izveidotas trīs izglītības iestādes - Valsts policijas koledža (turpmāk - VPK), Ugunsdzēsības un civilās aizsardzības koledža (turpmāk - UCAK) un Valsts robežsardzes koledža (turpmāk - VRK). Visām trijām koledžām, kur IeM sistēmas iestāžu amatpersonas iegūst profesionālo izglītību un paaugstina kvalifikāciju, ir valsts pārvaldes iestāžu statuss, un tās atrodas attiecīgo IeM padotības iestāžu pakļautībā.

⁵ Rekrutēšana, Rekrutēšanas un Jaunsardzes centrs, <http://www.rjc.gov.lv>

⁶ Militārā dienesta likums

IeM padotībā esošo izglītības iestāžu darbības tiesisko pamatu un darbību profesionālās izglītības jomā reglamentē Izglītības likums, Profesionālās izglītības likums un Augstskolu likums. Profesionālās izglītības likuma 3. pantā noteikts, ka Profesionālās izglītības likums reglamentē profesionālās pamatizglītības un profesionālās vidējās izglītības īstenošanu. Savukārt Augstskolu likums reglamentē pirmā un otrā līmeņa profesionālās augstākās izglītības īstenošanu.

Saskaņā ar Augstskolu likuma 10. pantu augstskolas darbojas uz to satversmes pamata, bet koledžas darbojas uz to nolikumu pamata. Augstskolu satversmes un koledžu nolikumus apstiprina MK. Nolikumos tiek ietverta informācija par koledžai noteiktajām funkcijām un uzdevumiem. Papildus nolikumam katrai koledžai ir arī savs reglaments, kas kopā ar koledžas struktūrvienību reglamentiem nosaka koledžas struktūru un darba organizāciju.

Atbilstoši Profesionālās izglītības likuma 16. pantam koledža ir izglītības iestāde, kura īsteno pirmā līmeņa profesionālās augstākās izglītības programmas, un ir tiesīga īstenot arī zemāku pakāpju profesionālās izglītības programmas.

2.3.2 Izglītības prasības dažādu dienesta pakāpju iegūšanai

IeM padotības iestāžu amatpersonu ar speciālajām dienesta pakāpēm (turpmāk - amatpersonas) dienesta pakāpju sistēma un speciālo dienesta pakāpju piešķiršanai nepieciešamās minimālās izglītības prasības ir noteiktas 15.06.2006. likumā „Iekšlietu ministrijas sistēmas iestāžu un leslodzījuma vietu pārvaldes amatpersonu ar speciālajām dienesta pakāpēm dienesta gaitas likums” (turpmāk - Dienesta gaitas likums). Saskaņā ar likumā noteikto, amata pienākumu pildīšanai amatpersonām noteiktas šādas izglītības prasības:

- ▶ amatpersonām ar ierindnieka speciālo dienesta pakāpi - vidējā izglītība;
- ▶ amatpersonām ar kaprāja, seržanta, virsseržanta un virsniekvietnieka speciālo dienesta - vismaz 2. profesionālās kvalifikācijas līmeņa profesionālā izglītība;
- ▶ jaunākajiem virsniekiem (amatpersonām, kurām piešķirta leitnanta, virsleitnanta un kapteiņa speciālā dienesta pakāpe) - pirmā līmeņa profesionālā augstākā izglītība;
- ▶ vecākajiem un augstākajiem virsniekiem (amatpersonām, kurām piešķirta majora, pulkvežleitnanta, pulkveža un ģenerāļa speciālā dienesta pakāpe) - akadēmiskā vai otrā līmeņa profesionālā augstākā izglītība.

Papildus formālās un neformālās izglītības prasībām, būtisks dienesta pakāpju piešķiršanas kritērijs ir izdienas laiks kādā konkrētā dienesta pakāpē, piemēram, virsleitnanta speciālā dienesta pakāpe IeM sistēmas iestāžu un leslodzījuma vietu pārvaldes amatpersonai var tikt piešķirta pēc divu gadu nodienēšanas leitnanta speciālajā dienesta pakāpē⁷.

Katrā no IeM padotības iestāžu dienestiem ir izveidota sava izglītības sistēma, kas vairākos aspektos atšķiras no citos dienestos īstenotās izglītības sistēma. Piemēram, lai iegūtu katrā no IeM sistēmas koledžām ir atšķirīgi uzņemšanas noteikumi un apmācību ilgums, un līdz ar to atšķiras arī izmaksas, kas saistītas ar izglītības nodrošināšanu amatpersonām.

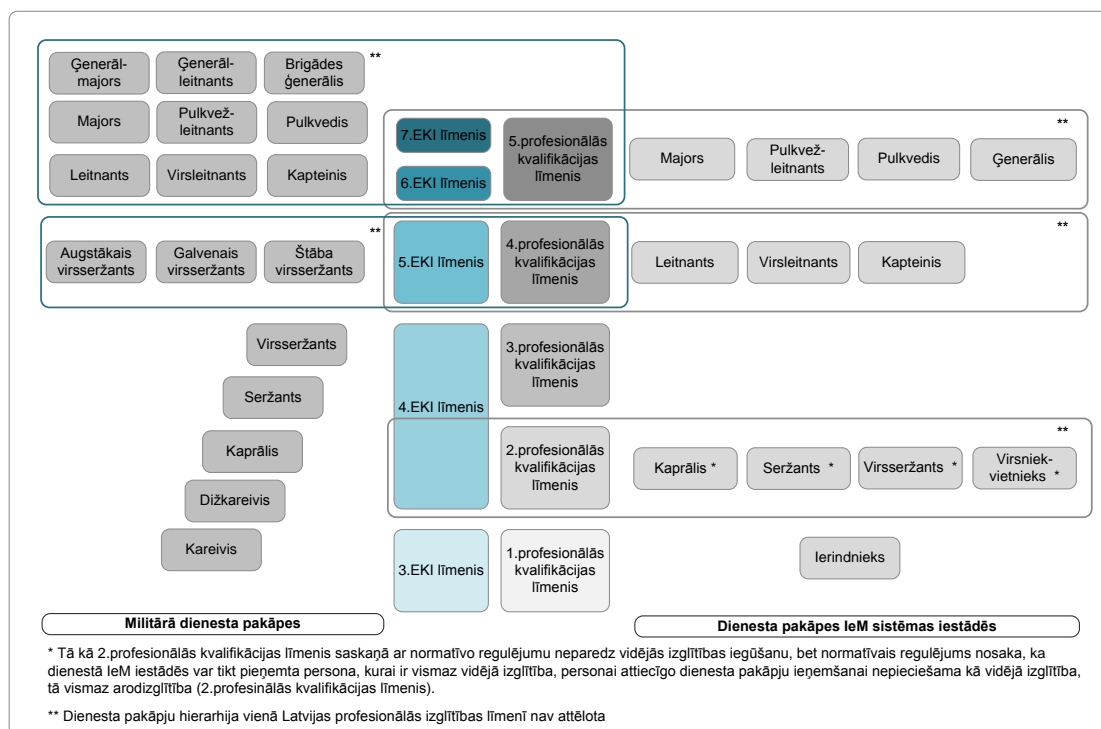
2.4 Iekšlietu ministrijas sistēmas iestāžu amatpersonu ar speciālajām dienesta pakāpēm un Nacionālo bruņoto spēku profesionālā dienesta karavīru izglītības sistēmas integrācija kopējā profesionālajā izglītības sistēmā

Saskaņā ar normatīvajos aktos⁸ noteikto karavīru sastāva iedalījumu un dienesta pakāpju piešķiršanas kritērijus, kā arī IeM sistēmas iestāžu amatpersonu dienesta pakāpes un to iegūšanai nepieciešamo minimālo izglītību, IeM un militārā izglītības sistēmas tikai daļēji iekļaujas kopējā

⁷ Iekšlietu ministrijas sistēmas iestāžu un leslodzījuma vietu pārvaldes amatpersonu ar speciālajām dienesta pakāpēm dienesta gaitas likums

⁸ Militārā dienesta likums un Iekšlietu ministrijas sistēmas iestāžu un leslodzījuma vietu pārvaldes amatpersonu ar speciālajām dienesta pakāpēm dienesta gaitas likums

profesionālās izglītības sistēmā. Shematisks profesionālo izglītības līmeņu un profesionālā dienesta karavīru un leM sistēmas iestāžu amatpersonu dienesta pakāpju attēlojums Latvijas profesionālās izglītības kontekstā sniegts attēlā.

Attēls Nr. 1. Profesionālo izglītības līmeņu un profesionālā dienesta karavīru un leM sistēmas iestāžu amatpersonu dienesta pakāpju attēlojums Latvijas profesionālās izglītības kontekstā.

NBS profesionālā dienesta karavīru izglītības sistēma

Tradicionāli NBS profesionālā dienesta karavīru formālās un neformālās izglītības sistēma ir nodalīta no civilās izglītības sistēmas, jo militārās izglītības veidu un formu nosaka valsts aizsardzības vajadzības. Taču atsevišķās jomās militārās izglītības sistēma ir integrēta kopējā valsts izglītības sistēmā.

Viena joma, kur militārās izglītības sistēma ir integrēta nacionālajā valsts izglītības sistēmā ir izglītības prasības uzņemšanai dienestā NBS. NBS dienestā var tikt uzņemta persona, kurai ir iegūta vismaz pamatzglītība, kas atbilst arī EKI 3. kvalifikāciju līmenim. Papildus tam saskaņā ar noteikumiem dienestā uzņemtajai personai noteiktā laika posmā jāiegūst arī vidējā izglītība (kas atbilst EKI 4. kvalifikācijas līmenim), jo militārajās izglītības iestādēs tiek pieņemtas tikai tās personas, kas ieguvušas vismaz vidējo izglītību⁹. Šāda sistēma atvieglo personālsastāvu komplektēšanu NBS, jo personas, kas vēlas dienēt NBS profesionālajā dienestā, var pieteikties dienestam uzreiz pēc pamatzglītības iegūšanas, neizejot nekādas specializētas sākotnējās formālās vai neformālās militārās izglītības apmācību programmas.

Saskaņā ar Militārā dienesta likumu minimālais formālās izglītības prasības ir noteiktas NBS augstāko instruktoru sastāvam (vismaz pirmā līmeņa profesionālā augstākā izglītība, kas atbilst 5. EKI kvalifikāciju līmenim) un virsnieku sastāvam (augstākā izglītība, kas atbilst 6. EKI kvalifikāciju līmenim).

Pārējo dienesta pakāpju iegūšanai noteiktās minimālās izglītības prasības, kā arī papildus augstāko instruktoru sastāvam un virsnieku sastāvam noteiktās neformālās izglītības prasības, nav piesaistītas Latvijas profesionālās kvalifikāciju sistēmas līmeņiem un attiecīgi arī EKI līmeņiem.

⁹ Rekrutēšana, Rekrutēšanas un Jaunsardzes centrs, <http://www.rjc.gov.lv>

Virsnieku sastāvam noteikto augstākās izglītības programmu īstenošanu nodrošina Nacionālā aizsardzības akadēmija (turpmāk - NAA). Pēc šo izglītības programmu pabeigšanas virsnieki iegūst profesionālā bakalaura grādu un 5. līmeņa profesionālo kvalifikāciju, kas atbilst 6. EKI kvalifikāciju līmenim. Papildus tam NAA sadarbībā ar Baltijas Aizsardzības koledžu īsteno arī profesionālā maģistra studiju programmu, pēc kuras pabeigšanas virsnieki iegūst profesionālā maģistra grādu, kas atbilst 7. EKI līmenim.

Augstāko instruktoru sastāva, kā arī citu dienesta pakāpju karavīru apmācību nodrošina MVP pārraudzībā esošās militārās izglītības iestādes. Kaut arī saskaņā ar Militārā dienesta likumu augstāko virsnieku sastāva dienesta pakāpju ieņemšanai kā minimālais formālās izglītības līmenis ir noteikta 4. līmeņa profesionālā kvalifikācija, šobrīd pēc militāro izglītības iestāžu īstenoto apmācību programmu pabeigšanas netiek piešķirta valsts profesionālo kvalifikāciju sistēmai un EKI līmeņiem atbilstoša profesionālā kvalifikācija.

leM sistēmas iestāžu amatpersonu ar speciālajām dienesta pakāpēm izglītības sistēma

Saskaņā ar Dienesta gaitas likumu dienestā leM sistēmas iestādēs var tikt pieņemtas personas, kurām ir vismaz vidējā izglītība, kas atbilst 4. EKI līmenim.

Likums nosaka formālās izglītības prasības arī atsevišķām dienesta pakāpēm atbilstošo amatu ieņemšanai:

- ▶ kaprāja, seržanta, virsseržanta vai virsniekvietnieka speciālajai dienesta pakāpei atbilstošajam amatam - profesionālā izglītība (vismaz 2. profesionālās kvalifikācijas līmenis, kas atbilst 4. EKI līmenim);
- ▶ leitnanta, virsleitnanta vai kapteiņa speciālajai dienesta pakāpei atbilstošajam amatam – pirmā līmeņa profesionālā augstākā izglītība, kas atbilst 4. profesionālās kvalifikācijas līmenim un 5. EKI līmenim;
- ▶ majora, pulkvežleitnanta, pulkveža vai ģenerāļa speciālajai dienesta pakāpei atbilstošajam amatam – akadēmiskā vai otrā līmeņa profesionālā augstākā izglītība, kas atbilst 5. profesionālās kvalifikācijas līmenim (profesionālās augstākās izglītības gadījumā) un 6. EKI līmenim.

VP amatpersonu formālās izglītības programmu īstenošanu galvenokārt nodrošina VPK:

- ▶ arodizglītības programmu „Policijas darbs”, kas atbilst 2. profesionālās kvalifikācijas līmenim un 4. EKI līmenim;
- ▶ pirmā līmeņa profesionālās augstākās izglītības programmu „Policijas darbs”, kas atbilst 4. profesionālās kvalifikācijas līmenim un 5. EKI līmenim.

5. profesionālās kvalifikācijas līmeņa izglītības programmas tiek īstenotas uz sadarbības līgumu pamata, kas noslēgts starp VP un Rīgas Stradiņu universitāti. Pēc programmas absolvēšanas tiek iegūta otrā līmeņa profesionālā augstākā izglītība, kas atbilst 6. EKI līmenim.

VRS amatpersonu formālās izglītības programmas tiek īstenotas VRK:

- ▶ profesionālās tālākizglītības programma „Robežapsardze”, kas atbilst 3. profesionālās kvalifikācijas līmenim un 4. EKI līmenim;
- ▶ pirmā līmeņa profesionālās augstākās izglītības programma „Robežapsardze”, kas atbilst 4. profesionālās kvalifikācijas līmenim un 5. EKI līmenim.

Valsts robežsardzes koledžas profesionālās tālākizglītības programmā „Robežapsardze” ir sekmīgi ieviestas FRONTEX 2008.gadā izstrādātās un apstiprinātās Eiropas Savienības Kopējās robežsargu pamatapmācības programmas prasības. Robežsargu mācības atbilstoši šai programmai garantē vienotas kvalitātes standartu ievērošanu un apguvi visās ES dalībvalstīs/Šengenas asociētajās valstīs.

5. profesionālās kvalifikācijas līmeņa izglītības programmas tiek īstenotas uz sadarbības līgumu pamata, kas noslēgts starp VRS un Rēzeknes augstskolu. Pēc programmas absolvēšanas tiek iegūta otrā līmeņa profesionālā augstākā izglītība, kas atbilst 6. EKI līmenim.

VRK un RA šobrīd ir iesaistītas FRONTEX Aģentūras mācību programmu izstrādes projektos:

- ▶ „*Common Mid-level Curriculum*” jeb Eiropas Savienības kopējās vidēja līmeņa robežsargu studiju programmas (atbilst 6. EKI līmenim) izstrāde;
- ▶ „*Joint degree study programme*” (JDSP) jeb Kopīgā grāda studiju programmas (atbilst 6. EKI līmenim) izstrāde - projekta mērķis ir pārņemt labāko pieredzi, Eiropas robežsargiem mācoties kopā, mācīties operacionālās darbības kontekstā, attīstīt Eiropas robežsargu kultūru augstākajā līmenī, tādējādi uzsverot Eiropas dimensiju robežsargu darbā; plānots, ka pēc programmas apguves personai tiks piešķirts Eiropas maģistra grāds robežu drošībā un sadarbībā (*European Masters of border security and cooperation*); plānotais programmas izstrādes termiņš - 2014. gads.

VUGD amatpersonu formālās izglītības programmas tiek īstenotas Ugunsdzēsības un civilās aizsardzības koledžā:

- ▶ profesionālās tālākizglītības programma „Ugunsdrošība un ugunsdzēsība”, kas atbilst 2. profesionālās kvalifikācijas līmenim un 4. EKI līmenim;
- ▶ profesionālās tālākizglītības programma „Ugunsdrošība un ugunsdzēsība”, kas atbilst 3. profesionālās kvalifikācijas līmenim un 4. EKI līmenim;
- ▶ pirmā līmeņa profesionālās augstākās izglītības programma „Ugunsdrošība un ugunsdzēsība”, kas atbilst 4. profesionālās kvalifikācijas līmenim un 5. EKI līmenim.

5. profesionālās kvalifikācijas līmeņa izglītības programmas tiek īstenotas uz sadarbības līgumu pamata, kas noslēgts starp Valsts ugunsdzēsības un glābšanas dienestu un Rīgas Tehnisko universitāti. Pēc programmas absolvēšanas tiek iegūta otrā līmeņa profesionālā augstākā izglītība, kas atbilst 6. EKI līmenim.

3. ES valstu pieredzes pārskats

3.1 Apvienotā Karaliste

3.1.1 Izglītības sistēma Apvienotajā Karalistē

3.1.1.1 Izglītības līmeņi

Izglītība Apvienotajā Karalistē ir obligāta visiem no 5 līdz 16 gadu vecumam (Anglijā līdz 17 gadu vecumam). Bērniem līdz 5 gadu vecumam ir pieejama pirmsskolas izglītība, savukārt jaunieši pēc 16 gadu vecuma var turpināt mācības tālākizglītības un augstākās izglītības mācību programmās.¹⁰

Pamatskolas un vidusskolas izglītība

Pamatskolas (no 1. līdz 6. klasei) Anglijā, Velsā un Ziemeļīrijā apmeklē bērni no 5 līdz 11 gadu vecumam (Skotijā no 5 līdz 12 gadu vecumam), savukārt vidusskolas apmeklē bērni vecumā no 11 līdz 16 gadiem (Skotijā no 12 līdz 16 gadu vecumam).

Pēc vidusskolas 5. klases pabeigšanas skolēni iegūst GCSE sertifikātu (*General Certificate of Secondary Education*) ar atzīmēm no A (augstākais vērtējums) līdz G (zemākais vērtējums). Skolēni, kas vēlas turpināt mācības augstākās izglītības mācību iestādēs, pēc GCSE iegūšanas vēl divus gadus paliek mācīties vidusskolā „6. klasē” (*Sixth Form*) līdz 17 vai 18 gadu vecumam, pēc mācību pabeigšanas parasti saņemot GCE *Advanced* (GCE A) sertifikātu vai citu līdzvērtīgu kvalifikāciju. Skotijā pēc mācību pabeigšanas tiek piešķirts SCE sertifikāts (*Scottish Certificate of Education*), kas ir līdzvērtīgs GCSE un GCE A sertifikātiem.

Tie skolēni, kas pēc vidusskolas 5. klases pabeigšanas nevēlas turpināt mācības „6. klasē”, var izvēlēties apgūt kādu arodizglītības vai tālākizglītības programmu.

Arodizglītība / tālākizglītība

Tālākizglītība Apvienotajā Karalistē ietver plaša spektra profesionālos un akadēmiskos kursus (tai skaitā profesionālās augstākās izglītības mācību programmas), kurus iespējams apgūt pēc obligātās izglītības pabeigšanas. Tālākizglītības programmas parasti paredzētas jauniešiem pēc obligātās izglītības iegūšanas, kā arī pieaugušo izglītības ieguvējiem.

Tie skolēni, kas pēc vidusskolas 5. klases pabeigšanas vēlas sagatavoties darbam noteiktā profesijā, var iestāties arodskolā. Arodizglītības programmas bieži ir apvienotas ar profesionālās stažēšanās programmām (*Apprenticeship*), kuru laikā mācības tiek apvienotas ar darbu. Pēc arodizglītības iegūšanas tiek piešķirts mācību programmai atbilstoša līmeņa Nacionālās profesionālās kvalifikācijas sertifikāts (*National Vocational Qualification, NVQ*) vai Vispārējās nacionālās profesionālās kvalifikācijas sertifikāts (*General National Vocational Qualification, GNVQ*).

Mācības tālākizglītības programmās parasti ilgst 1- 3 gadus atkarībā no studiju veida un līmeņa. Pēc tālākizglītības programmas pabeigšanas absolventam ir iespēja sākt darba gaitas izvēlētajā jomā vai arī turpināt mācības augstākās izglītības programmās. Tālākizglītībā tiek piešķirtas 3 līmeņu kvalifikācijas:

- ▶ FC/FD (*First Certificate/Diploma*) - sākotnējā kvalifikācija skolas beidzējiem, līdzvērtīgs GNVQ kvalifikācijai;
- ▶ NC/ND (*National Certificate/Diploma*) - profesionālās tālākizglītības sertifikāts, kas var tikt izmantots, lai turpinātu mācības HNC/HND (*Higher National Certificate/Diploma*) kvalifikācijas iegūšanai; atbilst 3. līmeņa NVQ kvalifikācijai, līdzvērtīgs GNVQ kvalifikācijai, GCE A sertifikātam;
- ▶ HNC/HND (*Higher National Certificate/Diploma*) - augstāko tehnisko, vadības vai pārraudzības līmeņu darbiniekiem; to var iegūt arī augstskolās.

¹⁰Ārvalstu izglītības sistēmas, Akadēmiskās informācijas centrs, <http://www.aic.lv/ENIC/lat/enic/shemas/ANGLIJA.html>

Augstākā izglītība

Augstākās izglītības mācību programmas īsteno universitātes, kā arī augstākās izglītības koledžas un iestādes (Colleges and Institutions of Higher Education).

Augstākās izglītības programmas, pēc kuru absolvēšanas tiek piešķirts akadēmiskā bakalaura grāds parasti ilgst trīs gadus. Dažas universitātes īsteno izglītības programmas pamatstudiju maģistra grāda iegūšanai (*undergraduate master's degree*), kurās mācības ilgst 4 gadus. Atsevišķas augstskolas piedāvā iegūt uz profesionālo izglītību balstītu *Foundation Degree*, kura iegūšanai paredzētās izglītības programmas ilgst aptuveni 2 gadus. Šīs izglītības programmas ir piemērotas tiem studentiem, kas pēc *Foundation degree* saņemšanas plāno turpināt mācības izglītības programmā akadēmiskā grāda iegūšanai, bet līdz tam vēlas apvienot darbu ar mācībām.

Studenti, kas ir ieguvuši pirmā līmeņa akadēmisko grādu - bakalaura grādu, var turpināt mācības maģistratūras un doktorantūras programmās (*postgraduate degrees*).

3.1.1.2 Izglītības kvalifikāciju ietvarstruktūra

Apvienotajā Karalistē tiek izmantotas piecas kvalifikāciju ietvarstruktūras:

- ▶ Kvalifikāciju un kredītpunktu ietvarstruktūra (*Qualifications and Credit Framework (QCF)*);
- ▶ Nacionālā kvalifikāciju ietvarstruktūra (*National Qualifications Framework (NQF)*);
- ▶ Skotijas Kredītpunktu un kvalifikāciju ietvarstruktūra (*Scottish Credit and Qualifications Framework (SCQF)*);
- ▶ Velsas Kredītpunktu un kvalifikāciju ietvarstruktūra (*Credit and Qualifications Framework for Wales (CQFW)*);
- ▶ Anglijas, Velsas un Ziemeļīrijas Augstākās izglītības kvalifikāciju ietvarstruktūra (*Framework for Higher Education Qualifications for England, Wales and Northern Ireland*).

Visas iepriekšminētās Apvienotās Karalistes kvalifikāciju ietvarstruktūras kopā aptver lielāko daļu kvalifikāciju, kas tiek piešķirtas dažādu jomu izglītības programmās Apvienotajā Karalistē. Visas piecas kvalifikāciju ietvarstruktūras ir savstarpēji salīdzināmas. QCF, CQFW un SCQF ietvarstruktūras ir tieši pielīdzināmas Eiropas Kvalifikāciju ietvarstruktūrai (EKI), savukārt NQF var tikt pielīdzināta EKI, sākotnēji to pielīdzinot QCF.¹¹

3.1.1.3 Profesiju standarti

Apvienotajā Karalistē darba izpildes standartus, kas personām jāasniedz, pildot savus darba pienākumus, kā arī zināšanas un prasmes, kas nepieciešamas doto darba pienākumu veikšanai, nosaka Nacionālie profesiju standarti (*National Occupational Standards*). Profesiju standartus izstrādā attiecīgās nozares vai jomas iemaņu padome (*Skills Council*) vai standartu izveides organizācija (*Standards Setting Organisation*).

Atšķirībā no Latvijas un citām valstīm, kur profesiju standarts tiek noteikts konkrētai profesijai, Apvienotajā Karalistē standarts tiek noteikts nodarbošanās veidam jeb profesijas ietvaros veicamajiem darba pienākumiem. Piemēram, robežsardzes jomā, Apvienotajā Karalistē ir noteikti tādi standarti kā „Kravas pārbaudes veikšana” (*Search freight*) un „Nepieļaut personu nelegālu ieceļošanu valstī un aizturēt personas, kas nelegāli mēģina šķērsot valsts robežu” (*Refuse entry to and remove persons seeking to cross borders illegally*). Līdz ar to viens un tas pats standarts var tikt piemērots vairāk nekā vienai profesijai. Piemēram, minētie robežsardzes jomas standarti Apvienotajā Karalistē attiecas gan uz muitniekiem, gan arī uz imigrācijas dienesta darbiniekiem.

Nacionālo bruņoto spēku, policijas, robežsardzes un ugunsdzēsības un glābšanas jomā profesiju standartus izstrādā Tieslietu nozares kvalifikāciju padome (*Skills for Justice*). Ikdienā padome

¹¹ Referencing the Qualifications Frameworks of the United Kingdom to the European Qualifications Framework, The Qualifications and Curriculum Authority, 2009, <http://www2.ofqual.gov.uk/files/2011-05-16-uk-efq-referencing-report.pdf?Itemid=185>

sadarbojas ar galvenajiem nozares darba devējiem, atbildīgajām valsts iestādēm un izglītības iestādēm ar mērķi nodrošināt nozares darbaspēku ar visām tam nepieciešamajām prasmēm un iemaņām. Sadarbojoties ar izglītības iestādēm, padome tām palīdz saprast, ko darba devēji sagaida no mācību procesa un kādas jaunas prasmes un iemaņas būtu jāapgūst darba tirgum.¹²

3.1.2 Nacionālo bruņoto spēku profesionālā dienesta karavīru izglītības sistēma

Apvienotās Karalistes nacionālajos bruņotajos spēkos (oficiāli - Viņas Majestātes Bruņotie spēki (*Her Majesty's Armed Forces*)) ir apvienoti četri profesionālie dienesti: armija (*Army*), gaisa spēki (*Royal Air Force*), jūras spēki (*Royal Navy*) un civildienests (*Civil Service*). Kopējais bruņoto spēku skaitliskais sastāvs 2012. gada oktobrī bija 181 710 karavīru (neskaitot Apvienotās Karalistes Aizsardzības ministrijas civildienesta darbiniekus), no kuriem aptuveni 166 000 ir apmācīti karavīri (karavīri, kas pabeiguši 1. un 2. obligāto mācību posmu) un 13 860 neapmācīti karavīri (karavīri, kas vēl nav pabeiguši 2. obligāto apmācību posmu).¹³

Apvienotās Karalistes profesionālā armija tiek uzskatīta par vienu no labākajām profesionālajām armijām ES, kuras darbība bāzēta spēcīgās valstiskās tradīcijās. Par Apvienotās Karalistes bruņoto spēku vadību atbild Apvienotās Karalistes Aizsardzības ministrijas Aizsardzības padome.

3.1.2.1 Izglītības prasības dažādu dienesta pakāpju iegūšanai

Lai arī rekrutēšanas process visiem Apvienotās Karalistes bruņoto spēku militārajiem dienestiem - armijai, gaisa spēkiem un jūras spēkiem, notiek centralizēti, proti, visi kandidāti tiek atlasīti Bruņoto spēku karjeras centros (*Armed Forces Careers Offices*), visiem militārajiem dienestiem nav noteikta vienota izglītības prasību sistēma uzņemšanai profesionālajā dienestā. Apvienotās Karalistes armijā uzņemšanas prasības tiek noteiktas dalījumā par dienesta pakāpēm un armijas vienībām, savukārt gaisa spēkos un jūras spēkos izglītības prasības ir noteiktas dalījumā pa dažādiem specializācijas veidiem un dienesta amatiem.

Izglītības prasības uzņemšanai dienestā profesionālajā armijā

Prasības izglītības līmenim, kas nepieciešams, lai iestātos dienestā Apvienotās Karalistes armijā, mainās atkarībā no dienesta pakāpes (kareivju un instruktoru vai virsnieku sastāvs) un armijas vienības (regulārās armijas vienība vai teritoriālās armijas vienība), kurā persona vēlas uzsākt dienestu. Apvienotajā Karalistē regulārās armijas vienības (*Regular Army*) sastāv no karavīriem, kuri dienē uz pilnu slodzi, savukārt teritoriālās armijas (*Territorial Army*) karavīri dienē uz nepilnu slodzi, visbiežāk apvienojot dienestu armijā ar savu pamatnodarbošanos kādā citā jomā.

Stājoties Apvienotās Karalistes militārajā dienestā, pretendents jau pirms dienesta uzsākšanas ir iespēja izvēlēties, vai viņš vēlas dienēt kareivju un instruktoru sastāvā (*Soldiers and Non-Commissioned Officers*) vai virsnieku sastāvā (*Officers*). Kareivju un instruktoru dienesta pienākumi ir vairāk saistīti ar praktisku uzdevumu izpildi, savukārt virsnieku dienests ir vairāk saistīts ar vadības pienākumu pildīšanu. Kareivju un virsnieku sastāvam katram ir sava dienesta pakāpju sistēma. Tomēr par virsnieku iespējams kļūt arī tad, ja dienests bruņotajos spēkos ir uzsāks kareivju sastāvā - daļa Apvienotās Karalistes armijas virsnieku ir uzsākuši savu karjeru bruņotajos spēkos kā kareivji un tikai ar laiku ir ieguvuši virsnieka dienesta pakāpi.

Bez formālās izglītības kvalifikācijas, pretendentiem uz dienestu armijā tiek noteiktas prasības arī iegūtās kvalifikācijas ietvaros saņemtajām sekmēm (atzīmes, vērtējumi utt.).

Lai iestātos dienestā un ieņemtu **kareivja dienesta pakāpi regulārās vai teritoriālās armijas vienībā**, pretendents netiek izvirzīts nekādas obligātās minimālās izglītības prasības. Izņēmums ir gadījumi, kad pretendents vēlas iestāties regulārajā armijā kā kareivis, lai kareivja dienesta laikā iegūtu trūkstošo virsnieka dienesta pakāpei nepieciešamo kvalifikāciju un pēc tam pārietu uz virsnieku sastāvu (*Serving Soldier to Officer*). Šādā gadījumā pretendents ir jābūt vismaz vidējās izglītības sertifikātam - GCSE, ja pretendents ir ieguvis vidējo izglītību Anglijā, Velsā vai Ziemeļīrijā, vai SCE, ja pretendents ir ieguvis vidējo izglītību Skotijā. Vidējās izglītības sertifikātā vismaz piecos

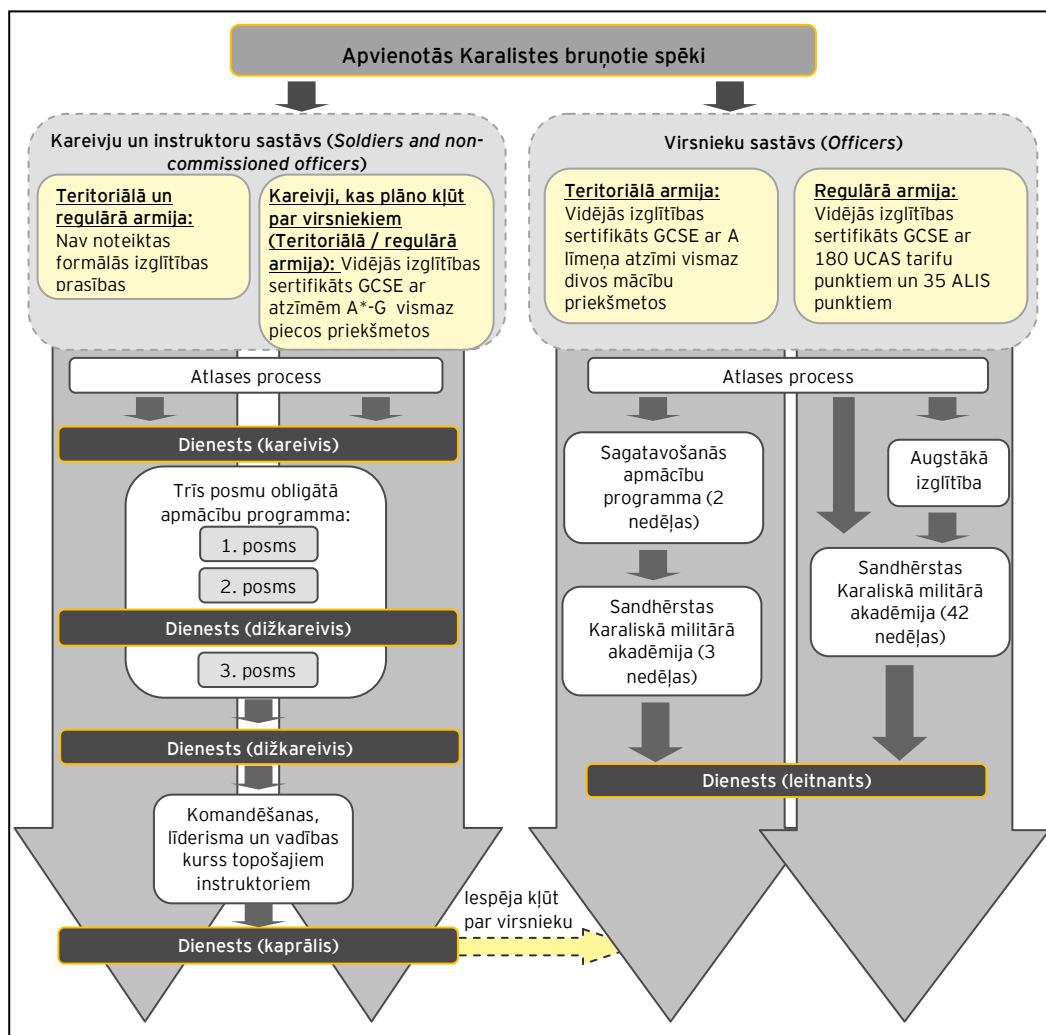
¹² Skills for Justice, <http://www.skillsforjustice.com/About-us/What-we-do>

¹³ Defence Personnel Statistics, UK Armed Forces, 2012, www.parliament.uk/briefing-papers/sn02183.pdf

mācību priekšmetos vērtējumam ir jābūt sekmīgam (vērtējumi no G līdz A*), bet angļu valodā un matemātikā jābūt C vai augstāka līmeņa vērtējumam. Ja pretendenta izglītība neatbilst šiem kritērijiem, pretendentam, lai viņa pieteikums tiktu pieņemts, ir jāiziet obligātā izglītības līmeņa pārbaude Armijas izglītības skolā (*Army School of Education*).

Personām, kas pretendē uz **virsnieka dienesta pakāpi regulārajā armijas vienībā**, ir nepieciešams vismaz vidējās izglītības sertifikāts. Papildus tam ir noteiktas prasības arī pretendentu saņemtajiem vidusskolas mācību priekšmetu vērtējumiem - lai pieteiktos dienestā ir nepieciešams savākt vismaz 35 ALIS (*The Advanced Level Information Systems*) punktus (34 punktus SCE kvalifikācijas gadījumā) septiņos GCSE/SCE mācību priekšmetos (GCSE un SCE sertifikātos tiek norādītas atzīmes no A (maksimālā) līdz G (minimālā)). ALIS punktu summa tiek aprēķināta, piešķirot noteiktu punktu skaitu katrā mācību priekšmetā saņemtajam vērtējumam un saskaitot visu atsevišķo priekšmetu punktu skaitu: A*=8, A=7, B=6, C=5, D=4, E=3, F=2, G=1, U=0. Angļu valodas, matemātikas, kā arī vienā zinātnes vai svešvalodas mācību priekšmetā iegūtais novērtējums nedrīkst būt zemāks par C/2. Tāpat pretendentam jāsavāc vismaz 180 UCAS tarifu punkti (*Universities and Colleges Admissions Service Tariff points*), kas iegūti no vismaz diviem mācību priekšmetiem, kuros saņemtais vērtējums ir A.

Personām, kas pretendē uz **virsnieka dienesta pakāpi teritoriālajā armijā**, ir nepieciešams vidējās izglītības sertifikāts ar A līmeņa novērtējumu vismaz divos mācību priekšmetos (vai šī sertifikāta un vērtējuma alternatīva).

Attēls Nr. 2. Izglītības prasības uzņemšanai dienestā Apvienotās Karalistes armijā.

Izglītības prasības uzņemšanai profesionālajā dienestā jūras spēkos un gaisa spēkos

Minimālās prasības izglītībai, kas nepieciešama uzņemšanai dienestā Apvienotās Karalistes jūras spēkos un gaisa spēkos atšķiras no vēlamās specializācijas un amata. Dažādiem amatiem kā nepieciešamais izglītības līmenis var būt noteikta vispārējā pamatskolas izglītība (GCSE sertifikāts), vidusskolas „6. klases” (*Sixth form*) izglītība (GCSE Advanced jeb A-level sertifikāts), augstākā profesionālā izglītība, augstākā akadēmiskā izglītība un citi izglītības kvalifikācijas līmeņi. Atsevišķiem amatiem netiek noteiktas nekādas izglītības prasības. Vairākumā gadījumu uzņemšanas prasībās tiek norādīta viena vēlamā izglītības kvalifikācija ar piebildi, ka atlases procesā tiek pieņemti tie kandidāti, kuriem ir noteiktā kvalifikācija vai kvalifikācija, kas ir līdzvērtīga prasītajai kvalifikācijai. Visi gadījumi, kad kandidātam nav prasībās noteiktās kvalifikācijas, bet ir pieejama kāda līdzvērtīga kvalifikācija, tiek izvērtēti individuāli Bruņoto spēku karjeras centrā.

Līdzīgi kā Apvienotās Karalistes armijā, papildus formālās kvalifikācijas līmenim var tikt noteiktas arī prasības kvalifikācijas ietvaros saņemtajām sekmēm. Atsevišķiem amatiem tiek noteiktas arī prasības iegūtās izglītības specializācijai. Kandidēšanai uz pārējiem amatiem var pieteikties kandidāti ar nepieciešamo izglītības līmeni jebkurā specializācijā.^{14,15}

Izglītības prasības karjeras attīstībai militārā dienesta ietvaros

Personām, kas dienē Apvienotās Karalistes nacionālajos bruņotajos spēkos, to karjeras attīstības ietvaros tiek izvirzītas prasības gan formālās izglītības iegūšanai, gan arī neformālās izglītības programmu apgūšanai. Piemēram, armijā tiek veicināta karavīru pamatprasmju (*Basic Skills*) līmeņa uzlabošana, un visiem karavīriem trīs gadu laikā pēc pievienošanās dienestam obligāti ir jāiegūst vismaz 1. līmeņa (GCSE atzīme no G līdz A*) vai 2. līmeņa (GCSE atzīme no C līdz A*) zināšanas gramatikā un matemātikā. Tiem karavīriem, kuriem uzsākot dienestu, nav šīm prasībām atbilstošais zināšanu līmenis un kvalifikācija, dienesta mācību programmas ietvaros tiek nodrošinātas papildu nodarbības zināšanu uzlabošanai.¹⁶

Taču formālās izglītības līmenim nav izšķirošā loma karavīra karjeras izaugsmē, proti, nav noteikts, kāda formālās izglītības kvalifikācija ir nepieciešama katras dienesta pakāpes iegūšanai (izņemot formālās izglītības prasības uzņemšanai dienestā). Bieži vien formālā izglītība ievērojami paātrina karavīra karjeras izaugsmi, sāsinot laiku, kas karavīram jānodienē noteiktā dienesta pakāpē līdz paaugstinājumam. Piemēram, virsnieki, kuriem ir augstākā izglītība, parasti tiek paaugstināti virsleitnanta dienesta pakāpē daudz ātrāk nekā tie, kuriem ir tikai vidējā izglītība. Tāpat karavīra izglītības līmenis ietekmē arī karavīra atalgojumu - atalgojums karavīriem ar vienu un to pašu dienesta pakāpi, bet atšķirīgiem izglītības līmeņiem, var būt atšķirīgs.

Karavīri iegūst tiesības uz paaugstināšanu augstākā dienesta pakāpē ikgadējās karavīru novērtēšanas ietvaros. Novērtēšanas laikā katra karavīra sniegums un prasmes tiek vērtētas atbilstoši noteiktajām viņa amatam un dienesta pakāpei atbilstošajām prasībām un kritērijiem. Karavīri pilda teorētiskos un praktiskos testus, kā arī saņem vērtējumu no augstāk stāvošajām dienesta amatpersonām. Ja karavīra vērtējums ir pozitīvs un atbilst nākamās dienesta pakāpes prasībām, ja viņš ir nodienējis esošajā dienesta pakāpē pietiekoši ilgu laiku, kā arī saņēmis pozitīvas rekomendācijas no savas vadības, viņš tiek izvirzīts kandidēšanai uz paaugstinājumu.

Galējo lēmumu par paaugstinājumu pieņem karavīru vērtēšanas padome, kura izlemj, vai kandidāts atbilst vēlamajai dienesta pakāpei. Ja padomes lēmums ir pozitīvs, karavīrs parasti tiek nosūtīts uz mācību kursu, kas viņu sagatavo jaunajai dienesta pakāpei.

Papildus obligāti iegūstamajai izglītībai, karavīriem ir iespēja izvēlēties un brīvprātīgi apgūt arī citas mācību programmas, tai skaitā iegūt vidējo vai augstāko izglītību.

¹⁴ Educational Requirements, Royal Air Force, <http://www.raf.mod.uk/careers/canijoin/educationalrequirements.cfm> <http://www.raf.mod.uk/careers/canijoin/educationalrequirements.cfm>; Your Career Guide, Royal Navy, <http://c69011.r11.cf3.rackcdn.com/d9817f8bf94d453794e02f673f5e40f3-0x0.pdf>

¹⁵ Your Career Guide, Royal Navy, <http://c69011.r11.cf3.rackcdn.com/d9817f8bf94d453794e02f673f5e40f3-0x0.pdf>

¹⁶ Training and Education, British Army, http://www.army.mod.uk/training_education/education/13630.aspx

3.1.2.1 Izglītības procesa realizēšanas sistēma

Neformālā izglītība

Neformālā izglītība jeb dažāda profila kursi, semināri un citas profesionālās pilnveides mācību programmas ieņem būtisku lomu katra karavīra un militārās amatpersonas profesionālajā attīstībā un parasti aizņem aptuveni trešdaļu no karavīra kopējā dienesta laika.¹⁷

Kareivju neformālās izglītības programma iedalāma trijos galvenajos posmos:

- ▶ 1. posms - vispārējo militāro pamatprasmju apgūšana.

Pirmais obligāto mācību posms (sākotnējās mācības), kas parasti ilgst vidēji no 14 līdz 50 nedēļām, tiek uzsākts uzreiz pēc karavīra pievienošanās dienestam. Pirmā mācību posma galvenais mērķis ir nodrošināt visus jaunus karavīrus ar zināšanām un prasmēm, kas nepieciešamas sākotnējā līmeņa militārās kompetences iegūšanai. Sākotnējā mācību programma atkarībā no karavīra vecuma un viņa izvēlētajās armijas daļas vai divīzijas var norisināties vienā vai vairākās mācību vietās, kas izvietotas visā Apvienotās Karalistes teritorijā. Piemēram, kājnieku divīzijas mācības parasti notiek Kājnieku skolā Katerikas Kājnieku mācību centrā. Pārējo armijas divīziju mācības notiek dažādos mācību centros, kas ietilpst armijas Sākotnējo mācību grupā (*Initial Training Group*).¹⁷

- ▶ 2. posms - karavīra specializācijai atbilstošo specifisko prasmju pamatu apgūšana.

Otrais mācību posms norisinās vienā no 14 specializētajām mācību iestādēm Apvienotajā Karalistē (atkarībā no divīzijas, kurā kareivis dienē) vai arī kādā no ārvalstīs izvietotajiem militāro mācību centriem - Vācijā, Kanādā, Kenijā, Belizā, Borneo salā un citur. Otrā posma ietvaros jaunie kareivji un virsnieki apgūst tās prasmes, kas nepieciešamas viņu konkrētajai izvēlētajai specializācijai. Otrā mācību posma ilgums nav noteikts, tas var būtiski mainīties atkarībā no katras specializācijas un armijas divīzijas.

- ▶ 3. posms - karavīra specializācijai atbilstošo specifisko prasmju padziļināta apgūšana; nākamajai dienesta pakāpei (paaugstinājumam) nepieciešamo prasmju un zināšanu apgūšana.¹⁸

Trešā mācību posma programma katram karavīram tiek veidota individuāli, atbilstoši katra karavīra specializācijai (karavīra ieņemamajam amatam vienībā). Individuālajā programmā iekļautie mācību kursi var būt paredzēti gan esošajai dienesta pakāpei nepieciešamo zināšanu un iemaņu nostiprināšanai, gan arī nākamajai dienesta pakāpei nepieciešamo zināšanu un iemaņu iegūšanai (ja karavīrs vēlas / plāno iegūt paaugstinājumu). Trešais mācību posms var ilgt visas karavīra karjeras garumā.

Tiem kareivjiem, kas tiek izvirzīti kandidēšanai uz instruktora dienesta pakāpi, obligāti jāiziet Komandēšanas, līderisma un vadības mācību programmu (*Command, Leadership and Management programme*). Programmas mērķis ir attīstīt kareivju līderisma un vadības prasmes un sagatavot kareivi instruktora dienesta pienākumu pildīšanai. Mācības iedalās četros dažādos līmeņos, atbilstoši dažādām instruktoru dienesta pakāpju kategorijām: potenciālajiem instruktoriem (*Potential Non-Commissioned Officer*), jaunākajiem instruktoriem (*Junior Non-Commissioned Officer*), vecākajiem instruktoriem (*Senior Non-Commissioned Officer*) un virsniekvietniekiem (*Warrant Officer*). Katra līmeņa mācības sastāv no trim posmiem:

- ▶ 1. posms -mācības vienības ietvaros vai Armijas rekrutēšanas un mācību divīziju ietvaros (*Army Recruiting and Training Divisions*), kas balstītas uz teorētisko zināšanu papildināšanu; mācību programma var tikt apvienota ar citām mācību programmām vai pasniegta atsevišķi;

¹⁷ Recruiting Selecting and Training, The British Army, <http://www.armedforces.co.uk/army/listings/I0142.html>

¹⁸ The Need for Military Training on Defence Training Estate South West, 2007, https://www.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/39708/ea_need_for_militarytraining_august_2007.pdf

- ▶ 2. posms -mācības, kas balstītas uz praktiskajām nodarbībām apvienojumā ar dienesta pienākumu pildīšanu (paredzēta visu līmeņu instruktoriem, izņemot potenciālos instruktorus);
- ▶ 3. posms - kombinētas mācības (teorija apvienojumā ar praksi) (paredzēta visu līmeņu instruktoriem, izņemot potenciālos instruktorus);

Mācības parasti norisinās armijas izglītības centros (*Army Education Centres*). Visu četru līmeņu mācību programmas ir akreditētas un pēc to pabeigšanas karavīri iegūst kvalifikāciju, kas ir pielīdzināma civilās izglītības kvalifikācijai.¹⁹

Armijas virsniekiem sagatavošanās apmācību programma atšķiras no kareivju un instruktoru mācību programmas. Visi topošie armijas virsnieki, kas dienē regulārajās armijas vienībās, pēc uzņemšanas dienestā apgūst 42 nedēļas ilgu sagatavošanās programmu Sandhērstas Karaliskajā militārajā akadēmijā (*Royal Military Academy Sandhurst*). Savukārt virsnieki, kas dienē teritoriālajā armijā, pēc uzņemšanas dienestā sākumā iziet divu nedēļu sākotnējās sagatavošanas mācību programmu un tikai pēc tās pabeigšanas dodas apgūt saīsinātu (trīs nedēļas ilgu) sagatavošanas programmu Sandhērstas Karaliskajā militārajā akadēmijā. Pēc mācību beigām karavīri tiek iecelti leitnanta pakāpē un uzsāk dienestu bruņotajos spēkos.²⁰

Formālā izglītība

Karavīru formālo izglītības programmu apgūšana, kas ir koncentrēta uz militāro personu individuālo profesionālo attīstību, norisinās paralēli neformālās izglītības programmām.

Izglītības iespējas līdz dienesta uzsākšanai

Lai nodrošinātu, ka dienestam bruņotajos spēkos piesakās pēc iespējas vairāk personu ar labu akadēmiskās sagatavotības līmeni, Apvienotās Karalistes bruņotie spēki piedāvā vairākas finansiālā atbalsta shēmas personām, kas vēlas iestāties dienestā, bet līdz dienestam vēlas iegūt izglītību ar militāro dienestu nesaistītā jomā.²¹

- ▶ Tālākizglītības programmu finansēšana

Pirms pievienošanās regulārās armijas dienestam jaunieši un pieaugušie vecumā no 16 līdz 32 gadiem var saņemt finansiālu atbalstu tālākizglītības iegūšanai. Stipendija paredzēta 2. un 3. līmeņa profesionālās izglītības mācību programmām un GCE A-līmeņa vidusskolas mācību programmām. Pēc izglītības iegūšanas jauniešiem tiek nodrošināta vieta regulārās armijas dienestā. Stipendija nav paredzēta kādas konkrētas specializācijas mācību programmām, stipendijas saņēmēji var izvēlēties mācību programmu pēc saviem ieskatiem, un tai nav obligāti jābūt saistītai ar to amatu, ko stipendijas saņēmējs ieņems, iestājoties dienestā pēc studiju beigām.

- ▶ „6. klases līmeņa” vidējās izglītības mācību programmu finansēšana

Personas, kas vecākas par 15 gadiem un vēlas pieteikties dienestam regulārajā armijā virsnieku sastāvā, var pieteikties atbalstam „6. klases līmeņa” vidējās izglītības mācību programmu mācību maksas segšanai vai iestāties Armijas sestās klases līmeņa koledžā Velbekā (*Army Sixth Form College*). Pēc mācību pabeigšanas absolventam tiek nodrošināta vieta mācību programmā, kurā tiek sagatavoti armijas virsnieki.

- ▶ Augstākās izglītības mācību programmu finansēšana

Pēc kvalificēšanās uzņemšanai bruņotajos spēkos personas pirms aktīvā dienesta uzsākšanas var saņemt finansējumu mācību uzsākšanai / pabeigšanai augstākās izglītības mācību programmās. Pēc izglītības iegūšanas personai tiek garantēta vieta Sandhērstas Karaliskajā militārajā akadēmijā. Pēc akadēmijas absolvēšanas kadeti tiek iecelti regulārās armijas virsnieka pakāpē, kurā tiem ir jānodienē vismaz trīs gadi.

Izglītības iespējas dienesta laikā

¹⁹ Soldiers' Education, British Army, http://www.army.mod.uk/training_education/education/13628.aspx

²⁰ The Royal Military Academy Sandhurst, http://www.army.mod.uk/training_education/training/17057.aspx

²¹ Further Education Bursary Scheme, British Army, <http://www.army.mod.uk/armyineducation/bursary/febs-award.aspx>

- ▶ Dažādu līmeņu profesionālās un akadēmiskās izglītības programmas

Bruņoto spēku karavīri var izvēlēties apgūt dažādu līmeņu vidējās, augstākās un profesionālās izglītības programmas. Karavīriem ir pieejamas plašas izglītības iespējas gan militārajā jomā, gan arī civilajā jomā. Karavīri izglītības programmas var apgūt bruņoto spēku un Aizsardzības ministrijas pārvaldībā esošajās izglītības iestādēs un civilajās izglītības iestādēs.

Formālo militārās izglītības mācību programmu saturs ir balstīts uz Apvienotās Karalistes Nacionālajiem profesiju standartiem (*National Occupational Standards*).

Visi topošie armijas virsnieki, kas dienē regulārajās armijas vienībās, pirms iecelšanas virsnieka dienesta pakāpē apgūst 42 nedēļas ilgu sagatavošanās programmu Sandhērstas Karaliskajā militārajā akadēmijā. Tie virsnieki, kuriem vēl nav iegūta vai nav pabeigta augstākā izglītība (bakalaura grāds), līdz mācību uzsākšanai akadēmijā sākotnēji var iegūt augstākās izglītības kvalifikāciju. No visiem virsniekiem, kas tiek uzņemti Sandhērstas militārajā akadēmijā, aptuveni 80% ir ar pabeigtu akadēmisko augstāko izglītību (bakalaura vai maģistra grāds), savukārt pārējiem 20% uzņemto ir GCE A kvalifikācija (augstākais vispārējās vidējās izglītības sertifikāts, ko iegūst, ja pēc vidusskolas pabeigšanas students vēl vienu līdz divus gadus mācās vidusskolas „6. klasē”), vai kāda līdzvērtīga kvalifikācija.²²

- ▶ Profesionālās stažēšanās programmas (*Army Apprenticeship*)

Apvienotās Karalistes nacionālajiem bruņotajiem spēkiem ir lielākā profesionālās stažēšanās programmu sistēma Apvienotajā Karalistē, kas dod iespēju karavīriem pildīt savus dienesta pienākumus un paralēli mācīties, iegūstot viņu amatam atbilstošu kvalifikāciju. Profesionālās stažēšanās programmas ir saskaņotas ar armijas neformālās izglītības mācību programmām un ir cieši saistītas ar katra karavīra lomu militārajā dienestā. Pabeidzot profesionālās stažēšanās programmu, karavīri saņem kvalifikāciju, kas atbilst civilās izglītības kvalifikācijai. Armijas profesionālās stažēšanās programmās piedalās aptuveni 75% jauno karavīru, un katru gadu programmas absolvē ap 5 500 karavīru.²³

Tiek izdalīti divi galvenie mācekļības programmu veidi: 2. līmeņa mācekļības programmas un 3. līmeņa mācekļības programmas.

- ▶ **2. līmeņa mācekļības programmas** (atbilst GCSE sertifikātam ar piecām A*-C līmeņa atzīmēm) - programmas orientētas uz vairāku galveno mācību priekšmetu apgūšanu (ieskaitot gramatiku un matemātiku). Pēc programmas pabeigšanas tiek izsniegts sertifikāts par 2. līmeņa profesionālās izglītības kvalifikāciju (atbilstoši Anglijas, Velsas un Ziemeļīrijas profesionālās izglītības kvalifikāciju sistēmai (NVQ)).
- ▶ **augstākā līmeņa (3. līmeņa) mācekļības programmas** (atbilst GCSE sertifikātam ar divām A līmeņa atzīmēm) - programmas, kas orientētas uz inženiertehnisko prasmju un zināšanu iegūšanu. Pēc programmas pabeigšanas tiek izsniegts sertifikāts par 3. līmeņa profesionālās izglītības kvalifikāciju (atbilstoši Anglijas, Velsas un Ziemeļīrijas profesionālās izglītības kvalifikāciju sistēmai (NVQ)). Lai kvalificētos 3. līmeņa mācekļības programmai, karavīram ir jābūt GCSE sertifikātam ar vismaz piecām atzīmēm, kas augstākas par C līmeni, vai arī sertifikātam par 2. līmeņa armijas mācekļības programmas pabeigšanu.

Mācekļību programmu galvenais mērķis ir nodrošināt audzēkņus ar tādām zināšanām un praksi, kas ir cieši saistītas ar viņa darba pienākumiem. Apvienotās Karalistes Nacionālie bruņotie spēki piedāvā karavīriem apgūt ļoti daudzveidīgas mācekļības programmas, kā, piemēram, inženierzinātnes, informāciju un komunikāciju tehnoloģijas, dzīvnieku kopšana.

Izglītības iespējas pēc dienesta beigām

Lai veicinātu militāro dienestu pabeigušo personu tālākizglītību un turpmākās karjeras attīstību civilajā jomā, Apvienotās Karalistes Aizsardzības ministrija ir izveidojusi programmu - Izglītības paplašināšanas shēmu (*Enhanced Learning Credits Scheme*), kas karavīriem nodrošina iespēju pēc

²² The Royal Military Academy Sandhurst, http://www.army.mod.uk/training_education/training/17057.aspx

²³ Army Apprenticeships, British Army, http://www.army.mod.uk/training_education/education/22344.aspx

dienesta beigām saņemt finansiālu atbalstu augstākā līmeņa izglītības programmu apguvei, pēc kuru pabeigšanas tiek piešķirta vismaz 3. līmeņa profesionālā kvalifikācija atbilstoši Anglijas un Velsas Kvalifikācijas un kredītpunktu struktūrai vai vismaz 6. līmeņa profesionālā kvalifikācija atbilstoši Skotijas Kvalifikācijas un kredītpunktu struktūrai.²⁴ Tādējādi tiek veicināta bijušo karavīru integrācija civilajā jomā.

Izglītības iestādes

Katru gadu Apvienotās Karalistes armijā tiek uzņemti aptuveni 13 000 karavīri un apmācīti aptuveni 100 000 jaunie un esošie kareivji un virsnieki. Tāpat Apvienotās Karalistes mācību programmās regulāri tiek apmācīti arī citu valstu karavīri. Katru gadu Apvienotās Karalistes militārie mācību centri uzņem aptuveni 4 000 ārzemju studentu no 90 dažādām valstīm.²⁵

Militārās izglītības programmas (atkarībā no izglītības līmeņa) iespējams apgūt dažādu veidu izglītības iestādēs. Neformālās izglītības programmas un formālās izglītības programmas līdz augstākās izglītības līmenim tiek realizētas 30 Apvienotās Karalistes armijas izglītības iestādēs un mācību centros (*Army Education Centres*). Militārās izglītības centru mācībspēkus veido kā militārais, tā arī civilais pedagoģiskais personāls.²⁶

Augstākās izglītības programmas tiek nodrošinātas Apvienotās Karalistes Aizsardzības akadēmijā (*Defence Academy of the United Kingdom*) vai arī ar civilo augstākās izglītības iestāžu starpniecību, ar kurām bruņotie spēki slēdz sadarbības līgumus par karavīru apmācīšanu. Apvienotās Karalistes Aizsardzības akadēmija sastāv no četrām koledžām:

- ▶ Apvienoto dienestu pavēlniecības un militārā personāla koledža (*Joint Services Command and Staff College*) - koledža, kur tiek apmācīti visu triju Apvienotās Karalistes bruņoto spēku dienestu (armija, jūras spēki, gaisa spēki) topošie komandieri un štāba virsnieki, kā arī ārvalstu militārās amatpersonas;
- ▶ Vadības un tehnisko zinātņu koledža (*College of Management and Technology*) - koledža, kurā iespējams apgūt dažādu specializāciju formālās un neformālās izglītības programmas - karavīru pamatiemaņas un funkcionālajās iemaņas, tehniskās zinātnes, vadība, līderisms, drošības zinātnes un citas;
- ▶ Karaliskā aizsardzības studiju koledža (*Royal College of Defence Studies*) - piedāvā maģistrantūras un doktorantūras līmeņa studiju programmas augstākā līmeņa Apvienotās Karalistes un citu valstu bruņoto spēku virsniekiem, kā arī diplomātiem, valsts ierēdņiem, policijas virsniekiem un citām valsts sektora amatpersonām;
- ▶ Bruņoto spēku kapelānu centrs (*The Armed Forces Chaplaincy Centre*) - piedāvā pārsvarā īstermiņa neformālās izglītības programmas bruņoto spēku kapelāniem.²⁷

Civilajās izglītības iestādēs karavīriem tiek piedāvātas iespējas apgūt gan specializētas militārās izglītības programmas, gan arī izglītības programmas kādā no karavīru interesējošajām civilās jomas specializācijām. Augstākās izglītības programmas militārajā jomā pieejamas tādās augstskolās kā, piemēram, *Cranfield School of Management* un *Kings College London*. Sadarbību ar atsevišķām universitātēm, piemēram, Oksfordas universitāti un Kembridžas universitāti, ir apstiprinājusi Apvienotās Karalistes Aizsardzības ministrija.²⁸

3.1.2.2 Izglītības procesa kvalitātes pārraudzības un kontroles sistēma

Izglītības īstenošanas un pārraudzības sistēmā iesaistītās institūcijas

- ▶ Apvienotās Karalistes Aizsardzības ministrija

²⁴ Enhanced Learning Credits Administration Services, <http://www.enhancedlearningcredits.com/>

²⁵ Recruiting Selection and Training, The British Army, <http://www.armedforces.co.uk/army/listings/10136.html>

²⁶ Educational Facilities, British Army, http://www.army.mod.uk/training_education/education/14541.aspx

²⁷ Defence Academy of the United Kingdom, <http://www.da.mod.uk/>

²⁸ Are You Ready to Become an Army Officer? British Army, http://www.army.mod.uk/documents/general/Officer_level_3_V_LowRes.pdf

Apvienotās Karalistes Aizsardzības ministrija ir atbildīga par nacionālo bruņoto spēku un militārā personāla attīstības kopējo vadlīniju izstrādi. Par bruņoto spēku personālsastāva skaita un vispārējās sagatavotības (zināšanas un iemaņas) plānošanu atbild Aizsardzības ministrijas Bruņoto spēku personāla vadība (*Chief of Defence Personnel*). Bruņoto spēku personāla vadības pienākumos ietilpst kopējās militārā personāla politikas plānošana, stratēģiskās attīstības virzienu un prioritāšu noteikšana, kā arī militārā personāla uzturēšanai nepieciešamo investīciju sadalījuma plānošana. Līdz ar to Bruņoto spēku personāla vadība atbild par šādu militārā personāla izglītības jomu koordinēšanu:

- ▶ militārā personāla individuālo un kolektīvo mācību saturs;
- ▶ bruņoto spēku vadības un karavīru mācību saturs;
- ▶ mācību pieeja un izmantojamās tehnoloģijas;
- ▶ militārā personāla profesionālā pilnveide;
- ▶ daudzpusīgu treniņu un sporta programmu nodrošināšana.

Aizsardzības ministrijas pārraudzībā esošā Bruņoto spēku profesionālās sagatavošanas padome (*The Defence Training Board*) veido kopējās vadlīnijas militārā personāla mācību saturam un izpildījumam, nodrošinot mācību procesa atbilstību bruņoto spēku un katra individuālā dienesta vajadzībām.²⁹

- ▶ Bruņoto spēku dienestu rekrutēšanas un mācību nodaļas (*Recruiting and training Divisions*)

Katra Bruņoto spēku dienesta rekrutēšanas un mācību nodaļa ir galvenā institūcija, kas ir atbildīga par attiecīgā dienesta karavīru profesionālo mācību (gan formālās, gan neformālās izglītības) plānošanu, organizēšanu un mācību procesa uzraudzību. Direkcija ir atbildīga arī par bruņoto spēku personālsastāva politikas realizēšanu, kontrolējot, ka Apvienotās Karalistes Bruņotajos spēkos tiek uzņemts pietiekošs skaits dienesta prasībām atbilstošu personu un tie saņem atbilstošu profesionālo mācību programmu.³⁰

- ▶ Apvienotās Karalistes Aizsardzības akadēmija (*Defence Academy of the United Kingdom*)

Apvienotās Karalistes Aizsardzības akadēmija pilda divas galvenās funkcijas militārās izglītības nodrošināšanas procesā: pirmkārt, tā ir atbildīga par Apvienotās Karalistes bruņoto spēku un Apvienotās Karalistes Aizsardzības ministrijas amatpersonu otrā līmeņa augstākās izglītības (maģistra un doktorantūras programmu) un plaša spektra neformālās izglītības programmu nodrošināšanu Apvienotās Karalistes Bruņoto spēku un Aizsardzības ministrijas amatpersonām. Otrkārt, akadēmija nodrošina galveno saikni starp Aizsardzības ministriju un Apvienotās Karalistes un ārvalstu izglītības iestādēm, kur tiek apmācīts bruņoto spēku personāls.

- ▶ Militāro izglītības komiteju padome (*Council of Military Education Committees*)

Saskaņā ar noteikumiem visās augstākās izglītības iestādēs, kuru programmā ir iekļautas militārās izglītības programmas, ir jābūt izveidotai militārās izglītības komitejai. Militāro izglītības komiteju padomes galvenā funkcija ir koordinēt individuālās militārās izglītības komitejas un pārstāvēt to intereses komunikācijā ar Apvienotās Karalistes Aizsardzības ministriju un nodrošināt informācijas apmaiņu visu komiteju (izglītības iestāžu) un ministrijas starpā.³¹

Mācību programmu akreditācijas sistēma

Lielākā daļa Apvienotās Karalistes militāro mācību programmu (formālo un neformālo) ir akreditētas, kas dod karavīriem iespēju iegūt profesionālo kvalifikāciju, kas atbilst civilās izglītības kvalifikāciju sistēmai. Tas karavīriem dod iespēju pēc atvaļināšanās no dienesta Bruņotajos spēkos turpināt savu karjeru civilajā jomā.³² Lai arī daļa no neformālās izglītības programmām netiek

²⁹ The New Operating Model How Defence Works, Ministry of Defence, 2012, https://www.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/69149/216820130108_new_operating_model_v3_final_u.pdf

³⁰ Recruiting Selection and Training, The British Army, <http://www.armedforces.co.uk/army/listings/I0136.html>

³¹ Council of Military Education Committees, http://www.comec.org.uk/about_comec

³² Accreditation, British Army, http://army.mod.uk/training_education/education/13633.aspx

akreditētas, tomēr pastāv iespēja par atsevišķu neakreditēto programmu apgūšanu saņemt kvalifikāciju pielīdzināt profesionālās kvalifikāciju ietvarstruktūras kvalifikācijai (NVQ). Pēc dienesta beigām karavīrs pēc paša iniciatīvas var iesniegt pieprasījumu kādā no NVQ centriem, kur tiek izvērtētas karavīra dienesta laikā izietās apmācību programmas un tiek pieņemts lēmums, vai kāda no iegūtajām neformālās izglītības kvalifikācijām ir pielīdzināma civilās jomas izglītības kvalifikācijai.

Par mācību programmu akreditāciju ir atbildīgas vairākas akreditācijas iestādes, piemēram:

- ▶ Aizsardzības akreditācijas piešķiršanas organizācija (*Defence Awarding Organisation*);
- ▶ *Edexcel*;
- ▶ Vadības institūts (*Institute of Leadership and Management*);

Lielākā daļa militārās izglītības programmu tiek akreditētas atbilstoši Apvienotās Karalistes Kvalifikāciju un kredītpunktu ietvarstruktūrai (*Qualification and Credit Framework (QCF)*).

Akreditēto profesionālās militārās izglītības programmu atzīšana tiek veikta atbilstoši Kvalifikācijas un kredītpunktu ietvarstruktūrai (QCF), kas savukārt ir pielīdzināta EKI. Militārās izglītības atzīšanas procesu īsteno Aizsardzības akreditācijas piešķiršanas organizācija.³³

3.1.2.3 Izglītības procesa finansēšanas sistēma

Finansējumu militārā personāla izglītības nodrošināšanai Apvienotās Karalistes Aizsardzības ministrija piešķir katram bruņoto spēku dienestam (armija, jūras spēki, gaisa spēki, civilais dienests). Attiecīgie dienesti atbild par piešķirtā budžeta izlietojumu, tai skaitā arī par līdzekļu piešķiršanu militārā personāla mācību nodrošināšanai, kā arī par izlietojuma kontroli. Savukārt Aizsardzības ministrija nosaka prasības un rādītājus, attiecībā pret kuriem tiek novērtēta piešķirto līdzekļu izlietojuma efektivitāte un atbilstība noteiktajām prioritātēm un prasībām.³⁴

Civilās jomas izglītības programmu finansēšanas sistēma bruņoto spēku karavīriem nedaudz atšķiras no militāro izglītības programmu finansēšanas. Militāro izglītības programmu nodrošināšanai bruņotie spēki slēdz līgumus ar specializētām militārās izglītības iestādēm vai civilajām izglītības iestādēm par noteikta karavīru skaita apmācīšanu, kas paredz arī nepieciešamā finansējuma nodrošināšanu. Savukārt, ja karavīrs vēlas studēt kādā no civilās jomas izglītības programmām, karavīram parasti tiek piešķirtas dažādu veidu stipendijas, kas sedz visu vai daļu no mācību programmas maksas. Stipendiju summas parasti ir fiksētas un tiek noteiktas atbilstoši izglītības iestādes noteiktajai mācību programmas maksai nevis, pamatojoties uz izglītības iestāžu aprēķiniem par vienas studiju vietas nodrošināšanas izmaksām.³⁵

Izglītības iestādes, kur tiek apmācītas Apvienotās Karalistes bruņoto spēku dienesta amatpersonas, papildus bruņoto spēku militāro dienestu piešķirtajiem līdzekļiem saņem ienākumus arī no mācību maksas par maksas mācību programmu nodrošināšanu, kas tiek piedāvātas citu valsts un privātā sektora speciālistiem, kā arī no mācību maksas par ārvalstu militārā personāla apmācīšanu.

3.1.2.1 Izglītības sistēmas integrētība kopējā valsts izglītības sistēmā un sasaiste ar Eiropas Kvalifikāciju ietvarstruktūru

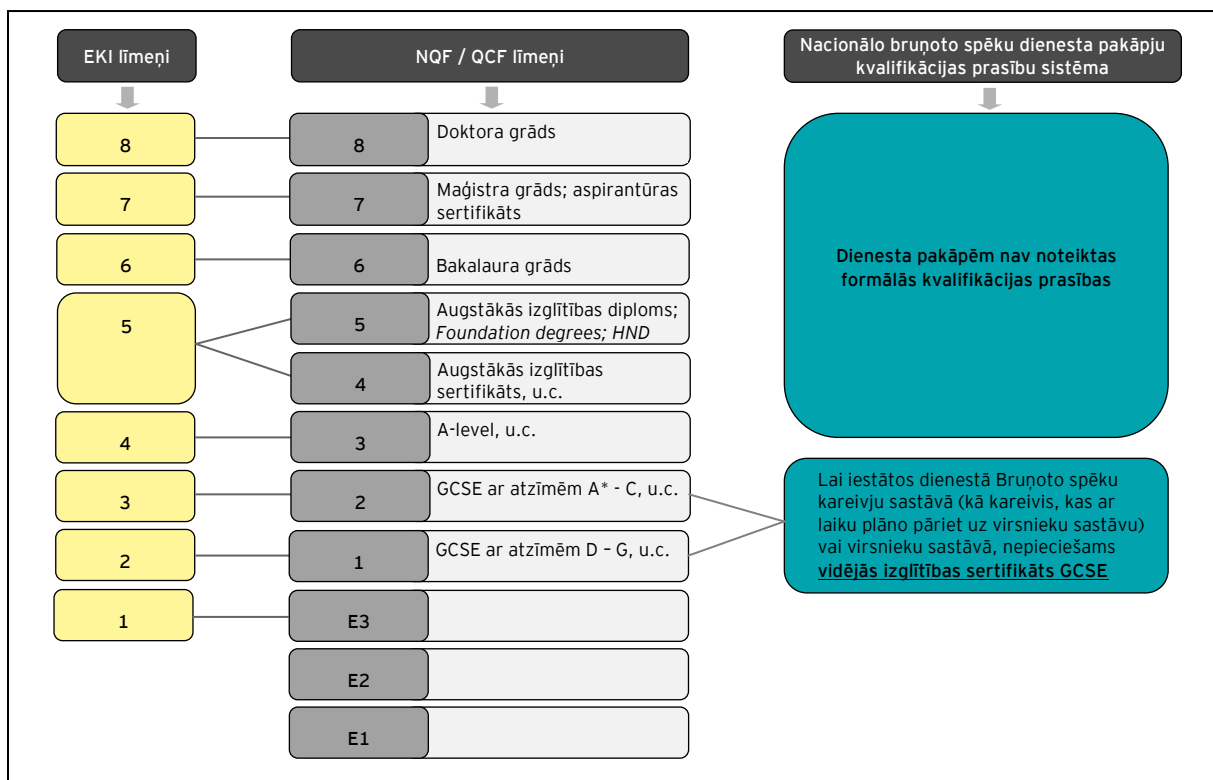
Tā kā lielākā daļa Apvienotās Karalistes kvalifikāciju ietvarstruktūru sastāv no vairāk nekā 8 kvalifikāciju līmeņiem, visi NQF/QCF līmeņi nav pielīdzināmi pret EKI līmeņiem „viens pret vienu” (skat. nākamo attēlu).³⁶

³³ Defence Awarding Organisation, <http://www.da.mod.uk/defence-awarding-organisation-dao>

³⁴ The New Operating Model How Defence Works, Ministry of Defence, 2012, https://www.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/69149/216820130108_new_operating_model_v3_final_u.pdf

³⁵ Scholarships, grants and bursaries in education, British Army, <http://www.army.mod.uk/join/20109.aspx>

³⁶ Referencing the Qualifications Frameworks of the United Kingdom to the European Qualifications Framework, 2009, <http://www2.ofqual.gov.uk/files/2011-05-16-uk-eqf-referencing-report.pdf?Itemid=185>

Attēls Nr. 3. Apvienotās Karalistes Nacionālo bruņoto spēku kvalifikāciju atbilstība Apvienotās Karalistes kvalifikāciju struktūrai (NQF / QCF) un Eiropas Kvalifikāciju ietvarstruktūrai (EKI).

Lai arī lielākajai daļai Apvienotās Karalistes formālās un arī neformālās izglītības programmu militārajā jomā ir piešķirta kvalifikācija, kas atbilst civilās izglītības kvalifikāciju struktūrai (pārsvārā atbilstoši *QCF*), Apvienotajā Karalistē nav noteiktas prasības formālās izglītības kvalifikācijai, kas nepieciešama katras Bruņoto spēku dienesta pakāpes ieņemšanai (izņemot formālās izglītības prasības uzņemšanai dienestā kareivju vai virsnieku sastāvā). Līdz ar to Apvienotās Karalistes Bruņoto spēku dienesta pakāpju sistēma nav sasaistīta ar formālās izglītības kvalifikāciju sistēmu. Savukārt militārās izglītības kvalifikāciju sistēma iekļaujas kopējā valsts izglītības kvalifikāciju sistēmā un attiecīgi atbilst arī EKI sistēmai.

3.1.3 Iekšlietu sistēmas iestāžu amatpersonu izglītības sistēma

Apvienotajā Karalistē Iekšlietu ministrijas padotībā atrodas valsts policijas un robezsardzes dienesti, savukārt ugunsdzēsības un glābšanas dienests Apvienotajā Karalistē netiek pārvaldīts centralizēti (nacionālajā līmenī). Anglijā ugunsdzēsības un glābšanas dienests kopš 2006. gada atrodas Kapienu un vietējo pašvaldību departamenta (*Department for Communities and Local Government*) pārvaldībā, Skotijā - Tieslietu ministrijas pārvaldībā, Velsā - Velsas valdības pārvaldībā, bet Ziemeļīrijā - Ziemeļīrijas valdības pārvaldībā.

Neskatoties uz decentralizēto pārvaldi, izglītības sistēma visiem ugunsdzēsības un glābšanas dienestiem, kā arī valsts policijas un robezsardzes dienestiem tiek organizēta centralizēti. Taču decentralizētā ugunsdzēsības un glābšanas dienesta struktūra, kā arī valsts policijas struktūra Apvienotajā Karalistē apgrūtina vienotas nacionālās izglītības stratēģijas izveidi abos dienestos. Tā rezultātā pēdējo gadu laikā Apvienotajā Karalistē valsts policijas un ugunsdzēsība un glābšanas dienestu amatpersonu izglītības sistēma vēl joprojām ir diezgan fragmentēta, un sistēmā netiek

nodrošināta pietiekama kontrole pār realizētajām mācību programmām un to ietekmi uz valsts policijas un ugunsdzēsības un glābšanas dienesta amatpersonu kompetences un prasmju līmeni.³⁷

3.1.3.1 Izglītības prasības dažādu dienesta pakāpju iegūšanai

Izglītības prasības uzņemšanai dienestā

Šobrīd uzņemšanai Apvienotās Karalistes policijas dienestā, ugunsdzēsības un glābšanas dienestā, kā arī valsts robežsardzes dienestā (lielākajai daļai amatu) nav noteiktas formālas izglītības prasības. Kandidāta fiziskajām dotībām, raksturīpašībām un atlases testos uzrādītajiem rezultātiem atlases procesā tiek pievērsta daudz lielāka uzmanība nekā kandidāta formālās izglītības līmenim. Personām, kuras piesakās dienestam policijā, robežsardzē vai ugunsdzēsības un glābšanas dienestā, ir jāpiemīt specifiskām darbām šajos dienestos nepieciešamajām prasmēm un īpašībām, kas parasti atšķiras no tām zināšanām un prasmēm, ko var sniegt vispārējās izglītības programmas. Tāpēc, lai darbinieku atlases procesu padarītu objektīvāku, pretendenti tiek novērtēti nevis pēc viņu formālās izglītības kvalifikācijas, bet gan, realizējot daudzpusīgu atlases procesu. Līdz ar to personām ar dažādiem izglītības līmeņiem ir vienlīdzīga iespēja uzsākt darbu kādā no šo dienestu struktūrvienībām. Izņēmums ir atsevišķi amati valsts robežsardzes sistēmas iestādēs, kur ir noteiktas izglītības prasības uzņemšanai dienestā (piemēram, pretendentiem uz robežsardzes virsnieka amatu ir jābūt vismaz 3. līmeņa profesionālajai kvalifikācijai).

Lai arī formālas izglītības prasības zemāka līmeņa dienesta pakāpju ieņemšanai netiek noteiktas, interesentiem ir pieejamas formālas izglītības programmas, kas pretendentiem palīdz sagatavoties darbam attiecīgajā dienestā. Piemēram, kandidātiem uz dienestu ugunsdzēsības un glābšanas dienestā ir pieejamas gan profesionālās izglītības programmas, gan arī augstākās izglītības programmas, kas bieži tiek īstenotas sadarbībā ar reģionālajiem ugunsdzēsības un glābšanas dienestiem. Taču šīs programmas parasti ir maksas programmas un netiek segtas no valsts budžeta līdzekļiem. Pēc šādu profesionālās vai augstākās izglītības mācību programmu pabeigšanas saņemta kvalifikācija negarantē pretendenta pieņemšanu darbā attiecīgajā dienestā. Tomēr pirms dienesta uzsākšanas vai dienesta laikā iegūtā profesionālā kvalifikācija var veicināt darbinieka karjeras izaugsmi, t. sk. paātrinot paaugstināšanas procesu nākamajā dienesta pakāpē.

Dienestu darbinieku atlases procesa ietvaros, pretendentiem ir jāpilda dažādi zināšanu un fiziskās sagatavotības testi un pārbaudes. Papildus tam, ja pretendents veiksmīgi iztur visas pārbaudes un tiek uzņemts darbā, savas darba gaitas jaunie darbinieki sāk ar dažāda profila viņu ieņemamajiem amatiem atbilstošām mācību programmām. Pēc šo mācību programmu pabeigšanas amatpersonas saņem atbilstošu profesionālo kvalifikāciju, kas nepieciešama patstāvīga darba uzsākšanai dienestā.

3.1.3.2 Izglītības procesa realizēšanas sistēma

Policija

Apvienotās Karalistes policijas dienesta amatpersonu izglītības sistēmā, līdzīgi kā valsts policijas sistēmā kopumā, šobrīd norisinās ievērojamas pārmaiņas. Viena no galvenajām problēmām, kas tiek risināta, ir saistīta ar to, ka policista darbs šobrīd formāli netiek uzskatīts par profesiju. Lai gan policijas profesijai ir definēts profesijas standarts, tai trūkst vairāku būtisku aspektu, kas parasti raksturīgi profesijām Apvienotajā Karalistē. Policijas sistēmā līdz 2012. gadam, kad tika nolemts uzsākt policijas profesionālās asociācijas izveidi (Policijas koledža, *College of Policing*), nebija ne savas profesionālās asociācijas, ne publiski pieejamas nacionālās policijas darbinieku reģistrācijas sistēmas un profesionālā ētikas koda.³⁸

Visiem jaunajiem policijas darbiniekiem, uzsākot darbu Apvienotās Karalistes policijas struktūrvienībās, tiek noteikts divus gadus ilgs pārbaudes periods, kura laikā darbinieki iziet daudzpusīgu mācību programmu - Sākotnējo policijas mācību un attīstības programmu (*Initial Police*

³⁷ Adding value? A review of the international literature on the role of higher education in police training and education, C. Paterson, *Police Practice and Research*, Vol.12, No.4, 2011

³⁸ A 'new police studies' for a 'new professional police service': changes and challenges from a UK perspective, R. Heslop, D. White, 2011, <http://richardheslop.net/PDFs/Heslop%20and%20White%20New%20Police%20Studies%20Conf%20Paper.pdf>

Learning and Development Programme jeb IPLDP). IPLDP Anglijā, Velsā un Ziemeļīrijā sastāv no četriem posmiem:

- ▶ **Pirmais posms: ievads.** Posma ietvaros jaunajiem darbiniekiem tiek sniegts ieskats policijas darbā, notiek mācības pirmās palīdzības sniegšanā, veselības un drošības mācībā, cilvēktiesībās, sabiedrības drošības stratēģijā, kā arī informācijas komunikāciju tehnoloģiju izmantošanā policijas darbā.
- ▶ **Otrais posms: uz sabiedrību vērsts darbs.** Posma ietvaros darbinieki tiek apmācīti noziedzības un nekārtību novēršanā, kā arī sabiedriskā darba veikšanā un organizēšanā.
- ▶ **Trešais posms: patrulēšana pieredzējušu darbinieku uzraudzībā.** Posma ietvaros darbinieki pieredzējušu kolēģu uzraudzībā piedalās patrulēšanās, apgūst patrulēšanai nepieciešamās prasmes un iemaņas, piedalās dažādu incidentus risināšanā un novēršanā (simulācijas).
- ▶ **Ceturtais posms: patstāvīga patrulēšana.** Pēdējā mācību posma ietvaros tiek apvienota praktisku darba pienākumu pildīšana un tālmācība.

Izejot pilnu IPLDP mācību kursu, policijas darbinieks iegūst Diplomu policijas darbā (*Diploma in Policing*), kas atbilst Apvienotās Karalistes Kvalifikāciju un kredītpunktu ietvara (*Qualifications and Credit Framework*) 3. līmeņa profesionālajai kvalifikācijai. Pēc šīs kvalifikācijas saņemšanas darbinieks var uzsākt patstāvīgu darbu policijā.

Skotijā jauno policijas darbinieku pārbaudes periods ilgst 104 nedēļas. Pirmajās 64 nedēļās darbinieki tiek apmācīti Skotijas Policijas koledžā (*Scottish Police College*). Šajā periodā tiek vērtēts jauno darbinieku akadēmiskais sniegums un sniegums operacionālajā vidē. Atlikušajās 40 nedēļās apmācāmie policisti piedalās praktiskajās mācībās, pildot darba pienākumus savās vienībās pieredzējušu kolēģu uzraudzībā.³⁹

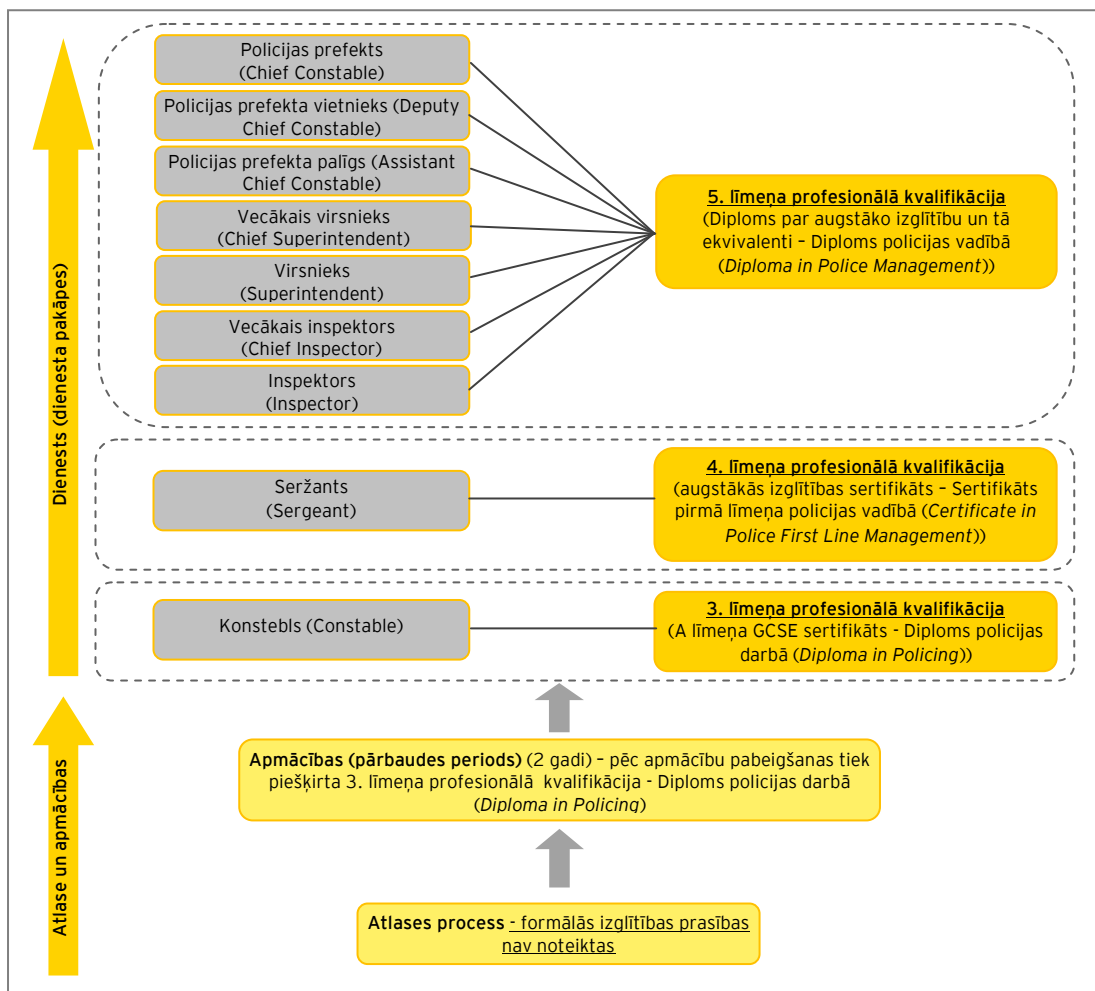
Nākamais posms policista izglītībā ir Sertifikāta par pirmā līmeņa policijas vadību (*Certificate in Police First Line Management*) iegūšana, kas ir augstākās izglītības sertifikāts un atbilst 4. līmeņa kvalifikācijai. Pēc sertifikāta iegūšanas policijas darbinieks var kandidēt uz seržanta amatu.

Visu nākamo policijas dienesta pakāpju iegūšanai (inspektors, vecākais inspektors, virsnieks, prefekts u.c.) ir nepieciešama 5. līmeņa kvalifikācija, proti, diploms par augstāko izglītību – Diploms policijas vadībā (*Diploma in Police Management*).⁴⁰

Policijas dienesta kvalifikāciju struktūra apkopota nākamajā attēlā.

³⁹ Police officer training, the UK's official graduate careers website, http://www.prospects.ac.uk/police_officer_training.htm

⁴⁰ Policing, Oxford, Cambridge and RSA Examinations Centre Handbook, <http://www.ocr.org.uk/images/80700-centre-handbook.pdf>

Attēls Nr. 4. Dažādām dienesta pakāpēm atbilstošās formālās izglītības prasības Apvienotās Karalistes policijas dienestā.

Šobrīd policijas amatpersonu mācības galvenokārt tiek uzsāktas jau pēc personas pievienošanās aktīvajam dienestam. Saskaņā ar pēdējo divu gadu laikā uzsāktajām reformām policijas dienesta amatpersonu izglītības jomā tuvākajā nākotnē policijas amatpersonu mācību sistēma varētu tikt pārorientēta, paredzot, ka lielāks uzsvars tiek likts uz mācību nodrošināšanu vēl pirms dienesta gaitu uzsākšanas. Tāpat plānots ieviest formālās kvalifikācijas prasības personām, kas vēlas pievienoties policijas dienestam. Plānots, ka nākotnē dienestam varēs pievienoties tikai tie kandidāti, kas ieguvuši kvalifikāciju *Foundation Degree* (viena no profesionālās augstākās izglītības kvalifikācijām Apvienotajā Karalistē), policijas jomā.⁴¹

Ugunsdzēsības un glābšanas dienests

Pēc pievienošanās dienestam visi jaunie ugunsdzēsēji un glābēji iziet 12 - 16 nedēļas ilgu sākotnējo mācību programmu savā dienesta vietā. Programmas ietvaros tiek apgūtas ugunsdzēsības pamatiemaņas, glābšanas tehnika, pirmā palīdzība u.c.. Mācības tiek organizētas katrā reģionālajā ugunsdzēsības un glābšanas dienestā, līdz ar to saturs un ilgums atkarībā no katra reģionālā dienesta var variēt.⁴² Pēc sākotnējo mācību noslēguma jaunie dienesti darbinieki var pievienoties izvēlētajai ugunsdzēsības un glābšanas stacijai uz pārbaudes laiku. Pārbaudes periods ilgst līdz diviem gadiem. Šajā laikā ugunsdzēsēji un glābēji turpina piedalīties dažādās formālās un

⁴¹ A 'new police studies' for a 'new professional police service': changes and challenges from a UK perspective, R. Heslop, D. White, 2011, <http://richardheslop.net/PDFs/Heslop%20and%20White%20New%20Police%20Studies%20Conf%20Paper.pdf>

⁴² Firefighter training, The UK's Official Graduate Careers Website, http://www.prospects.ac.uk/firefighter_training.htm

neformālās izglītības programmās un iegūst profesionālo kvalifikāciju sevis izvēlētajā specializācijā (visbiežāk 3. līmeņa profesionālo kvalifikāciju (*NVQ Level 3*)).

Visā savas karjeras laikā ugunsdzēsēji un glābēji var papildināt savas zināšanas un prasmes plaša profila formālās un neformālās izglītības programmās, taču formālo un neformālo izglītības kvalifikāciju sistēma nav sasaistīta ar prasībām dažādu dienesta pakāpju ieņemšanai.

Apvienotās Karalistes ugunsdzēsības un glābšanas dienesti savu amatpersonu izglītošanai un profesionālajai pilnveidošanai izmanto Integrēto personālās attīstības sistēmu (*Integrated Personal Development System*), kas visā amatpersonas karjeras laikā ļauj novērtēt amatpersonas izglītības un profesionālās attīstības vajadzības atbilstoši noteiktajiem Nacionālajiem profesiju standartiem (*National Occupational Standards*) un izmaiņām, kas skārušas ugunsdzēsības un glābšanas jomu, kā arī atrast piemērotākās mācību un attīstības iespējas. Integrētajā personālās attīstības sistēmā katram ugunsdzēsības un glābšanas dienesta amatam ir izstrādāts savs karjeras attīstības shēmas paraugs ar karjeras attīstības moduļiem, vadoties pēc kura dienesti un pašas amatpersonas var plānot savu formālās un neformālās izglītības procesu.⁴³

Karjeras attīstības moduļi ir izstrādāti šādiem ugunsdzēsības un glābšanas dienesta amatiem:

- ▶ ugunsdzēsējs (*Firefighter*);
- ▶ ugunsdzēsējs (dispečeru sastāvā) (*Firefighter, Control*);
- ▶ brigādes vadītājs (*Crew Manager*);
- ▶ brigādes vadītājs (dispečeru sastāvā) (*Crew Manager, Control*);
- ▶ uzraudzības vadītājs (*Watch Manager*);
- ▶ uzraudzības vadītājs (dispečeru sastāvā) (*Watch Manager, Control*);
- ▶ stacijas vadītājs (t.sk. dispečeru sastāvā) (*Station Manager*);
- ▶ grupas vadītājs (t.sk. dispečeru sastāvā) (*Group Manager*);
- ▶ iecirkņa vadītājs (*Area Manager*);
- ▶ nodaļas vadītājs (*Brigade Manager*).

Katram amatam atbilst 10 līdz 49 attīstības moduļi (visiem amatiem kopā ir izstrādāti 90 moduļi), no kuriem katrs raksturo kādu šim amatam nepieciešamo prasmi vai iemaņu (piemēram, negadījumu izmeklēšana, vadības prasmes, operatīvās tehnikas vadīšana un citi). Katra attīstības moduļa aprakstā ir norādīti tam atbilstošie profesiju standarti.

Valsts robežsardze

Visiem jaunajiem Apvienotās Karalistes Valsts robežsardzes darbiniekiem pēc darba uzsākšanas ir jāiziet 12 mēnešus ilgs pārbaudes laiks, kura ietvaros tiek pārbaudītas jauno darbinieku prasmes un zināšanas. Pastāvīgā darbā Valsts robežsardzē tiek uzņemti tikai tie darbinieki, kuru zināšanas un prasmes atbilst noteiktajiem standartiem. Veiksmīgi pabeidzot 12 mēnešus ilgo mācību un pārbaudes periodu, darbinieks saņem profesionālo kvalifikāciju.

Dienesta amatpersonām ir iespēja papildināt savas zināšanas un prasmes daudzveidīgās iekšējās (dienesta nodrošinātās) un ārējās mācību programmās – klātienesursos, tālmācībasursos, mentoringa programmās, augstākas dienesta pakāpes amatpersonu „ēnošanas” programmās un citur.

Atšķirībā no valsts policijas Apvienotās Karalistes robežsardzes dienestam nav noteiktas konkrētas izglītības prasības dažādu dienesta pakāpju ieņemšanai. Katrai dienesta pozīcijai nepieciešamās izglītības un kvalifikācijas prasības var tikt noteiktas individuāli atkarībā no katrai pozīcijai / amatam atbilstošajiem dienesta pienākumiem. Karjeras izaugsmes procesā lielāks uzsvars tiek likts uz personas prasmju un kompetenču kopumu un to atbilstību konkrētajai dienesta pakāpei nevis uz iegūto formālās izglītības līmeni. Izglītības prasības var būt noteiktas netiešā veidā, proti, konkrēta

⁴³ Career Pathways, Skills for Justice, <http://www.skillsforjustice-cp.com/#>

amata ieņemšanai var būt noteiktas tādas prasmju un kompetenču prasības, kuru apgūšanai ir nepieciešams iziet noteiktu formālās vai neformālās izglītības programmu. Tā rezultātā, lai arī formālās izglītības prasības nav noteiktas, vadības (virsnieku) līmeņa dienesta pakāpēs (piemēram, *Executive Officer, Immigration Officer, Higher Executive Officer*) visbiežāk tiek uzņemtas personas ar augstāko izglītību.⁴⁴

Izglītības iestādes

Policija

Lai gan vēsturiski policijas dienestu amatpersonas Apvienotajā Karalistē tika sagatavotas tikai specializētās izglītības iestādēs, pēdējo gadu laikā policijas specializācijas mācību programmas ir sākušas piedāvāt arī civilās izglītības iestādes.

Līdz 2005. gadam policijas dienesta personāls varēja apgūt sākotnējo policijas mācību programmu specializētos policijas mācību centros (*Police Training Centres*), kas atradās iekšlietu ministrijas pārvaldībā. 2005. gadā Apvienotās Karalistes iekšlietu ministrija pārstāja pārraudzīt un koordinēt policijas darbinieku sākotnējo mācību procesu, un reģionālajiem policijas dienestiem tika piešķirta lielāka brīvība sava personāla mācību plānošanā un organizēšanā. Lai nodrošinātu mācību procesa atbilstību noteiktajiem standartiem, tika izveidota četru posmu mācību programma - Sākotnējā policijas apmācības un attīstības programma (*IPLDP*). Līdz ar jaunās programmas un kārtības ieviešanu policijas dienesti izglītības īstenošanas procesa ietvaros sāka ciešāk sadarboties ar civilās jomas izglītības iestādēm.

Šobrīd policijas specializācijas programmas tiek piedāvātas vairāk nekā 40 Apvienotās Karalistes universitātēs un koledžās. Tiek piedāvātas gan profesionālās izglītības un tālākizglītības mācību programmas (HND, HNC tālākizglītības kvalifikācijas), gan arī augstākās izglītības mācību programmas. Plānots, ka nākotnē lielākā daļa policijas amatpersonām paredzēto mācību programmu tiks nodrošināta, sadarbojoties ar civilās jomas tālākizglītības un augstākās izglītības mācību iestādēm.⁴⁵

Ugunsdzēsības un glābšanas dienests

Galvenās iestādes, kur tiek apmācīti Apvienotās Karalistes ugunsdzēsības un glābšanas dienestu amatpersonas, ir Ugunsdzēsības dienesta koledžā Gloucesteršīrā, Anglijā (*Fire Services College*), un Ugunsdzēsības dienesta koledžā Edinburgā, Skotijā (*Scottish Fire Services College*). Abās izglītības iestādēs tiek nodrošinātas gan formālās izglītības mācību programmas, gan arī neformālās izglītības programmas.⁴⁶

Valsts robežsardze

Apvienotajā Karalistē nav izglītības iestāžu, kas specializējas tieši Valsts robežsardzes dienesta amatpersonu sagatavošanā. Liela daļa neformālās izglītības programmu tiek apgūtas dienesta vietā (piemēram, lidostās, ostās utt.). Savukārt formālās izglītības programmas tiek nodrošinātas gan specializētās policijas darba jomas mācību iestādēs, gan arī civilajās izglītības iestādēs.

3.1.3.1 Izglītības procesa kvalitātes pārraudzības un kontroles sistēma

Izglītības īstenošanas un pārraudzības sistēmā iesaistītās institūcijas

Policija

Apvienotās Karalistes policijas sistēmā šobrīd norisinās būtiskas pārmaiņas, kas saistītas ar vairākiem izaicinājumiem, ar kuriem pēdējo gadu laikā bija jāsaskaras valsts iekšējās drošības un noziedzības apkarošanas struktūrām. Kā galvenie izaicinājumi tiek minēta nepieciešamība pēc

⁴⁴ Careers, UK Border Agency, <http://www.ukba.homeoffice.gov.uk/aboutus/workingforus/careers>

⁴⁵ A 'new police studies' for a 'new professional police service': changes and challenges from a UK perspective, R. Heslop, D. White, 2011, <http://richardheslop.net/PDFs/Heslop%20and%20White%20New%20Police%20Studies%20Conf%20Paper.pdf>

⁴⁶ Fire Service College, <http://www.fireservicecollege.ac.uk/>

izmaksu samazinājuma iekšējās drošības sistēmā, kā arī pieaugošā komplikētība draudiem nacionālajai drošībai, sabiedrības drošībai un sabiedriskās kārtības uzturēšanai. Pēc atbildīgo amatpersonu sprieduma šo problēmu risināšana nebūtu iespējama ar līdz šim pastāvošo policijas struktūru, līdz ar to 2011. gada decembrī Apvienotās Karalistes Iekšlietu ministrija pieņēma lēmumu par policijas struktūras reorganizāciju.

2012. gadā Apvienotajā Karalistē tika uzsākts darbs pie jaunas struktūrvienības izveidošanas - Policijas darba koledžas (*The College of Policing*), kurai tiks piešķirtas pilnvaras realizēt izvirzītos policijas sistēmas darbinieku izglītības, profesionālās attīstības, prasmju un kvalifikācijas standartus un mērķus.

Policijas darbinieku izglītības jomā koledžas pienākums būs atbalstīt un veicināt policijas darbinieku izglītošanu un profesionālo attīstību, izstrādājot un uzturot nacionālo policijas darbinieku izglītības plānu un novērtēšanas un akreditācijas ietvarstruktūras; nodrošinot vadības un speciālistu apmācību; akreditējot un nodrošinot kvalitatīvus mācību spēkus; attīstot nākotnes līderus un policijas darbinieku kompetenci, realizējot efektīvu talantu vadību. Tāpat jaunajai koledžai būs jāizstrādā nacionālie policijas darba profesionālie standarti.

Lai nodrošinātu kvalitatīvu policijas amatpersonu izglītības un apmācību procesu un tā atbilstību noteiktajām prasībām, Policijas darba koledža atbalstīs un atsevišķos gadījumos arī pārraudzīs izglītības procesa īstenošanu lokālajās policijas vienībās. Plānots, ka ar laiku Policijas darba koledža pārraudzīs arvien lielāku daļu no policijas amatpersonu apmācībām, īpašu uzmanību pievēršot apmācību rezultātiem, lai nodrošinātu noteikto standartu izpildi.

Policijas darba koledža nostiprinās sadarbību starp policijas sistēmas institūcijām un citām saistītajām organizācijām, to skaitā augstākās izglītības iestādēm un privāto sektoru. Policijas koledžai būs nozīmīga loma policijas darbinieku izglītošanā un profesionālajā attīstībā, nodrošinot, ka tiem ir visas iemaņas un zināšanas, kas nepieciešamas, lai aizsargātu sabiedrību un cīnītos ar noziedzību.

Ugunsdzēsības un glābšanas dienests

Tā kā Apvienotajā Karalistē nav nacionālā ugunsdzēsības un glābšanas dienesta, nav izveidota arī centralizēta ugunsdzēsēju un glābēju izglītības un mācību procesa koordinēšanas institūcija. Katrā no Apvienotās Karalistes daļām - Anglijā, Ziemeļīrijā, Skotijā un Velsā, mācību process tiek organizēts un kontrolēts atsevišķi. Anglijā mācību procesu uzrauga un kopējās vadlīnijas mācību programmām izstrādā Kapienu un vietējo pašvaldību departaments. Velsā mācību procesu uzrauga trīs vietējās ugunsdzēsības un glābšanas institūcijas (dienesti). Skotijā šobrīd ir astoņas ugunsdzēsības un glābšanas institūcijas, no kurām katra uzrauga un organizē mācību procesu sava dienesta ietvaros. Plānots, ka 2013. gadā Skotijā visi dienesti tiks apvienoti vienā centralizētā Skotijas Ugunsdzēsības un glābšanas dienestā. Savukārt Ziemeļīrijā par mācību procesa kontroli atbild Ziemeļīrijas Ugunsdzēsības un glābšanas dienests.

Valsts robežsardze

Apvienotās Karalistes Robežsardzes dienesta amatpersonu izglītības procesu organizē un koordinē pats robežsardzes dienests.

Mācību programmu akreditācijas sistēma

Visas formālās izglītības mācību programmas un tām atbilstošās kvalifikācijas, kas nepieciešamas policijas dienesta pakāpju iegūšanai, ir akreditētas atbilstoši Apvienotās Karalistes Kvalifikāciju un kredītpunktu ietvaram (*Qualifications and Credit Framework*) un atbilst šī ietvara 3., 4. un 5. kvalifikācijas līmenim.

Augstākās izglītības kvalifikācijas policijas sistēmā Apvienotajā Karalistē tika ieviestas salīdzinoši nesen. Tāpēc augstskolās piedāvāto mācību programmu saturs un formāts nav standartizēts, un lielā mērā tas tiek veidots pēc augstskolu pašu ieskatiem, tām sadarbojoties un konsultējoties ar individuālajiem valsts policijas dienestiem. Tomēr mācību programmu saturam ir jābūt saskaņotam

ar Apvienotās Karalistes Nacionālajiem profesionālajiem standartiem (*National occupational Standards*).⁴⁷

Arī valsts robežsardzes un ugunsdzēsības un glābšanas dienestu amatpersonu mācību programmu saturs ir balstīts uz Nacionālajiem profesiju standartiem. Policijas, ugunsdzēsības un glābšanas dienesta un robežsardzes iestāžu amatu profesiju standartus tāpat kā militāro profesiju standartus izstrādā Tieslietu nozares kvalifikāciju padome (*Skills for Justice*).

Policijas, robežsardzes un ugunsdzēsības un glābšanas jomas mācību programmu uzbūvi un saturu apstiprina Kvalifikāciju un eksaminēšanas regulēšanas padome (*Office of Qualifications and Examinations Regulation (Ofqual)*). Savukārt mācību programmu un tām atbilstošo kvalifikāciju atzīšanas procesu īsteno Oksfordas, Kembridžas un RSA eksaminēšanas institūcija (*Oxford, Cambridge and RSA Examinations*). Ofqual akreditē Oksfordas, Kembridžas un RSA eksaminēšanas institūcijas atzītās kvalifikācijas.⁴⁸

3.1.3.2 Izglītības procesa finansēšanas sistēma

Visas izglītības programmas, kur tiek sagatavotas policijas, valsts robežsardzes un ugunsdzēsības un glābšanas dienestu amatpersonas, tiek finansētas no valsts budžeta. Policijas un valsts robežsardzes dienestu amatpersonu izglītība un profesionālās kvalifikācijas pilnveide tiek finansēta no iekšlietu ministrijas budžeta līdzekļiem un citu atbildīgo valsts iestāžu līdzekļiem, savukārt ugunsdzēsības un glābšanas dienesta amatpersonu izglītība - no Anglijas, Velsas, Skotijas un Ziemeļīrijas atbildīgo iestāžu budžeta.

Valsts policija

Apvienotajā Karalistē valsts policijas dienesta darbība tiek finansēta no trim galvenajiem avotiem:

- ▶ Apvienotās Karalistes Iekšlietu ministrijas budžeta;
- ▶ Kopienu un vietējo pašvaldību departamenta budžeta (Anglijā) vai Velsas Asamblejas Valdības budžeta (Velsā), un Skotijas un Ziemeļīrijas atbildīgo iestāžu budžeta Skotijā un Ziemeļīrijā;
- ▶ vietējo pašvaldību nodokļu ieņēmumiem (pašvaldību nodokļa policijas servisa komponentes).

Papildus tam policijas dienests gūst ienākumus arī par maksas pakalpojumu sniegšanu (policijas darbs komerciālu pasākumu ietvaros) un investīciju darījumiem.⁴⁹

Amatpersonu izglītības vajadzībām nepieciešamā budžeta plānošana Apvienotajā Karalistē pārsvarā tiek veikta reģionālo valsts policijas pārvalžu ietvaros. Finansējuma apjoms, kas reģionālajām valsts policijas nodaļām tiek piešķirts no iekšlietu ministrijas, ir atkarīgs no katra reģiona specifiskajām vajadzībām. Šīs vajadzības nosaka un apstiprina iekšlietu ministrija, iekļaujot tās savā stratēģijā. Līdz ar to katrai reģionālajai nodaļai tiek piešķirts tāds finansējuma apjoms, kas nepieciešams, lai nodaļa spētu īstenot stratēģijā noteiktos uzdevumus. Finansējumu amatpersonu izglītībai katras policijas dienesta reģionālās nodaļas ietvaros tiek plānots un piešķirts centralizēti (visa reģiona ietvaros), pamatojoties uz amatpersonu noteiktajām mācību vajadzībām un kopējo pieejamo finansējumu.

Katru gadu reģionālo policijas nodaļu centrālās pārvaldes apmācību nodaļas (*Training Services*) sadarbībā ar visām reģionālo ietilpstošajām policijas struktūrvienībām (*Force Directorates*) apkopo amatpersonu mācību vajadzības, sakārto tās prioritārā secībā un izveido apmācību plānu nākamajam gadam (*Force Training Plan*). Finansējums struktūrvienību amatpersonu iekšējām apmācībām tiek piešķirts katrai struktūrvienībai, savukārt finansējums apmācību programmām, kas

⁴⁷ A 'new police studies' for a 'new professional police service': changes and challenges from a UK perspective, R. Heslop, D. White, 2011, <http://richardheslop.net/PDFs/Heslop%20and%20White%20New%20Police%20Studies%20Conf%20Paper.pdf>

⁴⁸ Policing, Oxford, Cambridge and RSA Examinations Centre Handbook, <http://www.ocr.org.uk/images/80700-centre-handbook.pdf>

⁴⁹ Police Finance, <http://www.homeoffice.gov.uk/police/police-finance/>

tiek īstenotas ārpus dienesta (dažādās izglītības iestādēs), tiek piešķirts centralizēti – no katras reģionālās policijas nodaļas centrālās pārvaldes. Centrālā pārvalde apkopo, plāno un veic pasūtījumus izglītības iestādēm par nepieciešamajām apmācību programmām, slēdz līgumus ar izglītības iestādēm un piešķir tām finansējumu.⁵⁰

Proporcionālais sadalījums starp dienesta ietvaros realizētajām amatpersonu apmācību programmām un dažādās izglītības iestādēs realizētajām apmācību programmām dažādos Apvienotās Karalistes reģionos var būt ļoti atšķirīgs. Piemēram, Ziemeļīrijā, kur lielākā daļa amatpersonu apmācību programmu tiek nodrošināta specializētās un civilajās izglītības iestādēs, 2011./2012. mācību gadā kopējais valsts policijas amatpersonu izglītības budžets bija GBP 20,2 miljoni, no kuriem aptuveni GBP 17,0 miljoni tika piešķirti izglītības iestādēm (ieskaitot līdzekļus amatpersonu atalgojumam mācību laikā, izglītības iestāžu pasniedzēju atalgojumam, administratīvo izmaksu segšanai un citu mācību programmu nodrošināšanas izmaksu segšanai).⁵¹

Lielākā daļa izglītības iestāžu, kur tiek sagatavoti policisti, robežsargi un ugunsdzēsēji un glābēji attiecīgajiem valsts dienestiem, paralēli piedāvā arī maksas mācību vietas un programmas. Piemēram, Apvienotās Karalistes Ugunsdzēsības dienesta koledža, kurai ir privātās izglītības iestādes statuss, piedāvā mācības arī dažādiem privātajiem uzņēmumiem, valsts un nevalstiskām organizācijām, kas vēlas apmācīt savus darbiniekus ugunsdzēsības un glābšanas jomas pamatos. Līdz ar to šo izglītības iestāžu ienākumi sastāv gan no valsts dienestu piešķirtā finansējuma, gan arī no ienākumiem par maksas pakalpojumu sniegšanu.⁵²

3.1.3.3 Izglītības sistēmas integrēšana kopējā valsts izglītības sistēmā un sasaiste ar Eiropas Kvalifikāciju ietvarstruktūru

Valsts policijas, ugunsdzēsības un glābšanas dienestu un valsts robežsardzes dienesta amatpersonām par formālās izglītības programmu apgūšanu Apvienotajā Karalistē tiek piešķirta profesionālās vai augstākās izglītības kvalifikācija, kas atbilst nacionālajām kvalifikāciju ietvarstruktūrām. Profesionālā kvalifikācija var tikt piešķirta arī par atsevišķu neformālās izglītības programmu apgūšanu, bet šādos gadījumos kvalifikācija parasti tiek piešķirta nevis pēc viena individuāla mācību kursa pabeigšanas, bet gan pēc vairāku kursu pabeigšanas, kuri kopā nodrošina profesionālajai kvalifikācijai līdzvērtīgu kvalifikācijas līmeni. Izglītības iestādes savu mācību programmu aprakstos parasti norāda, vai katra konkrētā mācību programma kvalificējas kā programma profesionālās kvalifikācijas iegūšanai.

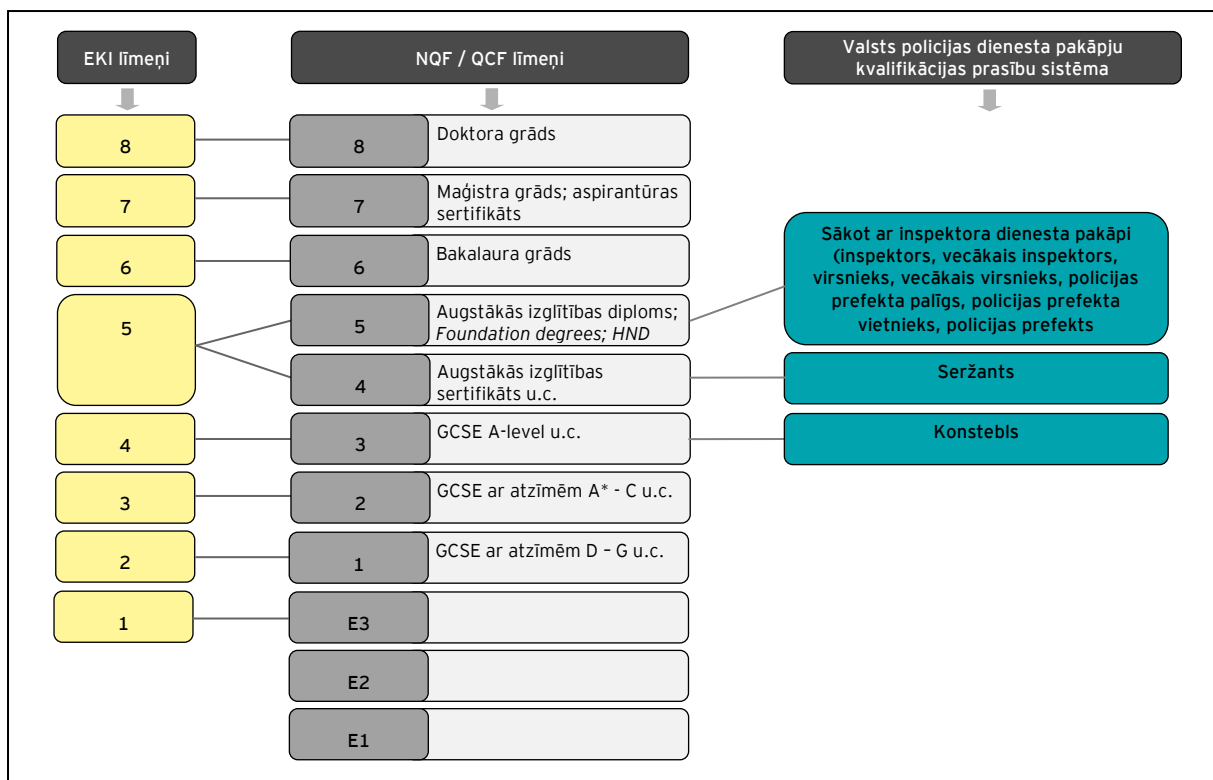
Līdz ar to Apvienotās Karalistes policijas, robežsardzes un ugunsdzēsības un glābšanas dienestu izglītības sistēma lielā mērā ir integrēta valsts kopējā izglītības sistēmā un ir pielīdzināma arī EKI.

Ar nacionālajām kvalifikāciju ietvarstruktūrām (NQF un QCF) ir sasaistīta arī Apvienotās Karalistes Valsts policijas dienesta izglītības prasību sistēma dažādu dienesta pakāpju ieņemšanai. Valsts policijas dienesta ietvaros dienesta pakāpju struktūra ir sadalīta trijās grupās, un katrai grupai ir noteikta obligātās izglītības līmenis – 3., 4. vai 5. līmeņa kvalifikācija, kas atbilst 4. vai 5. līmeņa kvalifikācijai EKI struktūrā (skat. nākamo attēlu). Valsts robežsardzes un ugunsdzēsības un glābšanas dienestos šāda izglītības prasību sistēma nav noteikta.

⁵⁰ Training Budget Procedure, North Yorkshire Police

⁵¹ Freedom of Information Request. Police Training Costs, Police Service of Northern Ireland, http://www.psnri.police.uk/training_costs_police_officers.pdf

⁵² Training: Business and Industry, Fire Service College, <http://www.fireservicecollege.ac.uk/training/business--industry.aspx>

Attēls Nr. 5. Apvienotās Karalistes Valsts policijas dienesta pakāpju kvalifikācijas prasību sistēmas atbilstība Apvienotās Karalistes kvalifikāciju struktūrai (NQF / QCF) un Eiropas Kvalifikāciju ietvarstruktūrai (EKI).

3.2.1 Izglītības sistēma Igaunijā

3.2.1.1 Izglītības līmeņi

Sākumskolas un pamatskolas izglītība (pamatizglītība)

Igaunijā bērni parasti sāk apmeklēt skolu no 7 gadu vecuma. Sākumskolas un pamatskolas izglītība ilgst deviņus gadus, un tā ir obligāta visiem bērniem līdz 17 gadu vecumam. Laika posmā no 7. līdz 9. klasei jauniešiem ir iespēja paralēli vispārējās pamatskolas izglītības programmas apgūšanai uzsākt arodsagatavošanos sevi interesējošajā profesijā.⁵³ Skolēni, kas nepabeidz pamatskolu un kuri ir vecāki par 17 gadiem, var iestāties arodskolā bez pamatskolas atestāta vai / un turpināt iegūt pamatskolas izglītību pieaugušo vidusskolas līmeņa izglītības iestādē.

Vidējā izglītība

Pēc pamatskolas izglītības iegūšanas skolēni var turpināt mācības, izvēloties vienu no četriem mācību programmu veidiem:

- ▶ vidusskola - tiek iegūta vispārējā vidējā izglītība (3 gadi);
- ▶ profesionālā vidusskola - tiek iegūta vispārējā vidējā izglītība un papildus tam arī sākotnējās profesionālās iemaņas (3 gadi);
- ▶ arodvidusskola - tiek iegūta profesionālā vidējā izglītība (vismaz 3 gadi);
- ▶ arodskola - tiek iegūta profesionālā izglītība, kuras ietvaros netiek apgūta vispārējās vidējās izglītības mācību programma (vismaz 3 gadi).

⁵³ Education Opportunities in Estonia, Estonian Ministry of Education and Research, <http://www.hm.ee/index.php?148627>

Augstākā izglītība

Pēc vidējās izglītības iegūšanas absolvents var izvēlēties vienu no trim veidiem izglītības turpināšanai:

- ▶ profesionālās izglītības iestāde - tiek iegūta profesionālā izglītība (0,5 līdz 3 gadi) vai profesionālā augstākā izglītība (3 līdz 4,5 gadi);
- ▶ profesionālās augstākās izglītības iestādes, universitāšu koledžas - tiek iegūta profesionālā augstākā izglītība (3 līdz 4,5 gadi);
- ▶ universitāte - tiek iegūta akadēmiskā augstākā izglītība.

Akadēmiskās augstākās izglītības sistēma iedalās trijos līmeņos: bakalaura līmeņa studijas (ilgst 3 - 4 gadus), maģistra līmeņa studijas (ilgst 1 - 2 gadus) un doktorantūras studijām (ilgst 3 - 4 gadus).⁵⁴

3.2.1.2 Izglītības kvalifikāciju ietvarstruktūra

2008. gadā Igaunijā tika izveidota jauna izglītības kvalifikāciju ietvarstruktūra (*Estonian Qualifications Framework, EstQF*), kas laika posmā no 2008. gada līdz 2011. gadam tika pielīdzināta EKI. Līdz ar to šobrīd EstQF kvalifikāciju līmeņi atbilst EKI līmeņiem (skat. papildu informāciju sadaļā 3.2.2.5.).

3.2.1.3 Profesiju standarti

Igaunijas profesiju standarti ir noteikti Profesionālo kvalifikāciju standartā - dokumentā, kurā aprakstītas dažādas profesijas (nodarbošanās veidi) un kompetences prasības, kas nepieciešamas dažādu līmeņu profesionālās kvalifikācijas iegūšanai. Profesionālo kvalifikāciju standarts sastāv no trim daļām. A daļa (profesiju paraksti) sniedz pārskatu par konkrētās profesijas darba specifiku, galvenajiem darba pienākumiem, darba vidi un citiem aspektiem, tai skaitā personas rakstura iezīmēm un prasmēm, kas veicina kvalitatīvu darba izpildi. Katrai profesijai atbilstošās kompetenču prasības ir noteiktas Profesionālo kvalifikāciju standarta B daļā. Kompetences ietver spējas, kas nepieciešamas specifiska darba veikšanai, kā arī darbam nepieciešamās zināšanas, iemaņas un attieksme. C daļā iekļauta vispārēja informācija par profesionālo kvalifikāciju standartiem (izveidošanas datums, izveidotāji u.c.) un atsauces uz pielikumiem.

Par profesiju standartu izveidi un atjaunošanu atbild 16 Igaunijas nozaru prasmju padomes (*sector skills councils*), no kurām katra atbild par vienu konkrētu nozari. Šobrīd norit darbs pie visu profesiju standartu pielīdzināšanas astoņiem Igaunijas Nacionālās kvalifikāciju ietvarstruktūras kvalifikāciju līmeņiem. Taču daļa profesiju standartu šobrīd vēl nav pielīdzināti un to profesionālās kvalifikācijas līmeņi ir noteikti pēc piecu līmeņu skalas (nevis astoņu līmeņu skalas, kā tas ir noteikts Igaunijas Nacionālajā profesionālās kvalifikācijas ietvarstruktūrā).⁵⁵

3.2.2 Nacionālo bruņoto spēku dienesta karavīru izglītības sistēma

Igaunijas Aizsardzības spēku (*Eesti Kaitsevägi*) sastāvā ietilpst armija, jūras spēki, gaisa spēki, kā arī zemessardze. Atšķirībā no Latvijas, kura 2007. gadā kļuva par pirmo valsti Baltijas jūras reģionā, kur bruņotie spēki tiek komplektēti tikai no profesionālā dienesta karavīriem, Igaunijā joprojām tiek īstenots obligātais militārais dienests. Paralēli obligātajam militārajam dienestam Igaunijā ir izveidots arī profesionālais dienests.⁵⁶

Bruņotie spēki sastāv no obligātā militārā dienesta karavīriem, profesionālā militārā dienesta karavīriem un rezervistiem. Miera laikā Igaunijas Aizsardzības spēku personālsastāvā (neieskaitot

⁵⁴ Igaunija, Valsts izglītības attīstības aģentūra,

http://viaa.gov.lv/lat/karjeras_atbalsts/studiju_celvedis/valstu_katalogs/?tl_id=568&tls_id=93

⁵⁵ Occupational qualification standards, Estonian Qualifications Authority, http://www.kutsekoda.ee/en/kutsesysteem/tutvustus/kutsestandardid_eng

⁵⁶ Estonian National Defence, Estonian Ministry of Defence, 2010, http://www.mod.gov.ee/files/kmin/img/files/Eesti_riigikaitse_ENG.pdf.pdf

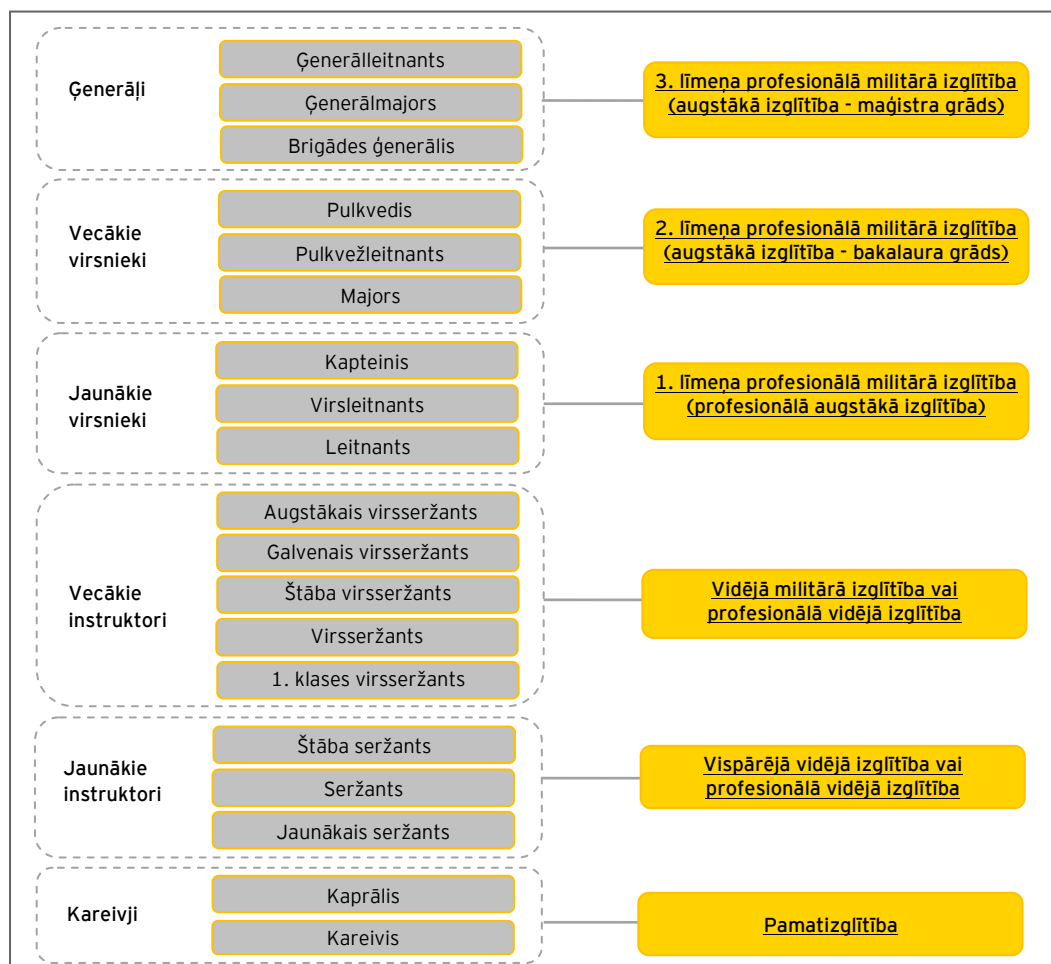
zemessardzi un rezervistus) ietilpst aptuveni 6 000 militārpersonu, no kurām aptuveni puse (3 200 karavīru) ir obligātā militārā dienesta karavīri.⁵⁷

3.2.2.1 Izglītības prasības dažādu dienesta pakāpju iegūšanai

Prasības nacionālo bruņoto spēku karavīru izglītībai un profesionālajai kvalifikācijai ir noteiktas Igaunijas Militārā dienesta likumā, kur atsevišķi nodalītas prasības obligātajā militārājā dienestā iesauktajiem karavīriem un profesionālā dienesta karavīriem.⁵⁸

Obligātajā militārājā dienestā var tikt iesaukta persona, kurai ir pabeigta vismaz pamatzglītība (kareivja dienesta pakāpē) vai vismaz vispārējā vidējā izglītība vai profesionālā vidējā izglītība (seržanta vai kaprāja dienesta pakāpē).

Izglītības prasības profesionālā militārā dienesta amatpersonām apkopotas nākamajā attēlā.

Attēls Nr. 6. Formālās izglītības prasības dažādu dienesta pakāpju ieņemšanai Igaunijas profesionālajā armijā.

Papildus formālās izglītības prasībām Militārā dienesta likumā ir definētas arī kvalifikācijas prasības karavīriem ar dažādām dienesta pakāpēm (skat. nākamo tabulu).

Tabula Nr. 2. Kvalifikācijas prasības Igaunijas obligātā un profesionālā militārā dienesta karavīriem.

Kvalifikācijas prasības

⁵⁷ Defence Structure, Estonian Defence Forces, <http://vk.kra.ee/index.php/kaitsevaegi/kaitsevae-struktur>

⁵⁸ Education and Qualification Requirements, <https://www.riigiteataja.ee/akt/13299407>

Obligātā militārā dienesta karavīri	Profesionālā militārā dienesta karavīri
<ul style="list-style-type: none"> ▶ Kareivis - prasības netiek noteiktas; ▶ Kaprālis / seržants: <ul style="list-style-type: none"> ▶ vispārēja izpratne par valsts pārvaldes iekārtu, iedzīvotāju tiesībām uz brīvību un citām pamattiesībām; ▶ zināšanas par valsts likumdošanu un prasme šīs zināšanas pielietot praksē; ▶ zināšanas vadībā un prasme šīs zināšanas pielietot praksē; ▶ citas dažādām dienesta pakāpēm nepieciešamās zināšanas un iemaņas. 	<ul style="list-style-type: none"> ▶ Kareivis: <ul style="list-style-type: none"> ▶ vispārēja izpratne par valsts pārvaldes iekārtu, iedzīvotāju tiesībām uz brīvību un citām pamattiesībām, nacionālo aizsardzību un militārā dienesta darbību regulējošajiem normatīvajiem aktiem; ▶ zināšanas par valsts likumdošanu un prasme šīs zināšanas pielietot praksē; ▶ citas dažādām dienesta pakāpēm nepieciešamās zināšanas un iemaņas. ▶ Kaprālis / seržants: <ul style="list-style-type: none"> ▶ vispārēja izpratne par valsts pārvaldes iekārtu, iedzīvotāju tiesībām uz brīvību un citām pamattiesībām, nacionālo aizsardzību un militārā dienesta darbību regulējošajiem normatīvajiem aktiem; ▶ vispārējas zināšanas par Igaunijas aizsardzības politiku; ▶ vispārējas zināšanas par pedagoģiju un psiholoģiju; ▶ citas dažādām dienesta pakāpēm nepieciešamās zināšanas un iemaņas. ▶ Vecākie instruktori: <ul style="list-style-type: none"> ▶ zināšanas par valsts pārvaldes iekārtu, iedzīvotāju tiesībām uz brīvību un citām pamattiesībām, valsts pārvaldes principus un dažādu valsts institūciju un militārā dienesta darbību regulējošo normatīvo regulējumu; ▶ vispārējās zināšanas par NATO un ES, šo organizāciju mērķiem un struktūru; ▶ labas savstarpējās komunikācijas prasmes, t.sk. spēja sadarboties, kalpojot sabiedrības interesēs; ▶ vismaz vienas svešvalodas zināšanas vidējā līmenī (angļu, franču vai cita oficiālā NATO valoda); ▶ datorprasmes; ▶ vispārējas zināšanas par budžeta sastādīšanas principiem valsts sektorā; ▶ vispārējās zināšanas vadībā; ▶ vispārēja izpratne par cilvēku un organizāciju psiholoģiju; ▶ citas dažādām dienesta pakāpēm nepieciešamās zināšanas un iemaņas. ▶ Jaunākie virsnieki: <ul style="list-style-type: none"> ▶ Zināšanas par valsts pārvaldes iekārtu, iedzīvotāju tiesībām uz brīvību un citām pamattiesībām, valsts pārvaldes principus un civildienesta darbību regulējošajiem normatīvajiem aktiem; labas zināšanas par nacionālās aizsardzības pamatprincipiem un militāro dienestu regulējošajiem normatīvajiem aktiem; ▶ Laba izpratne par NATO mērķiem, struktūru, darbību, padziļinātas zināšanas par Igaunijas nacionālo bruņoto spēku darbību un lomu NATO; ▶ Vispārējas zināšanas par ES institūcijām,

Kvalifikācijas prasības

Obligātā militārā dienesta karavīri

Profesionālā militārā dienesta karavīri

- organizacionālo struktūru un mērķiem;
- ▶ Labas zināšanas par savu militārā dienesta darbības jomu regulējošajiem normatīvajiem aktiem un pārvaldi;
 - ▶ labas savstarpējās komunikācijas prasmes, t.sk. spēja sadarboties, kalpojot sabiedrības interesēs;
 - ▶ vienas svešvalodas zināšanas (NATO oficiālās valodas) vidējā līmenī;
 - ▶ datorprasmes, t.sk. prasmes darbam ar dažādu datu bāžu organizēšanas programmatūru;
 - ▶ vispārējas zināšanas par valsts sektora uzņēmumu darbību un budžeta sastādīšanas principiem valsts sektorā;
 - ▶ zināšanas par vadības principiem, t.sk. labas zināšanas par vadības teoriju, prasme patstāvīgi plānot savu darbu;
 - ▶ zināšanas par cilvēku un organizāciju psiholoģiju, pedagoģijas principiem, kā arī prasme pielietot šīs zināšanas praksē;
 - ▶ citas dažādām dienesta pakāpēm nepieciešamās zināšanas un iemaņas.
- ▶ **Vecākie virsnieki:**
- ▶ zināšanas par valsts pārvaldes iekārtu, iedzīvotāju tiesībām uz brīvību un citām pamattiesībām, valsts pārvaldes principus un civildienesta darbību regulējošajiem normatīvajiem aktiem; ļoti labas zināšanas par nacionālās aizsardzības pamatprincipiem un militāro dienestu regulējošajiem normatīvajiem aktiem;
 - ▶ ļoti labas zināšanas par NATO mērķiem, struktūru, darbību, padziļinātas zināšanas par Igaunijas nacionālo bruņoto spēku darbību un lomu NATO;
 - ▶ ļoti labas zināšanas par ES institūcijām, organizacionālo struktūru un normatīvo regulējumu;
 - ▶ ļoti labas zināšanas par pārstāvēto militārās aizsardzības sfēras jomu, tai atbilstošo uzvedības kodeksu un normatīvo regulējumu;
 - ▶ ļoti labas vadības zināšanas un prasmes, t.sk. labas zināšanas par vadības teoriju, prasme patstāvīgi plānot savu un savu padoto darbu;
 - ▶ labas komunikācijas prasmes, t.sk. spēja komunicēt sabiedrībai informāciju par sevis pārstāvēto militāro vienību darbību;
 - ▶ divu svešvalodu zināšanas vidējā līmenī, vienas svešvalodas (NATO oficiālās valodas) zināšanas augstākā līmenī;
 - ▶ zināšanas par informāciju tehnoloģiju darbību un prasme tās pielietot; datorprasmes;
 - ▶ zināšanas finanšu un ekonomikas jomā, t.sk. tirgus ekonomikas principi; zināšanas par

Kvalifikācijas prasības	
Obligātā militārā dienesta karavīri	Profesionālā militārā dienesta karavīri
	privātā un valsts sektora uzņēmumu budžeta sastādīšanas principiem; <ul style="list-style-type: none"> ▶ ļoti labas zināšanas par cilvēku un organizāciju psiholoģiju, pedagoģijas principiem, kā arī prasme pielietot šīs zināšanas praksē; ▶ citas dažādām dienesta pakāpēm nepieciešamās zināšanas un iemaņas.

Izglītības prasības Igaunijas Aizsardzības spēku dienesta karavīriem ir noteiktas arī attiecīgās jomas profesiju standartos. Šobrīd nacionālās aizsardzības jomā ir noteikti astoņi profesiju standarti:

- ▶ sauszemes spēku virsnieks IV (*Maaväe Ohvitser IV*) - OF-2 (pēc NATO dienesta pakāpju sistēmas);
- ▶ sauszemes spēku virsnieks V (*Maaväe Ohvitser V*) - OF-4 (pēc NATO dienesta pakāpju sistēmas);
- ▶ sauszemes spēku karavīrs I (*Maaväe sõdur-allohvitser I*) - OR-1 un OR-2 (pēc NATO dienesta pakāpju sistēmas);
- ▶ sauszemes spēku karavīrs II (*Maaväe sõdur-allohvitser II*) - OR-3 un OR-4 (pēc NATO dienesta pakāpju sistēmas);
- ▶ sauszemes spēku karavīrs III (*Maaväe sõdur-allohvitser III*) - OR-5 un OR-6 (pēc NATO dienesta pakāpju sistēmas);
- ▶ sauszemes spēku karavīrs IV (*Maaväe sõdur-allohvitser IV*) - OR-7 un OR-8 (pēc NATO dienesta pakāpju sistēmas);
- ▶ jūras spēku virsnieks III (*Mereväeohvitser III*) - OF-1 (pēc NATO dienesta pakāpju sistēmas);
- ▶ gaisa spēku virsnieks III (*Õhuväe ohvitser III*) - OF-1 (pēc NATO dienesta pakāpju sistēmas).⁵⁹

Neviens no augstākminētajiem profesiju standartiem šobrīd nav pielīdzināts Igaunijas Nacionālās kvalifikāciju ietvarstruktūras profesionālās kvalifikācijas līmeņiem.

3.2.2.2 Izglītības procesa realizēšanas sistēma

Mācību process obligātā militārā dienesta ietvaros

Katru gadu obligātajā militārajā dienestā Igaunijā tiek iesaukts vairāk nekā 2 000 personu.⁶⁰

Obligātais militārais dienests ilgst 8 vai 11 mēnešus atkarībā no mācību programmas un pozīcijas, kurā tiek norīkota iesauktā persona. Obligātā militārā dienesta laikā karavīri iegūst pamatzināšanas, kas viņiem būtu nepieciešamas, darbojoties militārajās vienībās kara laikā. Iesauktais karavīrs dienesta laikā var iegūt kareivja vai jaunākā instruktora dienesta pakāpi. Pēc obligātā dienesta beigām visi karavīri tiek ieskaitīti rezervistos (izņemot tos, kas turpina dienēt Aizsardzības spēkos, pārejot uz profesionālo militāro dienestu).

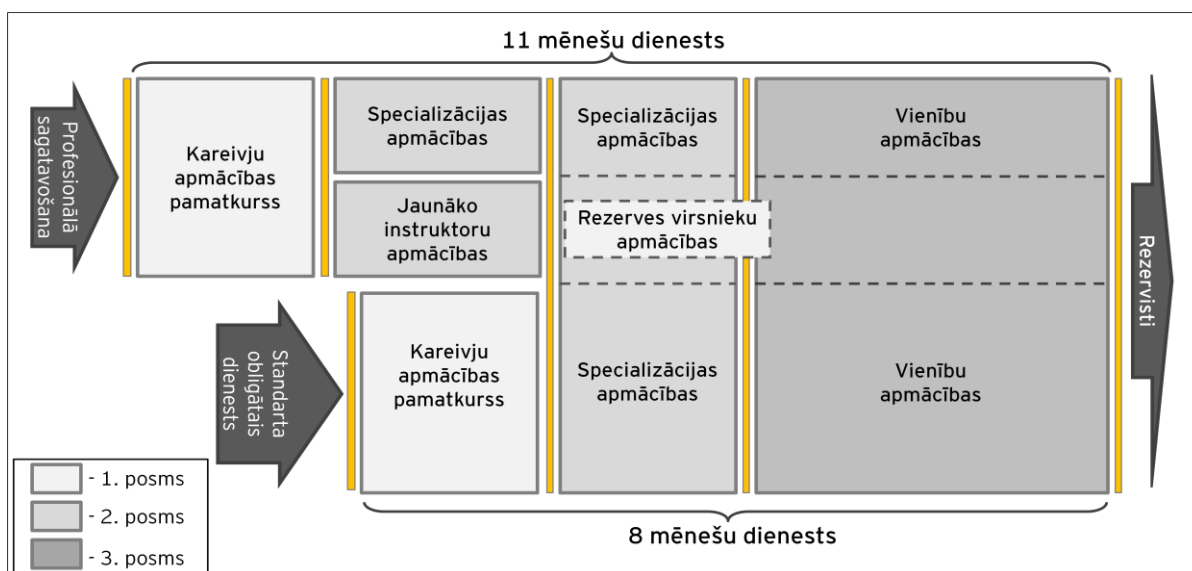
11 mēnešu dienesta ietvaros, atšķirībā no 8 mēnešu dienesta, iesauktie karavīri iziet garāku Kareivju specializācijas mācību kursu. 11 mēnešu dienests parasti tiek piemērots tiem karavīriem, kas obligātā dienesta laikā apgūst Jaunāko instruktoru mācību programmu vai Rezervistu virsnieku mācību programmu, lai pēc obligātā dienesta beigām varētu iestāties profesionālajā dienestā (kā arī tiem, kas padziļināti apgūst militāro sakaru vai informācijas tehnoloģiju mācību kursu vai dienē uz kuģa jūras spēkos).

⁵⁹ Occupation Standards, Estonian Qualifications Authority, <http://www.kutsekoda.ee/et/kutseregister/kutsestandardid>

⁶⁰ <http://vk.kra.ee/index.php/kaitsevaegi/kaitsevae-struktuur>

Dienesta ietvaros karavīru mācības ir sadalītas 3 posmos.

- ▶ **Pirmais posms - Kareivju mācību pamatkurss (12 nedēļas).** Pirmajos trijos dienesta mēnešos karavīri apgūst individuālās cīņas, orientēšanās un pirmās palīdzības zināšanas un iemaņas, iepazīstas ar dažādiem ieročiem, apgūst taktikas pamatus un Aizsardzības ministrijas darbību regulējošā normatīvā regulējuma pamatus. Kurša beigās karavīru zināšanas tiek pārbaudītas ar eksāmena palīdzību, kas sastāv no teorētiskās un praktiskās daļas.
- ▶ **Otrais posms - Specializācijas mācības:**
 - ▶ Kareivju specializācijas mācības (aptuveni 6 nedēļas). Mācību posma ietvaros karavīri apgūst zināšanas un prasmes, kas var būt noderīgas dažādu specializāciju karavīriem, piemēram, strēlniekiem, tehnikas vadītājiem, artilēristiem, granātmetējiem, paramediķiem. Precīzs mācību kursa garums atkarīgs no katras konkrētās specializācijas.
 - ▶ Jaunāko instruktoru mācības (8 nedēļas). Mācību kurss ir sadalīts divās daļās: jaunāko instruktoru pamatkurss (4 nedēļas) un jaunāko instruktoru specializācijas kurss (4 nedēļas). Pamatkursa ietvaros tiek apgūtas zināšanas, kas nepieciešamas vienas nodaļas (sekcijas) komandēšanai, savukārt specializācijas kursa ietvaros tiek apgūta viena konkrēta instruktora specializācija.
 - ▶ Rezerves virsnieku mācības. Pēc Jaunāko instruktoru mācību kursa beigām, karavīri var turpināt mācības rezerves virsnieku mācību kursā, kā ietvaros karavīri apgūst prasmes, kas tiem nepieciešamas četru nodaļu (sekciju) vada komandēšanai. Iepriekšējos mācību posmos iegūtās zināšanas tiek papildinātas ar zināšanām par vada darbības taktiku, militāro psiholoģiju, medicīnu, sakariem, bruņumašīnu neitralizāciju un citām jomām. Rezerves virsnieku kursi notiek Aizsardzības spēku kaujas skolā. Kurša absolventi iegūst iespēju pieteikties mācībām Igaunijas Nacionālās aizsardzības koledžas Militārajā akadēmijā.
- ▶ **Trešais posms - Apakšvienību mācības (17 nedēļas).** Obligātā dienesta otrajā daļā karavīri apgūst sadarbības prasmes un taktiku armijas apakšvienības, daļas, vada un bataljona ietvaros.

Attēls Nr. 7. Mācību process Igaunijas obligātā militārā dienesta ietvaros

Pēc obligātā dienesta pabeigšanas reizi trijos līdz piecos gados rezervistiem ir jāapmeklē obligātās rezervistu mācības, kuru laikā viņi atjauno savas obligātā militārā dienesta laikā iegūtās prasmes un

tiek iepazīstināti ar jaunāko tehniku un ieročiem. Katru gadu uz rezervistu mācībām tiek iesaukti aptuveni 1 500 rezervisti.⁶¹

Mācību process profesionālo bruņoto spēku dienestā

Ja karavīrs pēc obligātā militārā dienesta pabeigšanas vēlas turpināt dienestu Igaunijas bruņotajos spēkos, viņš var turpināt mācības nākamo līmeņu militārās izglītības programmās.

Saskaņā ar Militārā dienesta likumu formālās militārās izglītības programmas Igaunijā tiek iedalītas četros līmeņos:

- ▶ **1. līmenis – Virsnieku mācību pamatkurss** (*Basic Officer Training Course*). Pirmā līmeņa augstākās izglītības programma, kuras laikā kadeti apgūst uzbrukuma vadības un komandēšanas prasmes. Mācību ilgums ir trīs gadi. Mācību programmu iespējams apgūt Igaunijas Nacionālās aizsardzības koledžā vai arī ārvalstu izglītības iestādēs, kuras piedāvā mācību programmas ar līdzvērtīgu saturu. Pēc mācību pabeigšanas kadeti saņem un profesionālās augstākās izglītības diplomu un var ieņemt leitnanta dienesta pakāpi (ar nosacījumu, ka kadets mācību laikā ir ieguvis vismaz 120 kredītpunktus).
- ▶ **2. līmenis – Augstākā līmeņa mācību kurss virsniekiem** (*Advanced Officer Training Course*). Divus gadus ilga otrā līmeņa augstākās izglītības mācību programma, kuras laikā kadeti iegūst zināšanas un iemaņas, kas nepieciešamas, lai pildītu virsnieka amata pienākumus kājnieku bataljonā vai brigādē. Pēc mācību pabeigšanas studenti iegūst maģistra grādu. Lai veiksmīgi pabeigtu mācības, studentam jāiegūst vismaz 80 kredītpunkti.
- ▶ **3. līmenis – Vecākās pakāpes virsnieku mācību kurss** (*Senior Staff Officer Course*). Viena gada mācību programma, kas tiek realizēta sadarbībā ar Baltijas aizsardzības koledžu vai kādu citu ārvalstu militārās izglītības iestādi. Mācības šajā programmā atļauts uzsākt pēc Augstāka līmeņa mācību kursa virsniekiem pabeigšanas un dažu gadu nodienēšanas jaunākā virsnieka dienesta pakāpē. Lai veiksmīgi pabeigtu mācības, studentam jāiegūst vismaz 40 kredītpunkti.
- ▶ **4. līmenis – Augstākās pakāpes virsnieku mācību kurss** (*Higher Staff Officer Course*). Astoņas nedēļas ilga mācību programma, kas sagatavo virsniekus dienestam vadošajos nacionālo bruņoto spēku amatos. Mācības notiek Baltijas Aizsardzības koledžā vai ārzemju augstākās izglītības iestādēs. Lai veiksmīgi pabeigtu mācības, studentam jāiegūst vismaz 40 kredītpunkti.⁶²

Papildus formālās izglītības programmām Aizsardzības spēku personālam ir pieejamas neformālās izglītības programmas, kas parasti tiek nodrošinātas Aizsardzības spēku vienību bāzēs, kā arī ārzemēs, piemēram, NATO skolā Oberammergau (Vācija), NATO Aizsardzības koledžā Romā vai Dž. Māršala centrā (Vācija).⁶³

Izglītības iestādes

Igaunijā lielākā daļa formālās militārās izglītības mācību programmu tiek nodrošināta trijās specializētās militārās izglītības mācību iestādēs un divās civilās izglītības iestādēs:

- ▶ Aizsardzības spēku kaujas skola

Igaunijas Aizsardzības spēku kaujas skola nodrošina izglītību vecākajiem instruktoriem. Lai kvalificētos Vecāko instruktoru mācību pamatkursam, kandidātam obligātā militārā dienesta laikā ir jāpabeidz Jaunāko instruktoru mācību pamatkurss, jānodien noteiktais laiks instruktora pakāpē un jānoslēdz līgums ar bruņotajiem spēkiem par dienesta pagarināšanu. Kvalifikācija, kas tiek piešķirta pēc Vecāko instruktoru mācību pamatkursa pabeigšanas, atbilst profesionālās vidējās izglītības kvalifikācijai.

⁶¹ Defence Structure, Estonian Defence Forces, <http://vk.kra.ee/index.php/kaitsevaegi/kaitsevaee-struktur>

⁶² Education and Qualification Requirements, <https://www.riigiteataja.ee/akt/13299407>

⁶³ Estonian National Defence, Estonian Ministry of Defence, 2010, http://www.mod.gov.ee/files/kmin/img/files/Eesti_riigikaitse_ENG_pdf.pdf

► Igaunijas Nacionālās aizsardzības koledža

Igaunijas Nacionālās aizsardzības koledža piedāvā apgūt pirmā un otrā līmeņa augstāko izglītību militārajā jomā, kā arī vairākus neformālās izglītības mācību kursus. Koledža sastāv no divām skolām: Virsnieku skolas (Tartu), kur tiek apmācīti jaunākie bruņoto spēku virsnieki, kuri pēc mācību beigām otrā līmeņa augstākās izglītības programmā (Augstākā līmeņa mācību kurss virsniekiem - *Advanced Officer Training Course*) iegūst sociālo zinātņu maģistra grādu militārajā vadībā, un Instruktoru skolas (Voru), kur tiek apmācīti vecākie instruktori. Mācības Virsnieku skolā ilgst trīs gadus, un ir pieejami vairāki specializācijas virzieni: kājnieki, loģistika, sakari, sapieri, gaisa spēki, artilērija. Lai iestātos Virsnieku skolā, kandidātiem ir jābūt pabeigtam Jaunāko instruktoru mācību pamatkursam (obligātā militārā dienesta izpildes laikā). Pēc maģistra grāda iegūšanas virsnieki var turpināt mācības Baltijas Aizsardzības koledžā.

► Baltijas Aizsardzības koledža

Baltijas Aizsardzības koledžā Tartu tiek apmācīts visu triju Baltijas valstu, kā arī citu Eiropas valstu militārais personāls. Koledžas piedāvātās mācību programmas - Augstākās vadības kurss (*Higher Command Studies Course*) un Štāba virsnieku mācību kurss (*Joint Command and General Staff Course*) centrētas uz vecāko virsnieku sastāva sagatavošanu un apmācīšanu atbilstoši NATO noteiktajiem standartiem. Lai arī studijas koledžā nenodrošina tās absolventiem akadēmisko grādu, Štāba virsnieku apmācības kurss ir pielīdzināms maģistra grāda izglītības līmenim. Par mācību kursa apgūšanu tiek piešķirti kredītpunkti (saskaņā ar Eiropas kredītpunktu pārneses sistēmu (ECTS)), kas pēc tam var tikt ieskaitīti maģistra studiju programmās citu valstu augstākās izglītības iestādēs (piemēram, NAA). Savukārt Augstākās vadības kurss un tā moduļi nav akreditēti nevienā izglītības programmā, un par tā apgūšanu netiek piešķirti akadēmiskie kredītpunkti.⁶³

Daudzi Igaunijas bruņoto spēku karavīri tiek apmācīti ārzemēs, jo atsevišķās specialitātēs militārā izglītība Igaunijā nav pieejama. Piemēram, lielākā daļa gaisa spēku un jūras spēku virsnieku tiek apmācīti ārzemēs. Īpaši cieša sadarbība karavīru izglītībā Igaunijas bruņotajiem spēkiem ir ar Somiju, kopš 1992. gada, kad Somijas militārās izglītības iestādēs pirmo reizi tika atļauts uzņemt Igaunijas bruņoto spēku karavīrus, Somijā izglītību ir ieguvuši vairāk nekā 200 virsnieku un instruktoru. Igaunijas bruņoto spēku karavīri iziet mācības arī ASV, Dānijā, Vācijā, Zviedrijā un Francijā.⁶⁴

► Igaunijas Aviācijas akadēmija un Igaunijas Jūras akadēmija

Atsevišķu specifisku mācību programmu apgūšana Aizsardzības spēku amatpersonām tiek nodrošināta, sadarbojoties ar civilās izglītības iestādēm. Gaisa spēku amatpersonas iegūst izglītību Igaunijas Aviācijas akadēmijā. Igaunijas Aviācijas akadēmija piedāvā iegūt tādas profesionālās kvalifikācijas kā Gaisa spēku virsnieks un Radaru un sakaru virsnieks (profesionālās augstākās izglītības kvalifikācija). Mācību ilgums ir 3,5 gadi. Savukārt Igaunijas Jūras spēku amatpersonas specializētās mācību programmas apgūst Igaunijas Jūras akadēmijā.⁶⁵

3.2.2.3 Izglītības procesa kvalitātes pārraudzības un kontroles sistēma

Izglītības īstenošanas un pārraudzības sistēmā iesaistītās institūcijas

Par katru gadu apmācāmo militāro amatpersonu skaita plānošanu atbild vairāki Igaunijas Aizsardzības ministrijas departamenti. Aizsardzības ministrijas Plānošanas departaments atbild par nepieciešamā militārā personāla skaita ilgtermiņa prognožu izstrādi. Operāciju departaments, kura galvenajos pienākumos ietilpst militārpersonu izglītības un profesionālās attīstības plānošana, nosaka apmācāmo personu skaitu katram nākamajam gadam. Savukārt Aizsardzības ministrijas personāldaļa nodod informāciju par nepieciešamajām mācībām un apmācāmo skaitu Aizsardzības spēku vadībai, kas, pamatojoties uz saņemto informāciju, izdod rīkojumu visām militārās izglītības mācību iestādēm.

⁶⁴ Military Education, Estonian Defence Forces, <http://www.mil.ee/en/defence-forces/military-education>

⁶⁵ Estonian National Defence, Estonian Defence Forces, 2010, http://www.mod.gov.ee/files/kmin/img/files/Eesti_riigikaitse_ENG_pdf.pdf

Piemēram, Igaunijas Nacionālās aizsardzības spēku koledžā pēdējo gadu laikā apmācāmo amatpersonu skaits ir saglabājies salīdzinoši nemainīgs. Saskaņā ar ikgadējo Aizsardzības spēku komandiera rīkojumu formālās izglītības programmās koledžā katru gadu jāapmāca 50 sauszemes karaspēka karavīri, 10 jūras spēku karavīri un 10 gaisa spēku karavīri.⁶⁶ Baltijas Aizsardzības koledžas mācību programmās katru gadu tiek uzņemti aptuveni 69 virsnieki, kuru starpā ir gan Igaunijas Aizsardzības spēku virsnieki, gan arī virsnieki no citām valstīm (2010./2011. mācību gada dati)⁶⁷.

Izglītības procesa kontrolēšanai ir izveidota atsevišķa sistēma, kuras ietvaros tiek ievākta atgriezeniskā saite no esošajiem kadetiem, no izglītības iestāžu un mācību programmu absolventiem, no vienību komandieriem, kā arī no Aizsardzības spēku personāla pārvaldes. Par aptauju veikšanu un to rezultātu apkopošanu ir atbildīgas pašas izglītības iestādes. Regulāri aptaujājot iepriekš pieminētās personas, tiek identificētas nepilnības mācību procesā, kā arī tiek novērtēts kādas izmaiņas būtu nepieciešams ieviest mācību programmu saturā un to realizēšanā.⁶⁸

Mācību programmu akreditācijas sistēma

Visas formālās militārās izglītības mācību programmas, kas tiek nodrošinātas gan specializētās militārās izglītības iestādēs, gan arī civilās izglītības iestādēs, ir akreditētas. Mācību programmu akreditāciju veic Igaunijas Augstākās izglītības kvalitātes aģentūra (*Estonian Higher Education Quality Agency*). Papildus nacionālajai kvalifikācijai viens no Baltijas Aizsardzības koledžas mācību kursiem - Augstākās vadības kurss (*Higher Command Studies Course*), ir saņēmis arī NATO Transformācijas pavēlniecības akreditāciju kā NATO mācību programma. Šī mācību programma ir iekļauta arī oficiālajā NATO mācību programmu katalogā.⁶⁸

Par Baltijas Aizsardzības koledžas Štāba virsnieku apmācības kursa un Igaunijas Nacionālās aizsardzības koledžas Augstākā līmeņa mācību kursa virsniekiem apguvi absolventiem tiek ieskaitīti kredītpunkti atbilstoši ECTS kredītpunktu sistēmai.

Aizsardzības spēku personāla neformālās izglītības programmas netiek akreditētas. Par šo mācību programmu pabeigšanu karavīriem tiek piešķirti sertifikāti, kas nav pielīdzināmi formālās izglītības programmu kvalifikāciju līmeņiem.

3.2.2.4 Izglītības procesa finansēšanas sistēma

Katru gadu militārās izglītības iestādes saņem rīkojumu no Igaunijas Aizsardzības spēku komandiera, kurā ir iekļautas visas nākamajam gadam iepļānotās Igaunijas Aizsardzības spēku amatpersonu formālās un neformālās izglītības programmas. Šis rīkojums kalpo par pamatu katrai izglītības iestādei nepieciešamā finansējuma piešķiršanai, jo visas mācību programmas, kas ir iekļautas rīkojumā, tiek finansētas no Aizsardzības ministrijas piešķirtā budžeta.

Aizsardzības spēki savā rīkojumā norāda, kādu skaitu militārā personāla katra nākamā gada laikā ir plānots apmācīt dažādās formālās un neformālās izglītības programmās. Papildus šīm direktīvā norādītajām mācību programmām Aizsardzības spēku struktūrvienības var individuāli organizēt arī citus mācību kursus un iesaistīt tajos tikai savas vai arī vēl citu Aizsardzības spēku struktūrvienību amatpersonas. Arī tādā gadījumā, ja mācību nepieciešamība tiek atbilstoši pamatota, finansējums mācību nodrošināšanai tiek piešķirts no Aizsardzības spēku kopējā budžeta, izdodot papildu Aizsardzības spēku komandiera rīkojumu.

Pēc mācību plāna saņemšanas izglītības iestādes aprēķina finansējuma apjomu, kas nepieciešams iepļānoto mācību nodrošināšanai. Budžets tiek sastādīts, aprēķinot atsevišķi katras nepieciešamās aktivitātes izmaksas, proti, katras mācību programmas izmaksas tiek sadalītas maksimāli detalizētā līmenī. Piemēram, triju gadu mācību programmai gada izmaksas tiek rēķinātas, aprēķinot izmaksas atsevišķi katra mācību priekšmeta nodrošināšanai. Kopējās izmaksās tiek ieskaitītas visas tiešās izmaksas (pasniedzēju atalgojums, transporta izmaksas, datorprogrammu izmaksas utt.). Pēc tam

⁶⁶ Pēc Igaunijas Nacionālās aizsardzības spēku koledžas pārstāvja majora A. Kasemaa sniegtās informācijas.

⁶⁷ Facts and Figures, Baltic Defence College, <http://www.bdcol.ee/?id=45>

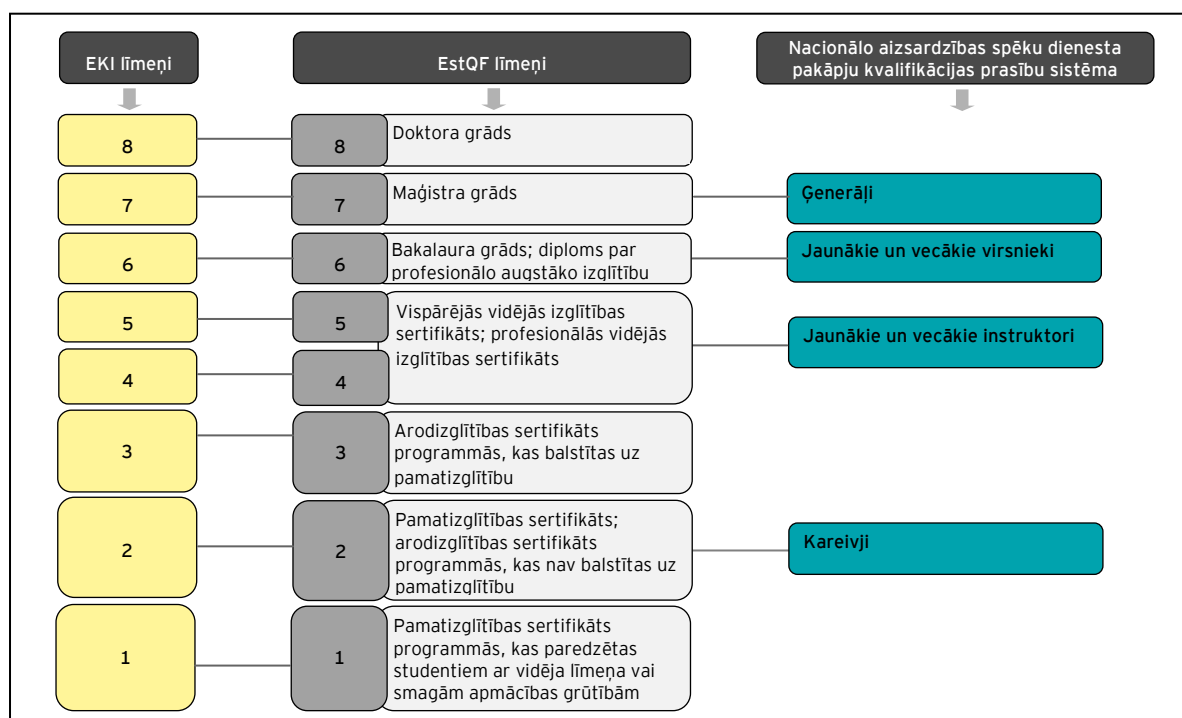
⁶⁸ Baltijas Aizsardzības koledža, <http://www.bdcol.ee/?id=26>

visu individuālo mācību priekšmetu izmaksas tiek saskaitītas kopā, un pie gala summas tiek pieskaitītas netiešās izmaksas (personāla izmaksas par mācību iestādes pastāvīgajiem darbiniekiem utt.).

Papildus tam, ņemot vērā to, ka militārās izglītības iestādes juridiski ir uzskatāmas par Igaunijas Aizsardzības spēku iestādēm, un līdz ar to nav juridiski neatkarīgas iestādes, izmaksu aprēķināšanas procesā izglītības iestādēm ir jāvadās pēc kopējās Aizsardzības spēku noteiktās nepieciešamā finansējuma aprēķināšanas kārtības. Šo kārtību nosaka Aizsardzības spēku iekšējie noteikumi.

3.2.2.5 Izglītības sistēmas integrēšana kopējā valsts izglītības sistēmā un sasaiste ar Eiropas Kvalifikāciju ietvarstruktūru

2011. gadā tika pabeigta jaunās Igaunijas izglītības kvalifikāciju ietvarstruktūras (EstQF) pielīdzināšana Eiropas kvalifikāciju sistēmai (EKI). Līdz ar to šobrīd EstQF kvalifikāciju līmeņi atbilst EKI līmeņiem. EstQF tāpat kā EKI ir astoņi kvalifikāciju līmeņi (skat. nākamo attēlu).⁶⁹

Attēls Nr. 8. Apvienotās Karalistes Nacionālo bruņoto spēku kvalifikāciju atbilstība Apvienotās Karalistes kvalifikāciju struktūrai (NQF / QCF) un Eiropas Kvalifikāciju ietvarstruktūrai (EKI).

Igaunijas Aizsardzības dienesta karavīra profesija ir pielīdzināma jebkurai citai civilās izglītības kvalifikācijai, kas tiek iegūta pēc arodskolas, profesionālās augstākās vai akadēmiskās augstākās izglītības iegūšanas.⁷⁰

3.2.3 Iekšlietu sistēmas iestāžu amatpersonu izglītības sistēma

Igaunijā Iekšlietu ministrijas pārvaldībā atrodas gan valsts policijas, gan robežsardzes, gan arī ugunsdzēsības un glābšanas dienests.

⁶⁹ Referencing of the Estonian Qualifications and Qualifications Framework to the European Qualifications Framework, 2012, http://ec.europa.eu/education/lifelong-learning-policy/doc/eqf/estonia_en.pdf

⁷⁰ Estonian National Defence, Estonian Defence Forces, 2010, http://www.mod.gov.ee/files/kmin/img/files/Eesti_riigikaitse_ENG_pdf.pdf

3.2.3.1 Izglītības prasības dažādu dienesta pakāpju iegūšanai

Pirmajos gados pēc valsts neatkarības atgūšanas Igaunijā straujo pārmaiņu dēļ dažādos iekšlietu sistēmas valsts dienestos darbu uzsāka personas, kurām nebija darbam piemērotas kvalifikācijas. Arī turpmākajos gados lielai daļai šo darbinieku netika nodrošinātas profesionālas mācības, kas atstāja negatīvas sekas uz darbinieku profesionālo pilnveidi. Tā rezultātā šobrīd Igaunijas iekšlietu sistēmas iestāžu amatpersonu izglītības sistēmai jānodrošina ne tikai jauno speciālistu sagatavošanu, bet arī tālākizglītību pieredzējušajiem dienesta darbiniekiem, piedāvājot dažādas profesionālās augstākās izglītības tālmācību programmas.⁷⁷

Policija un valsts robežsardze

2010. gada sākumā Igaunijā policijas un robežsardzes dienesti tika apvienoti vienā organizācijā - Policijas un robežsardzes dienestā, kas atrodas Igaunijas Policijas un robežsardzes pārvaldes pārraudzībā (*Politsei- ja Piirivalveamet*). 2009. gadā tika apstiprināti jauni noteikumi, kas nosaka izglītības prasības uzņemšanai apvienotajā policijas un valsts robežsardzes dienestā un dažādu dienesta pakāpju ieņemšanai. Policijas un robežsardzes amatpersonām ir noteiktas vienādas izglītības prasības. Saskaņā ar noteikumiem policijā un robežsardzē var tikt uzņemtas personas, kurām ir pabeigta vismaz vispārējā vidējā izglītība un profesionālā vidējā izglītība policijas vai robežsardzes specializācijā vai arī profesionālā augstākā izglītība policista vai robežsarga specializācijā. Izglītības prasības dažādu dienesta pakāpju ieņemšanai parasti ir kombinētas ar prasībām izdienas laikam kādā konkrētā dienesta pakāpē.

Augstākā izglītība parasti nepieciešama dienesta pakāpēm, sākot ar vecāko komisāru. Tomēr prasības izglītībai var atšķirties ne tikai atkarībā no dienesta pakāpes, bet arī atkarībā no katra konkrētā amata Policijas un valsts robežsardzes dienestā. Piemēram, Policijas un robežsardzes pārvaldes policijas dienesta vadītājiem vai citām vadības līmeņa pozīcijās Policijas un robežsardzes pārvaldē ir nepieciešams bakalaura grāds. Maģistra grāds (vai cita līdzvērtīga kvalifikācija) ir nepieciešams:

- ▶ Policijas un robežsardzes pārvaldes izpilddirektoram;
- ▶ Igaunijas Drošības policijas izpilddirektoram;
- ▶ Policijas un robežsardzes pārvaldes un Drošības policijas izpilddirektora vietniekam;
- ▶ Policijas un robežsardzes pārvaldes un Drošības policijas prefektam.⁷¹

Mācību vajadzības robežsardzes jomā nodarbinātajām amatpersonām tiek noteiktas arī, pamatojoties uz policijas un robežsardzes amatpersonu profesijām noteiktajiem profesiju standartiem. Robežsardzes darba jomā Igaunijā ir noteikti šādi profesiju standarti:

- ▶ robežsargs I (*Piirivalveametnik I*) - 2. profesionālās kvalifikācijas līmenis;
- ▶ robežsargs II (*Piirivalveametnik II*) - 4. profesionālās kvalifikācijas līmenis;
- ▶ robežsargs III (*Piirivalveametnik III*) - 5. profesionālās kvalifikācijas līmenis;
- ▶ robežsargs IV (*Piirivalveametnik IV*) - 6. profesionālās kvalifikācijas līmenis;
- ▶ robežsargs V (*Piirivalveametnik V*) - 7. profesionālās kvalifikācijas līmenis.

Policijas darba jomā Igaunijā šobrīd nav noteikti profesiju standarti. Līdz 2010. gadam policijas darba jomā bija noteikti trīs profesiju standarti (pirmā, otrā un trešā līmeņa policijas virsnieks sabiedriskās kārtības jomā (*Korralkaitse politseiametnik I, II, III*)), bet kopš to darbības termiņa beigām jauni standarti pagaidām nav izveidoti.⁷² Ugunsdzēsības un glābšanas dienests

Ugunsdzēsības un glābšanas dienests Igaunijā atrodas Igaunijas Glābšanas dienesta padomes (*Päästeasutus*) pārvaldībā, kas savukārt atrodas Igaunijas Iekšlietu ministrijas pārraudzībā.

⁷¹ Politseiametniku ning Politsei- ja Piirivalveameti kõrgema ametniku kutseobivusnõuded, sh haridusnõuded ning nende kontrollimise tingimused ja kord, 01.01.2010, <https://www.riigiteataja.ee/akt/13245658>

⁷² Police service, Professional Standards, Estonian Qualifications Authority, <http://www.kutsekoda.ee/et/kutseregister/kutsestandardid/valdkond/10450623>

Izglītības prasības Ugunsdzēsības un glābšanas dienesta amatpersonām noteiktas Igaunijas normatīvajā regulējumā - Igaunijas Glābšanas dienesta likumā⁷³ un Noteikumos par ugunsdzēsības un glābšanas dienesta amatpersonu kvalifikāciju, tai skaitā izglītības līmeni un fizisko sagatavotību⁷⁴. Kā minimālā izglītības prasība Ugunsdzēsības un glābšanas dienesta amatpersonām ir noteikta pamatskolas izglītība. Taču, lai uzsāktu darbu dienestā, papildus pamatskolas izglītībai kandidātam nepieciešams iegūt arī profesionālās vidējās izglītības kvalifikāciju ugunsdzēsības un glābšanas jomā vai arī jāpabeidz citu Ugunsdzēsības un glābšanas dienesta atzītu ugunsdzēsēju vai glābēju mācību programmu.

Augstākas izglītības prasības tiek noteiktas ugunsdzēsības un glābšanas dienestu augstākā līmeņa personālam. Augstākā izglītība ir obligāta, piemēram šādām amatpersonām:

- ▶ ugunsdzēsības un glābšanas dienesta nodaļu un ugunsdzēsēju un glābēju brigāžu vadītājiem (glābšanas jomā vai ugunsdzēsības jomā);
- ▶ nacionālās ugunsdrošības politikas plānošanas amatpersonām (nepieciešama augstākā izglītība glābšanas jomā vai ugunsdzēsības jomā);
- ▶ ugunsdzēsības un glābšanas dienesta avārijas dienesta amatpersonām (nepieciešama augstākā izglītība medicīnas jomā, glābšanas jomā vai ugunsdzēsības jomā).

Mācību vajadzības tiek noteiktas un plānotas arī, pamatojoties uz ugunsdzēsības un glābšanas jomā noteiktajiem standartiem:

- ▶ ugunsdzēsējs inspektors III (*Päästeinspektor III*) - nav piešķirts profesionālās kvalifikācijas līmenis saskaņā ar Igaunijas prof. kvalifikāciju ietvarstruktūru;
- ▶ ugunsdzēsējs inspektors IV (*Päästeinspektor IV*) - nav piešķirts profesionālās kvalifikācijas līmenis saskaņā ar Igaunijas prof. kvalifikāciju ietvarstruktūru;
- ▶ dispečers II, III (*Päästekorraldaja II, III*) - nav piešķirts profesionālās kvalifikācijas līmenis saskaņā ar Igaunijas prof. kvalifikāciju ietvarstruktūru;
- ▶ ugunsdzēsējs instruktors III (*Sub fire officer III*), (*Päästespetsialist III*) - nav piešķirts profesionālās kvalifikācijas līmenis saskaņā ar Igaunijas prof. kvalifikāciju ietvarstruktūru;
- ▶ ugunsdzēsējs-glābējs I, II (*Päästja I, II*) - 1. (ugunsdzēsējs-glābējs I) vai 2. (ugunsdzēsējs-glābējs II) profesionālās kvalifikācijas līmenis;
- ▶ glābējs (*Vetelpäästja*) - 3. profesionālās kvalifikācijas līmenis;
- ▶ ugunsdrošības speciālists (*Tuleohutusetsialist*) - 5. profesionālās kvalifikācijas līmenis;
- ▶ ugunsdrošības eksperts (*Tuleohutusekspert*) - 6. profesionālās kvalifikācijas līmenis.

Tā kā Igaunijas Ugunsdzēsības un glābšanas dienesta pienākumos ietilpst arī sprādzienbīstamu priekšmetu (sprāgstošās munīcijas un citu sprādzienbīstamu priekšmetu) iznīcināšana, uz dienesta amatpersonām atsevišķos gadījumos var būt attiecināmi arī šādi profesiju standarti:

- ▶ sprāgstošās munīcijas iznīcināšanas tehniķis EOD1 (*Demineerija EOD1*) - 4. profesionālās kvalifikācijas līmenis;
- ▶ sprāgstošās munīcijas iznīcināšanas tehniķis EOD2 (*Demineerija EOD2*) - 4. profesionālās kvalifikācijas līmenis;
- ▶ sprāgstošās munīcijas iznīcināšanas tehniķis EOD3 (*Demineerija EOD3*) - 5. profesionālās kvalifikācijas līmenis;
- ▶ sapieris EOD4 (*Pommitehnik EOD4*) - 5. profesionālās kvalifikācijas līmenis;
- ▶ sprāgstošās munīcijas iznīcināšanas instruktors EOD (*Demineerimisinstruktur*) - 6. profesionālās kvalifikācijas līmenis;

⁷³ Igaunijas Glābšanas dienesta likums, <https://www.riigiteataja.ee/akt/13325132>

⁷⁴ Tuletõrje- ja päästetõõtajate atesteerimise põhinõuded, sealhulgas hariduse ja füüsilise ettevalmistuse nõuded, 06.01.2002, <https://www.riigiteataja.ee/akt/163282>

3.2.3.2 Izglītības procesa realizēšanas sistēma

Policija un valsts robežsardze

Valsts policijas un Valsts robežsardzes dienestu apvienošana 2010. gadā Igaunijā radīja izmaiņas arī policijas un robežsardzes dienestu amatpersonu ar speciālajām dienesta pakāpēm izglītības sistēmā. Igaunijas Drošības zinātņu akadēmijā, kas ir galvenā augstākās izglītības iestāde, kur tiek sagatavotas amatpersonas dienestam policijā un valsts robežsardzē, Policijas koledža un Robežsardzes koledža tika apvienotas vienā mācību iestādē - Policijas un valsts robežsardzes koledžā.

Policijas un robežsardzes dienesta amatpersonām tiek nodrošināts triju posmu izglītības modelis:

- ▶ 1. posms - profesionālā izglītība (arodizglītība).
- ▶ 2. posms - profesionālā augstākā izglītība. Mācības ilgst 3 gadus (pilna laika klātienes programmā). Amatpersonas, kas jau dienē Policijas un robežsardzes dienestā, var iegūt profesionālās augstākās izglītības kvalifikāciju, apmeklējot neklātienes mācību programmu.
- ▶ 3. posms - maģistratūra.

Ugunsdzēsības un glābšanas dienests

Reģionālie ugunsdzēsības un glābšanas dienesti Igaunijā atrodas Igaunijas Glābšanas padomes pārvaldībā (Igaunijas Iekšlietu ministrijas pakļautības iestāde), kas atbild arī par ugunsdzēsības un glābšanas dienesta amatpersonu formālās un neformālās izglītības plānošanu, organizēšanu (sadarbībā ar Igaunijas Ugunsdzēsības un glābšanas dienestu), kā arī galveno izglītības programmu vadlīniju izstrādi⁷⁵

Visas ugunsdzēsības un glābšanas dienesta amatpersonu formālās un neformālās izglītības programmas pirms to realizēšanas tiek apstiprinātas ar Igaunijas Glābšanas padomes vadības pavēli. Glābšanas padome katru gadu sagatavo gada mācību plānu.

Ugunsdzēsēji un glābēji var apgūt divu veidu formālās izglītības programmas:

- ▶ profesionālā vidējā izglītība (viena gada programma);
- ▶ profesionālā augstākā izglītība (četrus gadu programma).⁷⁶

Neformālās izglītības programmas norisinās visa gada garumā un tiek organizētas gan individuālo vienību ietvaros, gan arī kopīgi vairākām reģionālajām ugunsdzēsēju un glābēju vienībām.

Izglītības iestādes

Igaunijas Drošības zinātņu akadēmija

Galvenā mācību iestāde, kur tiek sagatavotas iekšlietu sistēmas iestāžu amatpersonas ar speciālajām dienesta pakāpēm ir Igaunijas Drošības zinātņu akadēmija. Akadēmija sastāv no četrām atsevišķām koledžām: Glābšanas darbu koledžas, Finanšu koledžas, Tieslietu koledžas un Policijas un Valsts robežsardzes koledžas.

2011. gadā akadēmijā dažādas mācību programmas apguva vairāk nekā 1 000 kadetu, t.sk. 80 studenti apguva maģistra programmu „Iekšējā drošība”, vairāk nekā 600 studentu mācījās augstākā līmeņa izglītības programmās un 300 studentu mācījās profesionālās izglītības programmās.⁷⁷

Ugunsdzēsības un glābšanas jomā akadēmija piedāvā apgūt:

1. Profesionālo vidējo izglītību ugunsdzēsēja vai glābēja specialitātē - 1 gada programma, kas tiek realizēta Igaunijas Drošības zinātņu akadēmijas pārvaldībā esošajā Igaunijas Glābēju

⁷⁵ Organization of Estonian Rescue Services, <http://www.rescue.ee/23488>

⁷⁶ The Rescue College of the Academy of Security Sciences, Academy of Security Sciences, <http://www.sisekaitse.ee/index.php?id=14071>

⁷⁷ Development Plan 2015 of the Academy of Security Sciences, http://www.sisekaitse.ee/public/Valissuhted/arengukava_CK_1.pdf

skolā Väike-Maarja; sagatavo ugunsdzēsējus / glābējus un ugunsdzēsējus-speciālistus / glābējus-speciālistus;

2. Profesionālās augstākās izglītības mācību programmu ugunsdzēsēja vai glābēja specialitātē - 4 gadu programma; pieejama gan klātienē, gan neklātienē nodaļā; sagatavo speciālistus ugunsdzēsības un glābšanas jomā; mācību laikā studenti iegūst zināšanas glābšanas darbu vadībā, krīzes situāciju vadībā, ugunsdrošības uzturēšanā un ugunsgrēku novēršanā; liels uzsvars studiju laikā tiek likts uz inženierzinātņu mācību priekšmetu apgūšanu.⁷⁸

Lai iestātos Väike-Maarja Glābēju skolā kā obligāta prasība ir noteikta vismaz trīs gadu darba pieredze glābšanas dienestā. Skolas audzēkņi iziet obligāto praksi reģionālajos glābšanas dienesta centros. Skolā tiek īstenotas arī daudzveidīgas neformālās izglītības mācību programmas.

Katru gadu aptuveni 10% no kopējā Igaunijas Drošības zinātņu akadēmijas studentu un mācībbspēku skaita tiek iesaistīti dažādās starptautiskās mobilitātes programmās. Akadēmijas pasniedzēji var pieteikties mobilitātes programmām divas reizes gadā. Visbiežāk izmantotās mobilitātes programmas ir *Erasmus*, *Leonardo da Vinci*, Eiropas policijas akadēmijas (CEPOL) apmaiņas programma policijas amatpersonām un Eiropas Aģentūras operatīvās sadarbības vadībai pie ES dalībvalstu ārējām robežām (FRONTEX) apmaiņas programma valsts robežsardzes amatpersonām.

Lai veicinātu aktīvāku akadēmijas personāla iesaisti mobilitātes programmās, personālam tiek nodrošināti svešvalodu mācību kursi (ar uzsvāru uz angļu valodas apgūšanu).⁷⁹

3.2.3.3 Izglītības procesa kvalitātes pārraudzības un kontroles sistēma

Mācību programmu akreditācijas sistēma

Visas Igaunijas Drošības zinātņu akadēmijas mācību programmas (gan profesionālās izglītības, gan arī augstākās izglītības programmas) ir akreditētas. Mācību programmu akreditāciju veic Igaunijas Augstākās izglītības kvalitātes aģentūra (*Estonian Higher Education Quality Agency*).

Papildus izglītības programmu akreditācijai Drošības zinātņu akadēmija 2012. gadā saņēma arī starptautiski atzītu izglītības iestādes akreditāciju. Akadēmijas akreditācijas procesā piedalījās eksperti no Austrālijas, Somijas, Beļģijas un Igaunijas. Igaunijā visām augstākās izglītības mācību iestādēm ir jāiziet izglītības iestāžu akreditācijas process ne retāk kā reizi septiņos gados.⁸⁰

Atgriezeniskā saite no iekšlietu sistēmas institūcijām

Viens no būtiskākajiem iekšlietu sistēmas iestāžu amatpersonu izglītības kvalitātes kontroles mehānismiem ir ciešā sadarbība ar nozares darba devējiem (attiecīgajiem dienestiem). Mācību programmas visās Igaunijas Drošības zinātņu akadēmijas koledžās tiek izstrādātas un atjaunotas sadarbībā ar darba devējiem. Darba devēji nodrošina studentiem prakses vietas, kā arī sniedz atgriezenisko saiti, novērtējot praktikantu zināšanu un prasmju līmeni. Pēdējo gadu laikā veikto darba devēju aptauju rezultāti liecina, ka Igaunijas iekšējās drošības dienesti ir apmierināti ar akadēmijas absolventu sagatavotības līmeni.

Papildus darba devēju aptaujām, aptaujas reizi gadā tiek veiktas arī akadēmijas esošo studentu un absolventu vidū, lai noskaidrotu, cik apmierināti absolventi ir ar iegūtās izglītības kvalitāti. Gan absolventu, gan arī darba devēju aptaujas tiek pildītas elektroniskā veidā. Visu aptauju rezultāti ir pieejami akadēmijas mājas lapā.⁸¹

⁷⁸ The Rescue College of the Academy of Security Sciences, Academy of Security Sciences, <http://www.sisekaitse.ee/index.php?id=14071>

⁷⁹ Development Plan 2015 of the Academy of Security Sciences, http://www.sisekaitse.ee/public/Valissuhted/arengukava_CK_1.pdf

⁸⁰ The Estonian Academy of Security Sciences, <http://www.sisekaitse.ee/eass/the-academy/index.php?id=33699&highlight=accreditation>

⁸¹ Development Plan 2015 of the Academy of Security Sciences, http://www.sisekaitse.ee/public/Valissuhted/arengukava_CK_1.pdf

3.2.3.4 Izglītības procesa finansēšanas sistēma

Policija un valsts robežsardze

Gandrīz visas Igaunijas Policijas un robežsardzes dienesta amatpersonu formālās un neformālās izglītības mācību programmas tiek finansētas no valsts budžeta līdzekļiem (izņemot atsevišķas akadēmiskās augstākās izglītības programmas). Finansējuma plānošanas un piešķiršanas procesā Policijas un robežsardzes dienesta patstāvīgi organizētie un īstenotie izglītības pasākumi tiek nodalīti no tām izglītības programmām, kas tiek īstenotas Igaunijas Drošības zinātņu akadēmijā un citās izglītības iestādēs. Izglītības īstenošanai nepieciešamā finansējuma plānošanā un piešķiršanā ir iesaistītas šādas institūcijas:

- ▶ Igaunijas Iekšlietu ministrija un Igaunijas Finanšu ministrija;
- ▶ Igaunijas Drošības zinātņu akadēmija un citas izglītības iestādes;
- ▶ Igaunijas Policijas un robežsardzes dienesta un Igaunijas Ugunsdzēsības un glābšanas dienesta vadība.

Igaunijas Drošības zinātņu akadēmija, kur tiek īstenota lielākā daļa policijas un robežsardzes dienesta amatpersonām paredzēto formālās izglītības programmu, pilnā apmērā tiek finansēta no valsts budžeta līdzekļiem, kuri koledžai tiek piešķirti no valsts budžeta bez Igaunijas Policijas un robežsardzes dienesta starpniecības. Igaunijas Drošības zinātņu akadēmijai tiek piešķirti līdzekļi arī citās izglītības iestādēs īstenoto iekšējās drošības jomas izglītības programmu finansēšanai. Līdz ar to Drošības zinātņu akadēmija ir atbildīga par finansējuma pārdali un piešķiršanu visām izglītības iestādēm, kas īsteno iekšlietu jomas izglītības programmas.

Finansējuma pārdale tiek īstenota, pamatojoties uz akadēmijas iekšējiem noteikumiem. Katrai izglītības programmai paredzētais finansējums tiek aprēķināts, pamatojoties uz plānoto apmācāmo skaitu un vienas mācību (studiju) vietas bāzes izmaksām. Vienas mācību (studiju) vietas bāzes izmaksās ir iekļautas gan fiksētās, gan arī mainīgās izmaksas.

Igaunijas drošības zinātņu akadēmija ir atbildīga arī par finansējuma piešķiršanu Policijas un robežsardzes dienesta amatpersonu izglītības procesam nepieciešamās infrastruktūras un aprīkojuma iegādei un uzturēšanai, kā arī izglītības īstenošanā iesaistītā mācību personāla profesionālās kvalifikācijas celšanai

Kārtību, kādā tiek piešķirts finansējums Igaunijas Policijas un robežsardzes patstāvīgi organizētajām un īstenotajām apmācību programmām, regulē Igaunijas Pieaugušo izglītības likums, kas nosaka pieaugušo formālās un neformālās izglītības nozīmi un finansēšanas kārtību. Likumā noteikts, ka profesionālo apmācību nodrošināšana valsts institūciju darbiniekiem tiek finansēta no valsts budžeta līdzekļiem. Esošā finansēšanas sistēma paredz, ka finansējums, kas pieejams amatpersonu neformālās izglītības programmu finansēšanai gadu no gada var mainīties, jo tas tiek noteikts, pamatojoties uz kopējā Policijas un robežsardzes dienestam piešķirtā finansējuma apjomu. Policijas un robežsardzes dienests katru gadu izveido apmācību plānu nākamajam gadam, kur iekļauj noteiktās amatpersonu mācību vajadzības. Apmācību plāns izstrādes gaitā tiek saskaņots ar Policijas un robežsardzes dienesta finansiālajām iespējām (kopējo plānoto finansējumu nākamajam gadam). Sagatavotais apmācību plānu un izglītībai paredzēto budžeta projektu apstiprina Igaunijas Policijas un robežsardzes pārvaldes vadība un Igaunijas Iekšlietu ministrija. Gadījumā, ja mācību gada laikā dienestam ir nepieciešams papildu finansējums iepriekš neparedzētu apmācību programmu nodrošināšanai, Policijas un robežsardzes dienests iesniedz pamatojumu iekšlietu ministrijā, kas izvērtē, vai ir nepieciešams pašķirt papildu līdzekļus.⁸²

Atsevišķas akadēmiskās augstākās izglītības programmas netiek finansētas no Iekšlietu ministrijas budžeta. Piemēram, maģistra studiju programmas Igaunijas Drošības zinātņu akadēmijā, kas pieejamas gan studentiem no Igaunijas, gan arī ārvalstu studentiem. 2012./2013. mācību gadā divu gadu maģistra studiju programmām noteiktā mācību maksa gadā ir EUR 1 155.⁸³

⁸² Igaunijas Policijas un robežsardzes dienesta sniegtā informācija

⁸³ Estonian Academy of Security Sciences, <http://www.sisekaitse.ee/eass/the-academy/index.php?id=11384&highlight=%C3%B5ppemaks>

Ugunsdzēsības un glābšanas dienests

Igaunijas Ugunsdzēsības un glābšanas dienesta amatpersonu izglītības finansēšanas sistēma ir ļoti līdzīga Igaunijas Policijas un robežsardzes dienesta amatpersonu izglītības finansēšanas sistēmai. Par izglītībai paraudzēto līdzekļu sadalījumu, piešķiršanu un piešķirto līdzekļu izlietojuma kontroli kopīgi atbild:

- ▶ Igaunijas Iekšlietu ministrija;
- ▶ Igaunijas Drošības zinātņu akadēmija;
- ▶ Igaunijas Glābšanas padome.

Lielākā daļa Igaunijas Ugunsdzēsības un glābšanas dienesta amatpersonu formālās un neformālās izglītības nodrošināšanas izmaksu tiek segtas no iekšlietu ministrijas budžeta līdzekļiem. Neliela daļa izmaksu tiek segta arī no Eiropas Sociālā fonda finansējuma, kas dienestam tiek piešķirts dažādu projektu ietvaros.

Izglītībai paredzētā finansējuma apmērs tiek aprēķināts, pamatojoties uz katram nākamajam gadam noteiktajām amatpersonu izglītības prioritātēm un mācību vajadzībām. Budžets tiek veidots, ņemot vērā plānoto izglītojamo skaitu un mācību grupu skaitu.

Igaunijas Drošības zinātņu akadēmijai ugunsdzēsības un glābšanas jomas izglītības programmu īstenošanai finansējums tiek piešķirts no iekšlietu ministrijas budžeta. Pārējām apmācību programmām, kas tiek īstenotas paša dienesta ietvaros, finansējums tiek iedalīts no Ugunsdzēsības un glābšanas dienesta kopējā budžeta, ko dienestam piešķir iekšlietu ministrija.

3.2.3.5 Izglītības sistēmas integrētība kopējā valsts izglītības sistēmā un sasaiste ar Eiropas Kvalifikāciju ietvarstruktūru

Igaunijas Policijas un valsts robežsardzes dienesta amatpersonām pēc formālās izglītības programmu pabeigšanas tiek piešķirtas triju līmeņu kvalifikācijas: profesionālā izglītība (arodizglītība), profesionālā augstākā izglītība un maģistra grāds, kas pilnībā atbilst Igaunijas nacionālajai kvalifikāciju ietvarstruktūrai.

Nacionālajā kvalifikāciju ietvarstruktūrā ir integrētas arī Igaunijas Ugunsdzēsības un glābšanas dienesta amatpersonu formālās izglītības programmu kvalifikācijas: profesionālās vidējās izglītības programma un profesionālās augstākās izglītības programma. Tā kā Igaunijas Kvalifikāciju ietvarstruktūra ir pielīdzināta EKI, visu attiecīgo Igaunijas Iekšlietu ministrijas padotībā esošo dienestu amatpersonām ar speciālajām izglītības pakāpēm piešķirtās izglītības kvalifikācijas atbilst arī EKI.

3.3 Vācija

3.3.1 Izglītības sistēma Vācijā

3.3.1.1 Izglītības līmeņi

Vācijas Federatīvajā republikā pienākumus izglītības jomā nosaka federālas valsts uzbūve. Federālās valsts uzbūves rezultātā skolu sistēma, augstākās izglītības, pieaugušo izglītības un tālākizglītības joma Vācijā pārsvarā tiek regulēta federālo zemju ietvaros. Federālo zemju konstitūcijās un arī katras federālās zemes tiesību aktos ir paredzēti konkrēti noteikumi attiecībā uz pirmsskolas izglītību, skolu sistēmu, augstāko izglītību, pieaugušo izglītību un tālākizglītību. risinot visām federālajām zemēm kopīgus jautājumus, federālās zemes sadarbojas Vācijas Federatīvās republikas federālo zemju Kultūras un izglītības ministru pastāvīgās konferences ietvaros (Kultusministerkonferenz).⁸⁴

Vācijā izglītība ir obligāta no 6 gadu vecuma un tās ilgums ir 11 līdz 12 gadi. Tā kā Vācijā izglītības sistēma tiek regulēta decentralizēti, daudzi izglītības sistēmas elementi federālo zemju starpā var atšķirties.⁸⁵

Sākumskolas izglītība

Bērni uzsāk mācības sākumskolā (Grundschule) vidēji 5,5 līdz 6,5 gadu vecumā un mācās tur vidēji 4 gadus (atsevišķās zemēs 6 gadus). Skolēni var apmeklēt šāda tipa skolu līdz obligātās izglītības pabeigšanai (tikai atsevišķos gadījumos) vai arī pāriet mācīties uz vidusskolu. Pāreju no sākumskolas uz dažādām vidējās izglītības pirmā posma izglītības iestādēm, kurās skolēni mācās, līdz iegūst pilna laika obligāto izglītību, regulē katras federālās zemes atbilstīgie tiesību aktu noteikumi.

Vidusskolas izglītība

Pamatskolas un vidusskolas izglītība parasti tiek iegūta vidusskolās. Mācības vidusskolā var ilgt 9 līdz 10 gadus. Vidusskolas Vācijā dalās piecos galvenajos tipos: ģimnāzija (*Gymnasium*), reālskola (*Realschule*), galvenā skola (*Hauptschule*), profesionālā skola (*Professionalschule*) un vispārējā skola. Visprestīžākais vidusskolas tips ir ģimnāzija, tās diploms dod iespēju bez iestājek sāmeniem iestāties vairumā Vācijas universitāšu. Reālskolai arī ir pietiekami augsts statuss, un tā dod profesionālo izglītību apkalpojošā sfērā, tirdzniecībā un valsts dienestos. Ja reālskolas mācību procesā iegūtas augstas balles, tas ļaus iestāties ģimnāzijas vecākajā klasē, bet pēc tam – universitātē. Galvenā skola pamatā paredzēta skolēniem, kuri neplāno turpināt savu izglītību universitātē. Profesionālā skola arī orientēta skolēniem, kuri vēlas apgūt kādu noteiktu profesiju un neplāno iegūt augstāko izglītību. Vispārējā skola apvieno dažādas ģimnāzijas un reālskolas īpatnības, ļaujot vienlaikus iegūt humanitāro un tehnisko izglītību. Vispārējo skolu audzēkņi, kas nokārtojuši ģimnāzijas programmas eksāmenus, var iestāties universitātē. Kāda tipa skolu bērnam apmeklēt, tiek izlemts pēc vecāku vēlmēm un skolotāju rekomendācijām. Dažās zemēs pirmie divi vidusskolas gadi tiek uzskatīti par orientēšanās fāzi (*Orientierungsstufe*), un skolas tips tiek izvēlēts tikai pēc šīs fāzes pabeigšanas.

13. mācību gada (atsevišķās zemēs 12. mācību gada) beigās skolēni kārto eksāmenus, lai iegūtu Abitur / Zeugnis der Allgemeinen Hochschulreife / Zeugnis der Reife / Reifezeugnis kvalifikāciju.

Tehniskā un arodizglītība

Visiem bērniem, kas pamet vispārīglītojošo skolu 15-16 gadu vecumā, jāapmeklē daļlaika vidusskola (vismaz 1 dienu nedēļā) līdz 18 gadu vecumam. Šos kursus piedāvā vairāku veidu izglītības iestādes, kas atšķiras dažādu federālo zemju starpā.

⁸⁴ Izglītības un apmācību sistēmas Eiropā, Vācija, Eiropas Komisija, 2010., http://www.viaa.gov.lv/files/news/8066/37919_viaa_vacija_makets.pdf

⁸⁵ Ārvalstu izglītības sistēmas, Akadēmiskās informācijas centrs, <http://www.aic.lv/ENIC/lat/enic/shemas/Vacija.html>

Augstākā izglītība

Pastāv vairāki kvalifikāciju veidi, kas dod iespēju iestāties Vācijas augstskolā. Tradicionālākais veids ir pabeigt mācības Ģimnāzijā (*Gymnasium*) un nokārtot „*Abitur*” eksāmenu.

Vācijas augstākās izglītības sistēma apvieno vairāk nekā 300 mācību iestādes, no kurām lielākais vairums ir valsts mācību. Sistēmas pamatā ir universitātes (*Universitaet*) un tām līdzvērtīgās augstskolas: klasiskās universitātes (medicīnas, humanitārās un dabas zinātņu, inženierzinību u.c. fakultātes), tehniskās universitātes (*Technische Universitaet*), vispārējās universitātes (*Gesamthochschulen*) - speciālā profesionālā izglītība un zinātniskie pētījumi, pedagoģiskie institūti (*Paedagogische Hochschulen*), medicīnas koledžas, filozofijas-teoloģijas un baznīcu koledžas (*Theologische Hochschule*), sporta koledžas, kā arī mākslas koledžas (*Kunsthochschule; Musikhochschule*).

Augstāko izglītību iespējams iegūt arī augstākajās profesionālajās skolās „Sociālo zinātņu universitātēs” (*Fachhochschulen*) - kas piedāvā iegūt līdzīgu kvalifikāciju kā parastās augstskolas, bet parasti ir vairāk koncentrētas uz pielietojamajām zinātnēm (izglītība biznesa, ekonomikas, servisa, lauksaimniecības un lietišķās mākslas sfērā).⁸⁶

3.3.1.2 Izglītības kvalifikāciju ietvarstruktūra

Darbs pie vienotas nacionālās kvalifikāciju ietvarstruktūras izstrādes Vācijā tika uzsākts tikai 2006. gadā, kad visas ES dalībvalstis saņēma aicinājumu sakārtot savas nacionālās kvalifikāciju sistēmas un izveidot kvalifikāciju ietvarstruktūras, kas būtu salīdzināmas visu ES dalībvalstu starpā. Līdz tam Vācijā nebija izveidota vienota ietvarstruktūra, kas apvienotu visas kvalifikācijas, kas tiek piešķirtas visos Vācijā pieejamajos izglītības veidos un izglītības jomās.

Šobrīd Vācijā jau ir izstrādāta nacionālā kvalifikāciju ietvarstruktūra - Vācijas Kvalifikāciju ietvarstruktūra mūžizglībai (*Deutscher Qualifikationsrahmen (DQR)*), bet pagaidām vēl nav pabeigta visu ietvarstruktūrā iekļauto kvalifikāciju pielīdzināšana EKI kvalifikāciju līmeņiem.⁸⁷

3.3.1.3 Profesiju standarti

Vācijas profesionālās izglītības sistēma balstās uz 344 nacionāli atzītiem profesiju standartiem. Vācijas profesiju standarti jeb „apmācību standarti” iedalās divās galvenajās grupās, kas iekļautas divos atsevišķos dokumentos - *Ausbildungsordnungen* (uz profesionālās pamatizglītības, vidējās izglītības un augstākās izglītības programmām attiecināmie profesiju standarti) un *Fortbildungsordnungen* (uz profesionālās tālākizglītības programmām attiecināmie profesiju standarti). Profesiju standarti tiek izstrādāti, kopīgi sadarbojoties attiecīgās jomas ministrijai, izglītības un zinātnes ministrijai, darba devējiem un Vācijas Federālajam profesionālās izglītības institūtam.⁸⁸

3.3.2 Nacionālo bruņoto spēku dienesta karavīru izglītības sistēma

Vācijas Federatīvās republikas bruņotie spēki (Federālie aizsardzības spēki - *Bundeswehr*) ir sadalīti divās galvenajās daļās - militārajās vienībās (*Streitkräfte*) un civilajās vienībās (*Wehrverwaltung*). Militārajās vienībās ietilpst sauszemes armija, jūras spēki un gaisa spēki, savukārt civilās vienības sastāv no bruņoto spēku atbalsta vienības un medicīniskās palīdzības vienības. 2012. gada decembrī Federālajos aizsardzības spēkos dienēja aptuveni 191 818 aktīvā militārā personāla un aptuveni 144 000 rezervistu.⁸⁹

⁸⁶ Ārvalstu izglītības sistēmas, Akadēmiskās informācijas centrs, <http://www.aic.lv/ENIC/lat/enic/shemas/Vacija.html>

⁸⁷ The German Qualifications Framework for Lifelong Learning, German Qualifications Framework Working Group, 2011, http://empleo.ugr.es/unilo/documentos/dqr_document_en_110322.pdf

⁸⁸ Occupational Standards in Germany, J. Maehler, ICON Institute Cologne, http://www.emcet.net/download/products/req/professional_standards_for_vocational_training_specialists_germany.pdf

⁸⁹ Send in Reserves, Armed Forces Journal, <http://www.armedforcesjournal.com/2012/02/8890129/>

Vācijas bruņoto spēku pārraudzības iestāde ir aizsardzības ministrija (*das Bundesministerium der Verteidigung*). No 2011. gada 1. jūlija Vācija ir atteikusies no obligātā militārā dienesta, pārejot uz profesionālo dienestu. Šobrīd Vācijas bruņotie spēki vēl atrodas pārejas procesā.⁹⁰

3.3.2.1 Izglītības prasības dažādu dienesta pakāpju iegūšanai

Vācijas nacionālo bruņoto spēku rekrutēšanas sistēma paredz karjeras iespējas personām ar dažādu līmeņu izglītību un kvalifikāciju. Kā minimālā prasība izglītības līmenim, kas nepieciešams, lai iestātos bruņoto spēku dienestā, ir noteikta pamatskolas izglītība. Savukārt augstākā izglītība kā obligātā prasība ir noteikta militārajām amatpersonām ar dienesta pakāpi, kas ir augstāka par majoru (vecāko virsnieku sastāvs).

Lai gan Federālo aizsardzības spēku vadlīnijās ir noteiktas izglītības prasības dažādu dienesta pakāpju ieņemšanai, attiecīgais izglītības līmenis vēl negarantē amatpersonas iecelšanu šim izglītības līmenim atbilstošajā dienesta pakāpē. Vai arī tieši otrādi – atsevišķos gadījumos amatpersona var tikt paaugstināta uz augstāku dienesta pakāpi pat tad, ja viņa vēl nav ieguvusi (nav pabeigusi) šai dienesta pakāpei nepieciešamo formālo kvalifikāciju. Paaugstināšanas process norisinās individuāli, izvērtējot katra karavīra iepriekšējo karjeru bruņotajos spēkos (ieņemamie amati), prasmes, sagatavotības līmeni, izdienas laiku un citus faktorus.

Tālāk tekstā apkopota informācija par karjeras iespējām Vācijas nacionālajos bruņotajos spēkos personām ar dažādiem izglītības līmeņiem⁹¹.

► Pamatskolas izglītība

Personām ar pabeigtu pamatskolas izglītību tiek piedāvātas trīs militārās karjeras uzsākšanas iespējas: dienests brīvprātīgo vienībā, nepilna laika dienests vai profesionālais dienests ar specializāciju kādā konkrētā atbalsta funkcijā.

Dienests brīvprātīgo vienībā ilgst līdz 23 mēnešiem, dodot iespēju personai izvērtēt, vai militārā karjera atbilst viņa / viņas vēlmēm un iespējām. Pirmie seši mēneši šī dienesta laikā ir noteikti kā pārbaudes laiks, kura ietvaros persona savas dienesta gaitas var pārtraukt jebkurā brīdī, nenorādot iemeslus, kāpēc dienests tiek pārtraukts.

Profesionālajā dienestā noteikumi ir stingrāki. Uzsākot profesionālo dienestu, personai ir jāuzņemas vairāku gadu saistības ar armiju. Dienējot nepilna laika dienestā, iespējams paralēli dienestam turpināt arī izglītošanos, saņemot gan militāro izglītību, gan izglītību kādā no civilajām jomām.

Brīvprātīgajā dienestā un nepilna laika dienestā tiek uzņemtas personas, sākot no 17 gadu vecuma (ar vecāku atļauju), bet profesionālajā dienestā – sākot no 18 gadu vecuma. Augstākā dienesta pakāpe, ko var ieņemt personas ar pabeigtu pamatskolas izglītību, kas dod iespēju turpināt izglītību profesionālās izglītības iestādē, ir kaprālis, bet atsevišķos gadījumos arī seržants.⁹¹

► Reālskolas izglītība

Personas ar pabeigtu reālskolas izglītību savu karjeru militārajā jomā var uzsākt ar virsseržanta pakāpi. Tiek piedāvātas piecas specializācijas iespējas (visās specializācijas jomās ir identiskas kvalifikācijas prasības).⁹¹

3. Ierindas dienests

Dienests ilgst vismaz 12 gadus, atsevišķos gadījumos 8 gadus. Dienests pēc piemērotības testa veiksmīgas nokārtošanas tiek uzsākts nekavējoties.

4. Specializētais dienests

⁹⁰ The Bundeswehr, Federal Ministry of Defence, http://www.bmvg.de/portal/a/bmvg!/ut/p/c4/04_SB8K8xLLM9MSSzPy8xBz9CP3I5EyrpHK9pNyydL3izOSM1KKM1MyS4oL8nMySzGy9pNK8iNTi8tSMlv2CbEdFAJ8b1rU/

⁹¹ Career in Bundeswehr, https://mil.bundeswehr-karriere.de/portal/a/milkarriere!/ut/p/c4/04_SB8K8xLLM9MSSzPy8xBz9CP3I5EyrpHK93Myc7MSioszUoIS9zlyiVBhHvyDduREAH986vA!!/

Dienests ilgst 12 gadus un parasti ir saistīts specializāciju kādā tehniskajā jomā. Dienests pēc piemērotības testa veiksmīgas nokārtošanas tiek uzsākts nekavējoties.

5. Sanitārdienests

Dienests ilgst vismaz 13 gadus. Pirms aktīvā dienesta uzsākšanas visi jauniesauktie seržanti iziet 49 mēnešus ilgu mācību periodu, kura laikā karavīri, kuriem vēl nav nepieciešamās medicīniskās izglītības, apgūst dienesta pienākumu veikšanai nepieciešamās iemaņas. Mācību laikā karavīri iegūst profesionālo kvalifikāciju.

6. Ģeotelpiskais dienests

Dienests ilgst vismaz 12 gadus, un tajā dien ģeogrāfisko informācijas sistēmu speciālisti. Dienesta laikā karavīriem tiek nodrošinātas gan dienesta specifikai atbilstoša formālā un neformālā izglītība, gan arī vispārējā militārā izglītība.

7. Militārās mūzikas dienests.

Dienests ilgst vismaz 12 gadus. Dienesta laikā tiek nodrošinātas nepieciešamās mācības, kas sastāv no vispārējās militārās sagatavošanas mācību kursa un muzikālās izglītības mācību programmas civilās izglītības iestādēs.

► **Profesionālā izglītība (arodizglītība)**

Personas ar pabeigtu profesionālo izglītību līdzīgi kā personas ar reālskolas izglītību savu karjeru militārajā jomā var uzsākt ar virsseržanta pakāpi kādā no piecām specializācijas jomām: ierindas dienests, specializētais dienests (specializācija tehniskajā jomā), sanitārdienests, ģeotelpiskais dienests vai militārās mūzikas dienests. Ja dienests tiek uzsākts specializācijas jomā, kas atbilst karavīra iegūtās arodizglītības jomai, jauniesauktais kareivis automātiski var iegūt augstāku dienesta pakāpi.⁹²

► **Vidusskolas izglītība**

Persona ar pabeigtu vidusskolas vai politehnisko izglītību savu karjeru militārajā jomā var uzsākt ar leitnanta pakāpi virsnieku sastāvā. Pirms iestāšanās dienestā, veiksmīgi jānokārto divu dienu piemērotības tests, kas norisinās speciāli izveidotā testēšanas centrā Ķelnē. Testa laikā kandidāts tiek vērtēts trijās kategorijās:

1. Fiziskā sagatavotība;
2. Psiholoģiskā sagatavotība;
3. Rakstura piemērotība.⁹³

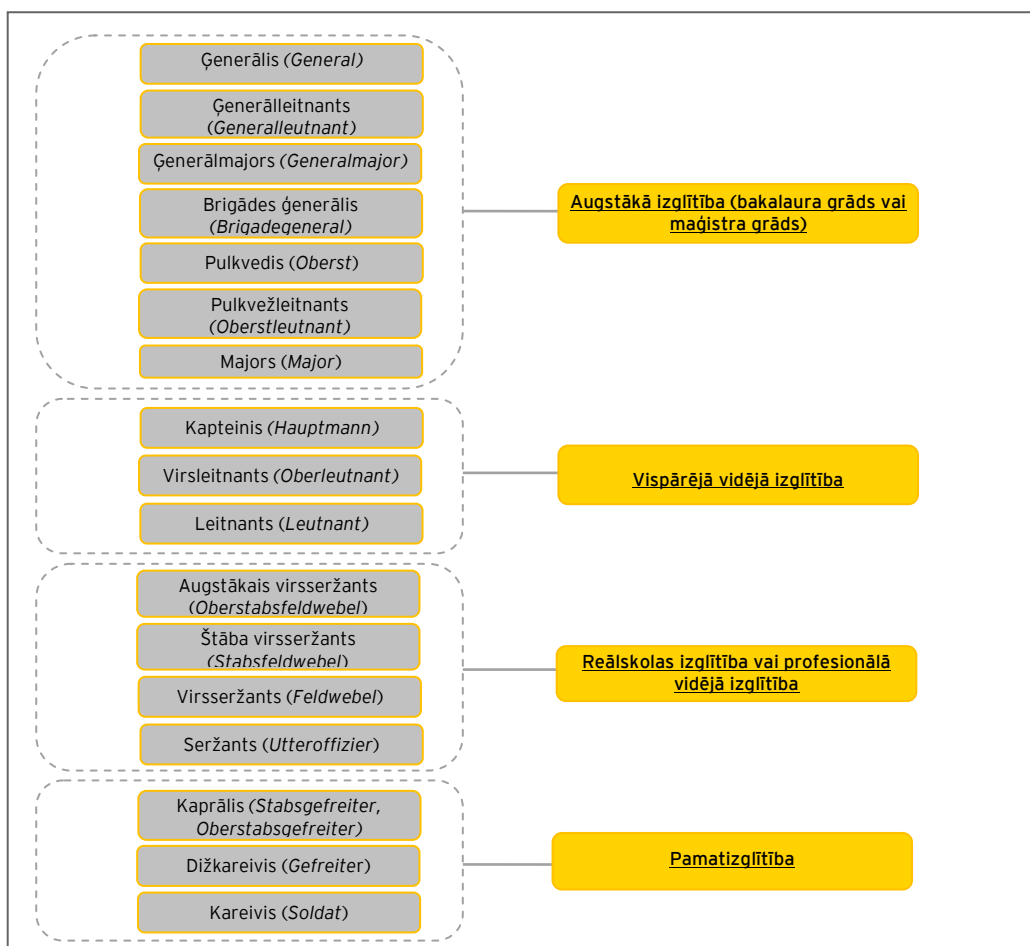
► **Augstākā izglītība**

Lai gan augstākā izglītība ir noteikta kā obligāta prasība tikai Federālo aizsardzības spēku vecāko un augstāko virsnieku sastāvam, persona ar pabeigtu augstāko izglītību (bakalaura vai maģistra grāds) savu karjeru militārajā jomā parasti var sākt ar leitnanta vai kapteiņa dienesta pakāpi. Un tikai pēc noteikta laika nodienēšanas jaunāko virsnieku sastāvā, ir iespējams iegūt paaugstinājumu uz majora dienesta pakāpi.

Nākamajā attēlā apkopotas izglītības prasības dažādu dienesta pakāpju ieņemšanai Federālo aizsardzības spēku dienestā.

⁹² Career in Bundeswehr, https://mil.bundeswehr-karriere.de/portal/a/milkarriere/lut/p/c4/04_SB8K8xLLM9MSSzPy8xBz9CP3I5EyrpHK93Myc7MSioszUoIS9zlyiVDgnKbWoNE2_INTREQC8IHD6/

⁹³ Broschüre Studium bei der Bundeswehr, www.bundeswehr-karriere.de

Attēls Nr. 9. Formālās izglītības prasības dažādu dienesta pakāpju ieņemšanai Vācijas Federālajos aizsardzības spēkos.

3.3.2.2 Izglītības procesa realizēšanas sistēma

Formālā izglītība

Formālā izglītība, kas ir koncentrēta uz militāro personu individuālo profesionālo attīstību, norisinās paralēli dienestam kādā no federālo aizsardzības spēku apakšdivīzijām. Bruņoto spēku karavīri var izvēlēties apgūt dažādu līmeņu vidējās, augstākās un profesionālās izglītības programmas. Karavīri izglītības programmas var apgūt gan bruņoto spēku un Aizsardzības ministrijas pārvaldībā esošajās izglītības iestādēs, gan arī citās mācību iestādēs. Papildus tiek piedāvāta iespēja daļu no izglītības materiāla apgūt kādā no sadarbības universitātēm ārzemēs (piemēram, Francijā).

Vācijas federālo aizsardzības spēku amatpersonu izglītības sistēma paredz, ka sākotnēji katrs karavīrs iegūst specializētu formālo izglītību militārajā jomā. Pēc tam karavīram ir jānodien noteikts laiks aizsardzības spēku vienībā, lai apgūtu visas nepieciešamās praktiskās militārās jomas iemaņas. Un tikai pēc tam karavīrs var kvalificēties atlasei uz karavīrs beidz karaskolu un dien karaspēka daļās, un tad notiek atlase mācībām universitātē, kur iegūst akadēmisko izglītību - bakalaura grādu. Pēc tam

dažiem ir iespēja mācīties Bundesvēra Militārajā vadības akadēmijā.

Atkarībā no karavīra izglītības līmeņa, piemērotības, vēlmēm un Federālo aizsardzības spēku pieprasījuma, karavīriem tiek nodrošināta iespēja iegūt profesionālo vai akadēmisko kvalifikāciju arī kādā no civilajām jomām, piemēram, ekonomikā un vadības zinībās. Saskaņā ar militārās izglītības sistēmu regulējošajiem normatīvajiem aktiem daži amati Federālajos aizsardzības spēku sistēmā nosaka obligātās prasības civilās jomas izglītības iegūšanai.

Atsevišķa formālās izglītības programma ir izstrādāta nepilna laika karavīriem - Civilās profesionālās izglītības un tālākizglītības programma nepilna laika karavīriem (*Zivilberuflich Aus- und Weiterbildung*). Federālie aizsardzības spēki nodrošina plaša spektra kvalifikācijas celšanas un kvalifikācijas iegūšanas mācību programmas. Papildus tam izveidota sadarbība arī ar vairākām Vācijas amatniecības kamerām (*Handwerkskammern*) un apvienībām, lai nodrošinātu, ka nepilna laika dienējošie karavīri, savas dienesta gaitas beidzot, ir ieguvuši kvalifikāciju arī kādā no civilajām jomām. Noteiktās kvalifikācijas izvēle ir daļa no rekrutēšanas procesa. Pēc pamata iestāšanās prasību izpildes, ņemot vērā karavīra iepriekšējo izglītību, piemērotību un vēlmes, tiek izvēlēta atbilstošā civilā kvalifikācija un izveidots nepieciešamais mācību plāns. Programmas ietvaros iespējams iegūt profesionālās izglītības kvalifikāciju vienā no aptuveni 50 specializācijām un tālākizglītības kvalifikāciju vienā no aptuveni 40 specializācijām.⁹⁴

Neformālā izglītība

Neformālā izglītība (*Berufsförderung*) ieņem būtisku lomu katra karavīra un militārās amatpersonas profesionālajā attīstībā, nodrošinot kareivja profesionālo attīstību arī pēc dienesta beigām, ja karavīrs izlemj turpināt karjeru kādā no civilās jomas profesijām.⁹⁵

Neformālās izglītības mācību aktivitātes tiek organizētas paralēli aktīvajam dienestam. Atšķirībā no formālās izglītības, kuras iegūšanas laikā kareivis uz laiku var pārtraukt savus aktīvā dienesta pienākumus, neformālā profesionālā izglītība notiek paralēli karavīra dienesta pienākumu pildīšanai. Programmas ir īsākas, lai mācības būtu vieglāk apvienojamas ar tiešo dienesta pienākumu izpildi.

Neformālās izglītības procesa īstenošanas piemēram tālāk tekstā aprakstīta neformālās izglītības mācību plāna koncepcija karavīriem ar leitnanta, virsleitnanta un kapteiņa dienesta pakāpi (jaunāko virsnieku sastāvs), kuri vēlas tikt paaugstināti uz vecāko virsnieku sastāvu.⁹⁶

Lai kvalificētos virsnieku tālākizglītības mācībām, virsniekam sākumā ir jāiegūst augstākā izglītība (bakalaura vai maģistra grāds). Pēc augstākās izglītības iegūšanas sekojošais tālākizglītības mācību process sastāv no vairākiem etapiem, kas aprakstīti tālāk tekstā.

Štāba virsnieku sākumizglītības posms ir sākuma posms virsnieku tālākizglītībā. Mācības uzsāk visi virsnieki ar dienesta pakāpi kapteinis vai leitnants. Posms sastāv no 47 mācību etapiem, kuru laikā kareivji tiek apmācīti šādās jomās:

1. Sociālo zinātņu drošības politikas pamati;
2. Specializēto dienestu spēju uzlabošana (armija, gaisa spēki, jūras spēki, centrālais sanitārais dienests, bruņoto spēku bāze);
3. Vadības process nacionālajā un internacionālajā līmenī;
4. Vadības zinību pamati.

Tikai pēc šī mācību posma pabeigšanas esošie kapteiņi un leitnanti var tikt paaugstināti par majoriem.

Štāba virsnieku tālākizglītības posms (**Stabsoffizierfortbildungslehrgang**) - parasti tiek uzsākts divus gadus pēc sākumizglītības posma pabeigšanas. Aptuveni 85% no štāba virsnieku sākumizglītības posma absolventiem izvēlas turpināt mācības tālākizglītības posma ietvaros.

Šī mācību posma mērķis ir sagatavot aktīvi dienējošos virsniekus darbam štābos, birojos un citās iestādēs darbam ar taktisko plānošanu. Mācību posms sastāv no 14 mācību etapiem, kuru laikā virsnieki tiek apmācīti šādās jomās:

⁹⁴ Ausbildungsplatz Bundeswehr Zivilberufliche Aus- und Weiterbildung, Bundeswehr

⁹⁵ Broschüre Arbeitgeber Bundeswehr, www.bundeswehr-karriere.de

⁹⁶ Defence Forces Leadership academy, <http://www.fueakbw.de/index.php/de/lehrrangebot/konzeption-stabsoffizierausbildung>

1. Līderisms;
2. Vadības process un štāba virsnieku prasības;
3. Iekšējā vadība;
4. Sociālo zinātņu un aizsardzības politikas aktualitātes un padziļināta izpratne;
5. Bruņoto spēku spējas un organizatoriskā struktūra;
6. u.c.

Mācības notiek trīs reizes gadā un šīs apmācības netiek eksaminētas⁹⁷.

Nacionālā ģenerāl-/admirālštāba virsnieku mācību programma (*Nationaler Lehrgang Generalstabs-Admiralstabsdienst National*) - tie 15% virsnieku, kas pēc štāba virsnieku sākmizglītības posma neturpina mācības štāba virsnieku tālākizglītības posmā, bieži vien izvēlas turpināt mācības ģenerāl-/admirālštāba virsnieku mācību programmā, kas ir divus gadus ilgs mācību kurss virsniekiem no Vācijas, ES un NATO dalībvalstīm. Šo mācību mērķis ir sagatavot virsniekus dienesta pienākumu veikšanai admirāl- un ģenerālštābos. Šo divu gadu laikā iespējams doties apmaiņā uz citu sadarbības institūciju ārzemēs, kā arī kursu laikā apgūt kādu papildu svešvalodu.⁹⁷

Starptautiskā ģenerāl-/ admirālštāba virsnieku mācību programma (*Lehrgang Generalstabs-Admiralstabsdienst mit internationaler Beteiligung*) - 10 mēnešus ilga mācību programma Vācijas virsniekiem un virsniekiem, kas dienē valstīs, kas nav ES vai NATO dalībvalsts. Programma tiek piedāvāta visām bruņoto spēku dienesta specializācijām (armijas, gaisa spēku un jūras spēku virsniekiem). Programmas mērķis ir padziļināt virsnieku zināšanas ģenerālštāba vadības principos. Uz mācībām tiek uzaicināti tikai 5% no štāba virsnieku tālākizglītības posma absolventiem. Lielākā daļa no šī kursa absolventiem vēlāk ieņem augstākās dienesta pakāpes Vācijas Federālajos aizsardzības spēkos un citu valstu bruņotajos spēkos.

Eiropas drošības mācību kurss (*Lehrgang Europäischer Sicherheit*) - četru nedēļu mācību programma Starptautiskās ģenerāl- / admirālštāba virsnieku mācību programmas absolventiem. Maksimālais dalībnieku skaits šajā programmā ir 40 personas. Kurss mērķis ir sniegt vispārīgu izpratni par Eiropas un Transatlantikas aizsardzības struktūru, iepazīstinot virsniekus ar Eiropas un NATO uzdevumiem, struktūru un pienākumiem.⁹⁷

Izglītības iestādes

- ▶ Federālo aizsardzības spēku universitātes Minhenē un Hamburgā

Federālie aizsardzības spēki izveidojuši divas specializētās militārās universitātes - Federālo aizsardzības spēku universitāti Minhenē (*Universität der Bundeswehr München*) un Federālo aizsardzības spēku universitāti Hamburgā (*Universität der Bundeswehr Hamburg*), kur gandrīz visiem topošajiem un esošajiem virsniekiem ir jāiegūst augstākā izglītība kādā no piedāvātajām ne-militārās jomas programmām. Universitātes tiek finansētas no Aizsardzības ministrijas budžeta, bet akadēmiski tās ir pilnībā piesaistītas civilās jomas akadēmiskajai izglītības sistēmai.⁹⁸

Abās universitātēs triju gadu laikā iespējams iegūt bakalaura grādu, bet četru gadu laikā iespējams iegūt maģistra grādu. Izglītības process tiek iedalīts trijos trimestros. Šāda sistēma ir atšķirīga no citās Vācijas universitātēs praktizētajām semestru mācību formām. Trimestru programma ir intensīvāka, bet paaugstinātās intensitātes dēļ, maģistra grādu students var iegūt četru nevis piecu gadu laikā, kā tas ir lielākajā daļā citu Vācijas universitāšu. Virsnieki, kas nespēj izpildīt visas akadēmiskās prasības, tiek atstādināti gan no universitātes, gan arī no savu iepriekšējo dienesta pienākumu pildīšanas.⁹⁹ Minhenes Federālo aizsardzības spēku universitātē katru gadu tiek uzņemti aptuveni 3 000 kadetu, no kuriem aptuveni 580 kadetu tiek uzņemti koledžas līmeņa izglītības programmās (profesionālās augstākās izglītības programmās), bet pārējie bakalaura grāda augstākās izglītības programmās. Hamburgas Federālo aizsardzības spēku universitātē ir pieejamas tikai augstākās izglītības mācību programmas. Katru gadu universitātē mācās aptuveni 2 000 kadetu, no kuriem 40 ir ārvalstu kadeti.

⁹⁷ Defence Forces Leadership academy, <http://www.fueakbw.de/index.php/de/lehrangebot/lehrgaenge-an-der-fueakbw/stabsoffizierfortbildungslehrgang>

⁹⁸ <http://www.dtic.mil/cgi-bin/GetTRDoc?AD=ADA450998>

⁹⁹ Broschüre Arbeitgeber Bundeswehr, www.bundeswehr-karriere.de

Universitātēs tiek piedāvāts plašs programmu klāsts, piemēram, inženierijā, ekonomikā un dažādās humanitārajās nozarēs. Kopumā universitātes piedāvā 18 dažādas bakalaura un 22 dažādas maģistra programmas. Mācību priekšmeti tiek organizēti moduļu formā un par noteiktā moduļa nokārtošanu tiek piešķirti ECTS punkti. Karavīriem tiek dota iespēja patstāvīgi izvēlēties sev vēlamās programmas, tomēr katrai dienesta specializācijai ir izstrādātas izglītības vadlīnijas, kurās noteiktas ieteicamās kvalifikācijas, kā arī noteikti ierobežojumi, kuras kvalifikācijas nav atbilstošas konkrētajai dienesta specializācijai. Piemēram, tehniskā dienesta virsniekam ir ieteicams iegūt augstāko izglītību mašīnbūves, elektrotehnikas, informātikas, u.c. jomā, bet nav iespējams izvēlēties iegūt izglītību ekonomikā, uzņēmējdarbībā un žurnālistikā.¹⁰⁰

Abās universitātes iegūtie bakalaura un maģistra grādi ir starptautiski atzīti, un izglītības kvalitāte ir pielīdzināma izglītībai, kādu iespējams iegūt citās Vācijas universitātēs.

- ▶ Federālo aizsardzības spēku militārā akadēmija (*Führungsakademie der Bundeswehr*).

Vienīgā militārā akadēmijā Vācijā, kur tiek apmācīti vidējā līmeņa un augstākā līmeņa virsnieki. Mācības tiek nodrošinātas visām aizsardzības spēku divīzijām (sauszemes spēki, jūras spēki, u.c.)¹⁰¹.

- ▶ Virsnieku skolas (*Offizierschulen*)

Galvenās izglītības iestādes, kur esošie un topošie karavīri apgūst zināšanas un prasmes vadības jomā. Katram Federālo aizsardzības spēku dienestam ir sava virsnieku skola, piemēram, armijai – Armijas virsnieku skola Drēzdenē (*Offizierschule des Heeres*), jūras spēkiem – Murvikas Jūras spēku akadēmija (*Marineschule Mürwik*), gaisa spēkiem – Gaisa spēku virsnieku skola (*Offizierschule der Luftwaffe*).

- ▶ Kājnieku skolas / artilērijas skolas (*Waffenschulen*)

Vēl viens izglītības iestāžu veids, kur tiek apmācīti topošie un esošie virsnieki. Mācību programmas koncentrētas uz tipisko virsnieku pienākumu pildīšanai nepieciešamo prasmju apgūšanu, kas atbilst attiecīgajai virsnieka vienībai.

- ▶ Augstākā izglītība civilās izglītības iestādēs

Vairākas augstākās izglītības programmas Federālo aizsardzības spēku amatpersonas var apgūt civilajās izglītības iestādēs. Visbiežāk civilajās izglītības iestādēs tiek apgūtas programmas, kas saistītas ar vadības, līderisma, politikas un starptautisko attiecību jomām. Civilajās izglītības iestādēs tiek apmācīts arī militārais personāls, kura dienesta specifika saistīta ar medicīniskās palīdzības nodrošināšanu, inženieriju, metālapstrādi un citiem līdzīgiem arodiem.

3.3.2.3 Izglītības procesa kvalitātes pārraudzības un kontroles sistēma

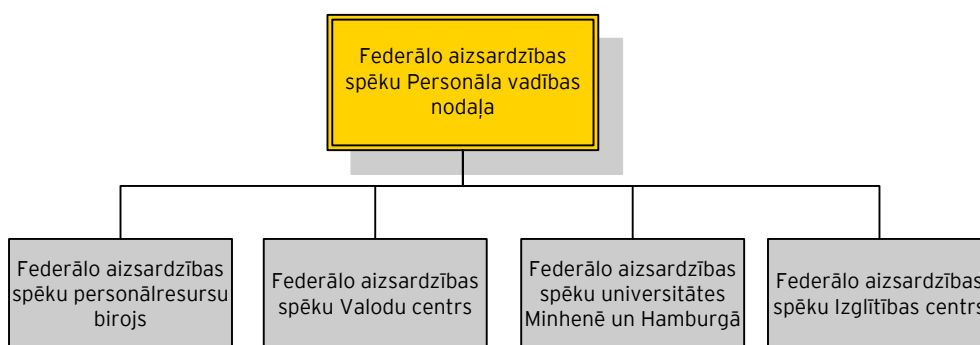
Izglītības īstenošanas un pārraudzības sistēmā iesaistītās institūcijas

Par Federālo aizsardzības spēku izglītības procesa koordināciju atbild Federālo aizsardzības spēku personāla vadības nodaļa. Personāla vadības nodaļas struktūrā ir četras nodaļas:

- ▶ Federālo aizsardzības spēku personālresursu birojs – atbild par personālresursu plānošanu un jaunu karavīru rekrutēšanu;
- ▶ Federālo aizsardzības spēku valodu centrs – atbild par svešvalodu mācību programmām militārajam personālam;
- ▶ Federālo aizsardzības spēku universitātes Minhenē un Hamburgā – augstākās izglītības iestādes, kas ir Federālo aizsardzības spēku izveidotās izglītības iestādes un kur tiek apmācīti topošie bruņoto spēku virsnieki;
- ▶ Federālo aizsardzības spēku Izglītības centrs – atbild par karavīru izglītības procesa plānošanu un koordināciju (skat. nākamo nodaļu).

¹⁰⁰ Broschüre Studium bei der Bundeswehr, www.bundeswehr-karriere.de

¹⁰¹ Defence Forces Leadership academy, <http://www.fueakbw.de/index.php/de/lehrangebot/konzeption-stabsoffizierausbildung>

Attēls Nr. 10. Vācijas Federālo aizsardzības spēku Personāla vadības nodaļa.

Mācību programmu akreditācijas sistēma

Vācijā izglītības programmu akreditēšanas sistēma ir organizēta decentralizēti, proti, akreditēšanu veic desmit akreditācijas aģentūras. Dažas akreditācijas aģentūras specializējas tikai noteiktās jomas izglītības programmu akreditēšanā, bet citas akreditē dažādu jomu izglītības programmas. Par akreditācijas procesa koordinēšanu atbild Akreditēšanas padome, kas nosaka galvenās akreditācijas procesa prasības un uzrauga, lai akreditēšana tiktu veikta atbilstoši uzticamiem un starptautiski atzītiem kritērijiem.¹⁰²

Vācijā tiek akreditētas tikai formālās militārās izglītības programmas. Par akreditācijas piešķiršanu atkarībā no katras militārās izglītības iestādes atbild viena no desmit Vācijas akreditācijas aģentūrām. Militārās izglītības programmas tiek akreditētas saskaņā ar vienotiem Vācijas profesionālās un augstākās izglītības programmu akreditācijas standartiem.

Federālo aizsardzības spēku Minhenes un Hamburgas universitāšu izglītības sistēma ir piesaistīta Boloņas procesam, un to mācību programmas tiek regulāri pārbaudītas un akreditētas saskaņā ar Boloņas procesa noteiktajām vadlīnijām. Līdz ar to abās universitātēs iegūtās profesionālās augstākās izglītības un akadēmiskās augstākās izglītības kvalifikācijas ir starptautiski atzītas, un izglītības kvalitāte ir pielīdzināma izglītībai, kādu iespējams iegūt citās Vācijas universitātēs¹⁰³.

3.3.2.4 Izglītības procesa finansēšanas sistēma

Visas militārās izglītības mācību programmas tiek finansētas no Federālo aizsardzības spēku budžeta. Finansējuma plānošanas procesā tiek iesaistīta gan Vācijas Federālā Aizsardzības ministrija, gan Federālie aizsardzības spēki (katrs no militārajiem dienestiem), gan arī pašas izglītības iestādes.

3.3.2.5 Izglītības sistēmas integrēšana kopējā valsts izglītības sistēmā un sasaiste ar Eiropas Kvalifikāciju ietvarstruktūru

Formālās militārās izglītības programmas ir daļēji integrētas kopējā Vācijas izglītības sistēmā. Galvenie formālās militārās izglītības aspekti, kas ierobežo tās integrāciju vispārējā izglītības sistēmā, ir specifiskā finansēšanas kārtība un mācību vajadzību un mācību satura plānošanas process, jo aizsardzības jomā militārās izglītības iestādes galvenokārt īsteno tādas programmas un komplektē tādas mācību grupas, kādas tām pasūta Federālie aizsardzības spēki. Tāpat kopējā izglītības sistēmā nav integrētās arī neformālās Federālo aizsardzības spēku izglītības programmas. Savukārt formālo militārās izglītības programmu akreditācijas process un kvalifikāciju sistēma ir

¹⁰² Accreditation Council, <http://www.akkreditierungsrat.de/index.php?id=agenturen&L=1&size=1%27%22&contrast=title%3DAkkreditat ion>

¹⁰³ Broschüre Studium bei der Bundeswehr, www.bundeswehr-karriere.de

integrēta Vācijas kopējā izglītības sistēmā. Kvalifikācijas, kas tiek piešķirtas Federālo aizsardzības spēku amatpersonām pēc formālās izglītības programmu pabeigšanas ir tieši pielīdzināmas civilās jomas formālās izglītības kvalifikācijām.

Šobrīd Vācijā vēl norit darbs pie nacionālās izglītības kvalifikāciju ietvarstruktūras (DQR) pielīdzināšanas EKI, līdz ar to formāli militārās izglītības programmu kvalifikācijas šobrīd nav tieši pielīdzināmas EKI kvalifikāciju līmeņiem. Bet līdz ar DQR pielīdzināšanas procesa noslēgumu, visas formālās militārās izglītības kvalifikācijas būs pielīdzināmas arī EKI kvalifikāciju līmeņiem.

3.3.3 Iekšlietu sistēmas iestāžu amatpersonu izglītības sistēma

Par Vācijas iekšējās drošības nodrošināšanu atbildīga ir Federālā iekšlietu ministrija (*Bundesministerium des Innern*). Policija iedalās divās galvenajās kategorijās: Federālā policija (*Bundespolizei*) un Valsts policija (*Landespolizei*). Valsts policija tiek pārvaldīta federālo zemju līmenī, bet Federālā policija tiek pārvaldīta centralizēti visā valsts līmenī - tā atrodas Vācijas iekšlietu ministrijas pārvaldībā.

Federālā policija, kas ir svarīgākā valsts iekšējās drošības pārraudzītāja, veic funkcijas, kas citās valstīs parasti ir nodalītas. Piemēram, Vācijas Federālā policija papildus policijas darbam ir atbildīga arī par šādām funkcijām:

- ▶ robežsardze;
- ▶ aviācijas policija;
- ▶ dzelzceļu policija.

Ugunsdzēsības un glābšanas departamenti Vācijā neatrodas iekšlietu ministrijas pārvaldībā. Ugunsdzēsības un glābšanas departamenti tiek koordinēti pilsētu līmenī, kur atbildīgās iestādes var būt gan pilsētas pašvaldība, gan privātie uzņēmumi (piem. lidostas), gan Federālie aizsardzības spēki. Likums nosaka, ka pilsētās, kur iedzīvotāju skaits ir lielāks par 80 000 - 100 000 (atkarībā no katras federālās zemes noteikumiem), ir jābūt profesionālajam municipālajam ugunsdzēsības un glābšanas dienestam. Savukārt daudzās mazākās apdzīvotās vietās ugunsdzēsēju un glābēju departamenti sastāv no brīvprātīgo ugunsdzēsēju un glābēju vienībām.

3.3.3.1 Izglītības prasības dažādu dienesta pakāpju iegūšanai

Policija (tai skaitā arī valsts robežsardze)

Darbinieku formālās un neformālās izglītības process policijas dienesta amatpersonām tiek organizētas iekšēji katras struktūrvienības ietvaros. Šobrīd uzņemšanai darbā iesācējā līmeņa pozīcijās Vācijas policijas sistēmas iestādēs nav noteiktas formālas izglītības prasības. Pretendentiem ir jāizpilda dažādas personības un fiziskās sagatavotības pārbaudes.¹⁰⁴

Savukārt uzņemšanai darbā vidējā un augstākā līmeņa pozīcijās Vācijas policijas sistēmas iestādēs pretendentiem ir noteiktas prasības viņu formālajai izglītībai un pieredzei.

Lai kvalificētos vidējās pakāpes tiesībsargājošo iestāžu pozīcijām policijā, jāizpilda šādas prasības:

1. Pabeigta vai tuvākajā nākotnē pabeigta profesionālā vai vispārējā vidējā izglītība (ieteicams, pabeigta arī profesionālā izglītība - *Berufsausbildung*);
2. Angļu valodas pamatzināšanas.

Lai iestātos policijā jābūt vismaz 16 gadu vecam, bet ne vecākam par 27 gadiem.

Iestājoties policijā, tiek nodrošinātas divas ar pusi gadus ilgas mācības, kas norisinās reģionālajos Policijas izglītošanas un kvalifikācijas celšanas centros (*Aus- und Fortbildungseinrichtung der Bundespolizei*). Šo mācību laikā tiek apgūtas gan teorētiskās zināšanas, gan arī praktiskās iemaņas.

¹⁰⁴ General Criteria for Recruitment to the Police Service, Bundespolizei, http://www.bundespolizei.de/DE/03Karriere/Einstellungsvoraussetzungen/allgemeine_voraussetzungen_anmod.html?nn=2140808

Mācību beigās jānokārto specializētais eksāmens (*Laufbahnprüfung*). Šī eksāmena nokārtošana nodrošina tālāku karjeras izaugsmi policijā.¹⁰⁵

Lai kvalificētos augstākās pakāpes tiesībsargājošo iestāžu pozīcijām policijā, jāizpilda šādas prasības:

1. Pabeigta vai tuvākajā nākotnē pabeigta augstākā izglītība (bakalaura grāds) universitātē vai sociālo zinātņu universitātē;
2. Angļu valodas zināšanas, kā arī ieteicamas pamatzināšanas kādā citā valodā.

Lai stātos darbā augstākās pakāpes pozīcijās, pretendents nevar būt vecāks par 33 gadiem.

Ugunsdzēsības un glābšanas dienests

Ugunsdzēsības un glābšanas dienesti Vācijas pilsētās sastāv gan no profesionālajām ugunsdzēsēju un glābēju brigādēm, gan arī no brīvprātīgo ugunsdzēsēju un glābēju brigādēm. Lai arī lielajās pilsētās obligāti ir jābūt izveidotam profesionālajam ugunsdzēsības un glābšanas dienestam, ievērojama daļa ugunsdzēsēju un glābēju Vācijā ir brīvprātīgie.

Šobrīd valsts līmenī nav noteiktas centralizētas prasības izglītības līmenim, kas nepieciešams, lai iestātos ugunsdzēsības un glābšanas dienestā. Tā kā katrai Vācijas federālajai zemei ir savi civilās aizsardzības noteikumi, dažādās zemēs atšķiras arī ugunsdzēsēju un glābēju dienesta pakāpju struktūras un prasības dienesta pakāpju ieņemšanai.

Zemāk aplūkotas prasības, ko topošajiem ugunsdzēsējiem un glābējiem ir izvirzījusi Ķelnes pilsēta.

Šobrīd uzņemšanai dienestā iesācējā līmeņa pozīcijās (sagatavošana dienesta pienākumiem) Ķelnes ugunsdzēsības departamentā ar dienesta pakāpi „ugunsdzēsējs”, kandidātam jābūt:

- ▶ pabeigtai pamatskolas izglītībai;
- ▶ profesionālās vidējās izglītības diplomam kādā no jomām, kas saistīta ar ugunsdzēsību. Vidējā atzīme nedrīkst būt zemāka par 3 (Vācijā ir piecu baļļu sistēma, kur 1 ir visaugstākais novērtējums, un 5 ir viszemākais novērtējums).

Uzņemšanai vidējā līmeņa administratīvās pārvaldes pozīcijās ir jābūt pabeigtai sociālo zinātņu koledžai. Tiem kandidātiem, kas ieguvuši bakalaura grādu kādā no tehniskajām nozarēm automātiski tiek piešķirta augstāka pakāpe.

Iestājoties ugunsdzēsības dienestā, tiek nodrošināta prakses vieta Ķelnes ugunsdzēsības departamentā un Minsteres ugunsdzēsības institūtā. Mācību laikā tiek iegūtas šādas iemaņas:

- ▶ ugunsdzēsības tehniskie pamati (saņemot glābēja sertifikātu);
- ▶ grupu līderu kursi;
- ▶ ugunsdzēsības inspektora kursi;
- ▶ autovadītāja apliecība C1E un iespējams arī CE kategorijā¹⁰⁶.

Uzņemšanai augstākā līmeņa administratīvās pārvaldes pozīcijās ir jābūt pabeigtai augstākajai izglītībai (universitātes vai sociālo zinātņu universitātes) ar specializāciju inženierzinātnēs, ķīmijā vai fizikā.

Iestājoties ugunsdzēsības dienestā, tiek nodrošināta kvalifikācijas celšanas mācības šādās jomās:

- ▶ ugunsdzēsības tehniskie pamati (saņemot glābēja sertifikātu);
- ▶ personāla vadība trīs līmeņos (*Führungslehrgang I, II, III*);
- ▶ administratīvā vadība.

¹⁰⁵ Special conditions for recruitment to the middle, upper and higher police service ranks, Bundespolizei, http://www.bundespolizei.de/DE/03Karriere/Einstellungsvoraussetzungen/besondere_voraussetzungen_anmod.html?nn=2140808

¹⁰⁶ Communal portal of the City of Cologne, <http://www.stadt-koeln.de/3/feuerwehr/ausbildung/00761/>

Papildus tiek nodrošinātas arī obligātās praktiskās mācības šādās jomās:

- ▶ grupu vadība;
- ▶ organizācija un tehnoloģijas;
- ▶ administrācija un personāls;
- ▶ risku vadība;
- ▶ tiesiskais regulējums;
- ▶ organizatoriskā struktūra;
- ▶ ugunsdzēsības dienestu finansējums¹⁰⁷.

Ugunsdzēsības un glābšanas dienesta amatpersonu paaugstināšana nākamajās dienesta pakāpēs var būt atkarīga gan no amatpersonas prasmēm, gan arī no profesionālās kvalifikācijas un dienestā pavadītā laika.

Ugunsdzēsības un glābšanas jomā Vācijā ir noteikti tādi profesiju standarti, kā, piemēram:

- ▶ ugunsdrošības speciālists (*Brandschutz-Fachkraft*);
- ▶ ugunsdzēsības priekšnieks (*Brandschutz-Meister / Brandschutz-Meisterin*);
- ▶ ugunsdzēsējs (*Werkfeuerwehrmann/ Werkfeuerwehfrau*).

3.3.3.2 Izglītības procesa realizēšanas sistēma

Policija (tai skaitā valsts robežsardze)

Izglītības process Vācijas policijas amatpersonām atšķiras atkarībā no konkrētās policijas vienības (Federālā policija un Valsts policija). Federālās policijas amatpersonu izglītības process tiek organizēts un koordinēts salīdzinoši centralizēti. Savukārt Valsts policijas amatpersonu izglītības un mācību process specifiskās Vācijas valsts pārvaldes struktūras ietekmē katrā no 16 federālajām zemēm tiek realizēts un koordinēts samērā individuāli, lai gan Vācijas Federālā Iekšlietu ministrija nodrošina atbalstu un daļēju centralizētu koordinēšanu arī no savas puses.

Lai arī ir Valsts policijas amatpersonu mācību programmām visā valstī ir izveidoti vienoti mācību standarti un izglītības programmas tiek akreditētas centralizēti, dažādās federālās zemēs īstenotais mācību process (tā uzbūve, apmācību ilgums, laika grafiks utt.) var atšķirties. Katras federālās zemes Valsts policijas dienesta amatpersonas parasti iegūst nepieciešamo izglītību savā federālajā zemē. Mācību programmas katrai policijas dienesta nodaļai tiek piemērotas individuāli saskaņā ar katras nodaļas darba specifiku (piemēram, sabiedriskā drošība, noziedzības apkarošana, kriminālā izmeklēšana, robežsardzes funkcijas utt.).

Gan Federālās policijas, gan arī Valsts policijas dienesta amatpersona sava dienesta laikā var iegūt trīs līdz četrus līmeņu formālās izglītības kvalifikācijas:

- ▶ Profesionālā sākotnējā sagatavošana (profesionālā vidējā izglītība vai profesionālā augstākā izglītība);
- ▶ Pirmā līmeņa akadēmiskā augstākā izglītība (bakalaura grāds);
- ▶ Otrā un trešā līmeņa akadēmiskā augstākā izglītība (maģistra grāds un doktora grāds).¹⁰⁸

Lielākā daļa dienestā jaunuzņemto policistu uzreiz pēc dienesta uzsākšanas iziet kombinēto mācību programmu, kuras ilgums var atšķirties atkarībā no katras federālās zemes un amatpersonas esošā formālās izglītības līmeņa, bet parasti tā ilgst aptuveni 2,5 līdz 3 gadus. Mācību laikā jaunie policisti

¹⁰⁷ Communal portal of the City of Cologne, <http://www.stadt-koeln.de/3/feuerwehr/ausbildung/00759/>

¹⁰⁸ Police Education, Department of Police and Security Management, Berlin School of Economics and Law, http://www.hwr-berlin.de/fileadmin/downloads_internet/aktuelles/neuigkeiten/5th_German_Sino_Conference_Police_Education.pdf

iegūst pamatzināšanas jurisprudencē, likumdošanā, un vispārējā policijas darbā. Mācības skolā tiek apvienotas ar praksi policijas vienībās. Pēc sākotnējās mācību programmas pabeigšanas policisti uzsāk aktīvu dienestu ierindnieka dienesta pakāpē.

Nākamais formālās izglītības posms policista dienesta ietvaros sākas tikai pēc aptuveni sešus gadus ilga dienesta ierindnieka dienesta pakāpē (līdz tam policisti parasti piedalās dažādās neformālās izglītības programmās). Ja ierindnieks individuālās novērtēšanas ietvaros ieguvis labu vērtējumu, viņš var turpināt mācības policijas augstskolā vai publiskās pārvaldes koledžā, kur mācības parasti ilgst divus līdz trīs gadus, un pēc mācību beigām absolventi saņem bakalaura grādu.

Pēc bakalaura grāda iegūšanas labākās policijas dienesta amatpersonas var turpināt mācības maģistrantūras programmās. Mācībām maģistrantūrā parasti kvalificējas tikai ļoti neliels amatpersonu skaits. Tie ir tie policisti, kas ir izvirzīti kandidēšanai uz augstākajām dienesta pakāpēm policijas dienestā. Viena no prestižākajām skolām maģistrantūras un doktorantūras līmeņa programmu apgūšanai ir Policijas vadības akadēmija Mūnster-Hiltrup pilsētā (*Die Hochschule der Polizei*).

Ugunsdzēsības un glābšanas dienests

Ugunsdzēsības un glābšanas dienestu organizatoriskās struktūras dēļ ugunsdzēsēju un glābēju mācību process Vācijā ir ievērojami decentralizēts un atšķiras federālo zemju un pilsētu starpā. Par mācību plānošanu un organizēšanu parasti atbild paši dienesti. Liela daļa neformālās izglītības programmu parasti tiek nodrošinātas dienesta ietvaros (ja dienestam ir mācību procesa nodrošināšanai nepieciešamie personāla un mācību aprīkojuma resursi).

Mācību procesa ilustratīvajam piemēram tālāk tekstā aprakstīts mācību process Ziemeļreinas-Vetfālenes federālajā zemē.

Ugunsdzēsēju un glābēju mācību procesu Ziemeļreina-Vetfālenē regulē federālās zemes normatīvie akti, kas nosaka, kādas mācību programmas ir obligātas, kādās izglītības iestādēs ir jānodrošina katra no obligātajām mācību programmām, kādā laikā mācības ir jānodrošina, kā arī kādam ir jābūt mācību ilgumam.¹⁰⁹

Neformālās un formālās izglītības programmas ir sadalītas atbilstoši dienesta pakāpju kategorijām: iesācēji, vidējā un augstākā līmeņa speciālisti un vadības līmeņa speciālisti. Pirmais mācību posms jaunajiem glābējiem un ugunsdzēsējiem ilgst 18 mēnešus. Mācības sastāv gan no teorētiskās daļas, gan arī no praktiskajām nodarbībām un regulārām apmācāmo zināšanu un prasmju pārbaudēm. Mācību ietvaros apmācāmie iegūst arī C kategorijas autovadītāja apliecību. Ja apmācāmais nenokārto kādu no gala pārbaudījumiem, mācību periods var tikt pagarināts uz laiku līdz sešiem mēnešiem. Pēc mācību programmas pabeigšanas jaunajiem ugunsdzēsējiem un glābējiem tiek piešķirts sertifikāts.¹¹⁰

Nākamie mācību posmi (vidējā un augstākā līmeņa speciālistiem un vadības līmeņa speciālistiem) ilgst 22 - 25 mēnešus. Apmācības sadalītas vairākās daļās un norisinās dažādās mācību iestādēs.

Izglītības iestādes

Policija (tai skaitā valsts robežsardze)

Vācijā policijas dienesta amatpersonas tiek sagatavotas izglītības iestādēs, kas izvietotas katrā federālajā zemē. Lai gan katrā zemē ir savas izglītības iestādes policijas dienesta amatpersonu sagatavošanai, izglītības iestāžu veidi gandrīz visās zemēs ir vieni un tie paši. Visbiežāk sastopamie izglītības iestāžu veidi aprakstīti tālāk tekstā.

- ▶ Policijas skolas

¹⁰⁹ Institut der Feuerwehr Nordrhein-Westfalen,

http://www.idf.nrw.de/ausbildung/laufbahnausbildung/ausbildung_hoehere2010.php

¹¹⁰ Verordnung über die Ausbildung und Prüfung für die Laufbahn des mittleren feuerwehrtechnischen Dienstes im Lande Nordrhein-Westfalen, 15.12.2009.,

https://recht.nrw.de/lmi/owa/br_bes_text?anw_nr=2&gld_nr=2&ugl_nr=203014&bes_id=13325&menu=1&sg=0&aufgehoben=N

Izglītības iestādes, kur jaunuzņemtās policijas amatpersonas apgūst 2,5 līdz 3 gadus ilgo sākotnējo sagatavošanās programmu. Mācību procesa ietvaros mācības tiek apvienotas ar praksi policijas nodaļās.

- ▶ Publiskās pārvaldes koledžas (*der Fachhochschule des Bundes für öffentliche Verwaltung*)

Centrālā vidējās pakāpes un augstākās pakāpes policistu tālāk izglītošanas iestāde ir publiskās pārvaldes koledža. Šeit kvalifikācijas celšanai tiek nodrošinātas trīs gadu bakalaura līmeņa mācību programmas augstākās pakāpes policijas kadeti. Publiskās pārvaldes koledžas apmāca policistus dienestam šādās struktūrvienībās:

1. Federālās policijas ne-tehniskā administratīvā pārvalde;
2. Kriminālpolicijas administratīvā pārvalde.¹¹¹

Mācību beigās jānkārto specializētais eksāmens (*Laufbahnprüfung*). Eksāmens parasti sastāv no rakstiskās un mutiskās daļas un bakalaura darba. Atkarībā no programmas specifikas, absolventi iegūst bakalaura grādu publiskajā administrācijā, biznesa administrācijā vai finanšu administrācijā.

Publiskās pārvaldes koledža piedāvā bakalaura līmeņa studijas ne tikai policijas darbiniekiem, bet arī darbiniekiem no citām valsts iestādēm.

- ▶ Policijas augstskolas (*Deutschen Hochschule der Polizei*)

Universitāte piedāvā iegūt publiskās administrācijas - policijas vadības maģistra grādu. Iegūstot maģistra grādu no šīs universitātes, absolventam tiek dota iespēja turpināt savu karjeru Vācijas seniora pakāpes policijas dienestā.

Policijas universitātē var iestāties augstākās dienesta pakāpes policisti, kuri nav vecāki par 40 gadiem un kuriem ir pabeigta augstākā izglītība vai publiskās pārvaldes koledžas grāds (*der Fachhochschule des Bundes für öffentliche Verwaltung*) ar iegūtu pieredzi policijas dienestā vai nokārtotu Policijas specializācijas eksāmenu (*Laufbahnprüfung*).

Policijas augstskola piedāvā kvalifikācijas celšanas kursus seniora pakāpes policistiem. Kopumā tiek piedāvāti aptuveni 50 dažādi mācību kursi¹¹².

- ▶ Policijas akadēmijas

Policijas akadēmijā nepieciešamo kvalifikāciju iegūst federālie policisti (*Bundespolizei*). Policijas akadēmija nodrošina mācību programmas vidējā un augstākā līmeņa kadeti, kā arī sniedz specializētas mācības šādās specialitātēs:

1. Robežpolicija;
2. Dzelzceļa policija;
3. Gaisa telpas drošība;
4. Policijas tehnoloģijas;
5. Sporta policija (topošo policistu fiziskā sagatavošana);
6. Medicīnas serviss¹¹³.

- ▶ Izglītības centri

Papildus izveidoti pieci izglītības un profesionālās sagatavošanas centri, kuros tiek apmācīti iesācēja līmeņa policisti un nodrošināta divus ar pusi gadus ilga mācību programma vidējās pakāpes policijas kadeti¹¹⁴.

Ugunsdzēsības un glābšanas dienests

¹¹¹ Federal University of Applied Administrative Sciences, http://www.fhbund.de/EN/00_Home/homepage_node.html?_nnn=true

¹¹² The German Police University in Münster, <http://www.dhpol.de/de/studium/studium.php>

¹¹³ Federal Police Academy, Bundespolizei, http://www.bundespolizei.de/DE/06Die-Bundespolizei/Organisation/Akademie/akademie_node.html

¹¹⁴ Education and Training Institutions, Bundespolizei, http://www.bundespolizei.de/DE/03Karriere/Institutionen/institutionen_node.html

Uzsākot darbu ugunsdzēsības departamentā pirmais mācību posms ir pamata prasmju apgūšana sava departamenta ietvaros.

- ▶ Ugunsdzēsības skola (*Landesfeuerweherschule Baden - Württemberg*)

Pēc pamata prasmju apgūšanas sava ugunsdzēsības departamenta ietvaros, kvalifikācijas celšanas mācības organizē ugunsdzēsības skola.

Šī ugunsdzēsības skola piedāvā 50 dažāda veida seminārus un citas neformālās izglītības programmas. Katru gadu mācību programmās piedalās ap 7 000 ugunsdzēsības departamenta darbinieku. Parasti mācības ilgst vairākas dienas un atsevišķos gadījumos arī vairākas nedēļas. Šobrīd ugunsdzēsības skola piedāvā šādu veidu apmācības:

1. Vadības apmācības;
2. Apmācības pilna laika ugunsdzēsējiem;
3. Tehnikas apkope un uzturēšana;
4. Tehniskais atbalsts;
5. Ugunsdzēsības mašīnu vadība;
6. u.c.¹¹⁵

Skola nodrošina praktiskas un teorētiskas apmācības arī dažādās zinātņu jomās, kas var būt noderīgas ugunsdzēsības un glābšanas darbā (piemēram, fizikā un ķīmijā).

- ▶ Ugunsdzēsības institūts (*Institut der Feuerwehr Nordrhein - Westfalen*)

Šis ir lielākais ugunsdzēsības departamenta mācību centrs Vācijā, kurā tiek apmācīti topošie un esošie ugunsdzēsības departamenta darbinieki. Institūtā tiek nodarbināti 1 000 darbinieki, un ir pieejamas 300 studiju vietas. Institūts piedāvā dažādu veidu un ilguma mācību programmas. Piemēram, ugunsdzēsēja pamata prasmju apmācības ilgst 5 mēnešus. Apmācības tiek piedāvātas dažāda līmeņa ugunsdzēsības departamenta darbiniekiem¹¹⁶.

Ugunsdzēsības institūts pilda arī centralizētā eksaminētāja funkciju visiem augstākās ugunsdzēsības vadības amatiem.

3.3.3.3 Izglītības procesa kvalitātes pārraudzības un kontroles sistēma

Policija (tai skaitā valsts robežsardze)

Vācijā nav noteikta centralizēta pārraudzības iestāde, kas centralizēti pārraudzītu policijas dienesta amatpersonu izglītības sistēmu. Katrai policistu izglītības sistēmas iestādei ir noteikts savs pārraudzītājs, piemēram:

- ▶ Publiskās pārvaldības koledžās pārraudzītājiestāde (*der Fachhochschule des Bundes für öffentliche Verwaltung*) ir iekšlietu ministrija, kura uz sešiem gadiem darbā ieceļ universitātes prezidentu un pārrauga koledžas darbību¹¹⁷.
- ▶ Policijas akadēmija ir iekļauta Policijas iekšējā struktūrā un tai netiek noteikta cita formāla pārraudzības iestāde kā vien Federālais policijas departaments¹¹⁸.
- ▶ Policijas augstskolas pārraudzītājiestādes ir Ziemeļreinas - Vestfālenes (*Nordrhein-Westfalen*) iekšlietu ministrija un Policijas universitātes pilnvarotā padome (*Kuratorium der Deutschen Hochschule der Polizei*)¹¹⁹.

¹¹⁵ Landesfeuerweherschule Baden-Württemberg, <http://www.lfs-bw.de/ihrelandesfeuerweherschule/portrait/Seiten/default.aspx>

¹¹⁶ Institut der Feuerwehr Nordrhein-Westfalen, http://www.idf.nrw.de/ueber_uns/organisation.php

¹¹⁷ Grundordnung der Fachhochschule des Bundes für öffentliche Verwaltung, 2008, http://www.fhbund.de/nn_14912/SharedDocs/Publikationen/15_Referat_H/Grundordnung_FHBund.templateId=raw,property=publicationFile.pdf/Grundordnung_FHBund.pdf

¹¹⁸ Federal Police Academy, Bundespolizei, http://www.bundespolizei.de/DE/06Die-Bundespolizei/Organisation/Akademie/akademie_node.html

¹¹⁹ The German Police University in Münster, http://www.dhpol.de/de/medien/downloads/hochschule/Organigramm_DHPol.pdf

Ugunsdzēsības un glābšanas dienests

Federālās valstis var noteikt savus iekšējos noteikumus ugunsdzēsības darbinieku apmācībai. Tomēr Vācijas iekšlietu ministrijai ir tiesības noteikt minimālās sertifikācijas prasības un standartus saistībā ar ugunsdzēsības departamenta darbinieku izglītošanas un kvalifikācijas celšanu¹²⁰.

3.3.3.4 Izglītības procesa finansēšanas sistēma

Policija (tai skaitā valsts robežsardze)

Finansējums Vācijas Valsts policijas amatpersonu izglītībai tiek piešķirts no 16 Vācijas federālo zemju iekšlietu budžeta un Vācijas Federatīvās Republikas Federālās iekšlietu ministrijas budžeta, savukārt finansējums Vācijas Federālās policijas amatpersonu (tai skaitā valsts robežsardzes amatpersonu) izglītībai tiek piešķirts tikai no Federālās iekšlietu ministrijas budžeta.

Galvenie normatīvie akti, kas regulē finansējuma piešķiršanas kārtību Vācijas Federālās policijas un Valsts policijas amatpersonu izglītībai, ir:

- ▶ Valsts budžeta likums (*Öffentliches Haushaltsrecht*);
- ▶ Civildienesta karjeras likums (*Laufbahnrecht Öffentlicher Dienst*);
- ▶ Valsts policijas un Federālās policijas iekšējie noteikumi.

Katra reģionālā Valsts policijas dienesta un Federālās policijas struktūrvienības vadība individuāli nosaka to, cik lielu daļu no kopējā tai piešķirtā finansējuma nepieciešams novirzīt amatpersonu formālās un neformālās izglītības nodrošināšanai. Izglītībai nepieciešamais finansējuma apmērs tiek noteikts, pamatojoties uz kārtējam gadam noteikto policijas departamentu štatu sarakstu.

Par Valsts policijas kopējā budžeta projekta sastādīšanu, tai skaitā par amatpersonu izglītībai paredzētā budžeta sastādīšanu, atbild katras federālās zemes iekšlietu ministrijas atbildīgais departaments vai Federālās iekšlietu ministrijas atbildīgais departaments. Izveidotais budžeta projekts tiek iesniegts izskatīšanai un apstiprināšanai katras konkrētās federālās zemes parlamentā vai Vācijas Federatīvās Republikas Bundestāgā. Katras federālās zemes policijas dienestam piešķirtā finansējuma izlietojums tiek kontrolēts decentralizēti - katras zemes policijas dienesta vadība patstāvīgi kontrolē, vai izglītībai paredzētais finansējums tiek novirzīts nepieciešamajām apmācībām.

Federālās policijas kopējā budžeta projektu sastāda Federālās iekšlietu ministrijas atbildīgais departaments. Sagatavoto budžeta projektu apstiprina Bundestāgs. Līdzīgi kā Valsts policijā, Federālās policijas amatpersonu izglītībai paredzētā finansējuma izlietojumu kontrolē dienesta struktūrvienību vadība.

Izdevumi amatpersonu izglītībai tiek plānoti, pamatojoties uz esošajām fiksētajām izmaksām (izglītības nodrošināšanai nepieciešamā infrastruktūra, mācību personāls), pie kurām tiek pieskaitītas mainīgās izmaksas - izmaksas mācību aprīkojuma iegādei, transporta izmaksas, ēdināšanas izmaksas u.c., kas tiek aprēķinātas, vadoties pēc plānotā apmācāmo skaita. Fiksēto izmaksu apmērs regulāri tiek koriģēts, mainoties katras izglītības iestādes / apmācību personālpilnojumam vai mainoties normatīvajam regulējumam. Lielākajā daļā izglītības iestāžu un apmācību centru, kur tiek apmācītas policijas amatpersonas, fiksētās izmaksas ir piesaistītas kārtējam gadam plānotajam mācību stundu un mācību kursu skaitam nevis izglītojamo skaitam, jo daudzi specializētie mācību kursi un karjeras attīstības kursi norisinās neatkarīgi no izglītojamo skaita nokomplektētā mācību grupā. Līdz ar to izmaiņas fiksētajās izmaksās parasti rodas tad, ja tiek plānotas ilgtermiņa izmaiņas personāla sastāvā vai paredzētas kādas citas strukturālas pārmaiņas policijas dienestos. Personāla plānošana ir būtiska ikgadējā budžeta plānošanas procesa sastāvdaļa. Strukturālās pārmaiņas var tikt ieviestas gan, pamatojoties uz plānotajām ilgtermiņa izmaiņām dienestu personāla sastāvā, gan arī pamatojoties uz administratīvajām un politikiskajām reformām un izmaiņām. Piemēram, 2010./2011. gadā Mēklenburgas-Priekšpomerānijas (Mecklenburg-

¹²⁰ Fire Brigade Act, 02.03.2010., <http://www.landesrecht-bw.de/jportal/?jsessionid=870B42B32EE31EADA96A3EEEE9599487.jp5?quelle=ilink&query=FeuerwG+BW&psml=bsbw ueprod.psml&max=true&aiz=true#jlr-FeuerwGBW2010pP3>

Vorpommern) federālajā zemē pēc federālās zemes valdības reformām tika īstenotas strukturālās izmaiņas Mēklenburgas-Priekšpomerānijas policijā - tika demobilizētas vairākas specializētās vienības, kā rezultātā mainījās arī atbildības sadalījums starp dažādām vienībām policijas amatpersonu izglītības īstenošanas procesā

Finansējuma apmērs izglītības īstenošanā iesaistītā mācību personāla kvalifikācijas celšanai un infrastruktūras izveidei un uzturēšanai ir atkarīgs no ilgtermiņā plānotā izglītojamo skaita, atbilstošajiem normatīvajiem aktiem un mācību satura.

Federālajā policijā šobrīd ir aptuveni 41 000 amatpersonu. 2011. gadā Federālās policijas amatpersonu izglītībai no valsts budžeta tika piešķirti EUR 5,9 miljoni, bet 2012. gadā finansējuma apmērs tika samazināts līdz EUR 5,5 miljoniem.

Finansējuma apmērs Valsts policijas dienestiem dažādu federālo zemju starpā parasti ievērojami atšķiras. Piemēram, Mēklenburgas-Priekšpomerānijas policijā, kur tiek nodarbināti aptuveni 5 900 policistu, dienestu ietvaros īstenojami amatpersonu apmācību pasākumiem piešķirtais finansējums 2012. gadā bija EUR 640 000, bet 2013. gadā - EUR 730 000 (finansējums, kas paredzēts dienesta ietvaros īstenojo apmācību (neformālo izglītības programmu) faktiskajām īstenošanas izmaksām, mācību materiālu izmaksām, transporta izmaksām u.c.). Savukārt Mēklenburgas-Priekšpomerānijas federālās zemes Valsts pārvaldes, policijas un tieslietu administrācijas universitātei (*Fachhochschule für öffentliche Verwaltung, Polizei und Rechtspflege des Landes Mecklenburg-Vorpommern*), kur tiek īstenota lielākā daļa visu Mēklenburgas-Priekšpomerānijas federālās zemes policijas dienestu amatpersonām paredzēto normālās un neformālās izglītības mācību programmu, 2010. gadā tika piešķirts EUR 19,25 miljonu finansējums, bet 2011. gadā - EUR 19,75 miljonu finansējums. Šis finansējums paredzēts visu universitātes izmaksu segšanai - izmaksas amatpersonu atalgojumam mācību laikā, infrastruktūras nomas un uzturēšanas izmaksas, faktiskās izglītības nodrošināšanas izmaksas (atalgojums pasniedzējiem, mācību materiāli utt.).

Ugunsdzēsības un glābšanas dienests

Katra Vācijas federālā zeme ir atbildīga par ugunsdzēsības dienesta darbinieku kvalifikācijas celšanu, izveidojot reģionālās ugunsdzēsības skolas un nodrošinot papildu mācību programmas. Ugunsdzēsības departamentu darbinieku izglītībai un kvalifikācijas celšanai nepieciešamās izmaksas tiek segtas no kopējā katra dienesta budžeta, kas veidojas no:

- ▶ vietējās pašvaldības piešķirtā finansējuma;
- ▶ federālās zemes iekšlietu ministrijas piešķirtā finansējums;
- ▶ Federālās iekšlietu ministrijas piešķirtā finansējuma;
- ▶ ziedojumiem brīvprātīgo ugunsdzēsības un glābšanas dienestu darbībai. ¹²¹

Tā kā lielākā daļa ugunsdzēsības un glābšanas dienesta vienību tiek pārvaldītas vietējo pašvaldību līmenī, finansējuma apmērs, kas tiek atvēlēts ugunsdzēsības un glābšanas dienestu personāla izglītībai, lielā mērā ir atkarīgs no katras pašvaldības finansiālās situācijas.

Vietējās pašvaldības katru gadu sagatavo budžeta projektu finansējumam, ko tās plāno piešķirt ugunsdzēsības un glābšanas dienestu uzturēšanai. Pašvaldību sagatavoto budžeta projektu izskata un apstiprina federālās zemes iekšlietu ministrija, kurai ir veto tiesības pašvaldību budžeta sadalījuma noteikšanā (iekšlietu ministrija var neakceptēt pašvaldības noteikto budžeta līdzekļu sadalījumu, tai skaitā līdzekļu apmēru, kuru plānots novirzīt ugunsdzēsības un glābšanas dienestiem). Finansējuma apmēru, kas ugunsdzēsības un glābšanas dienestiem tiek piešķirts no federālās zemes iekšlietu ministrijas budžeta, apstiprina attiecīgās zemes parlaments.

Ugunsdzēsēju un glābēju formālās un neformālās izglītības aktivitātes un līdz ar to arī izglītībai nepieciešamai finansējums tiek plānoti, pamatojoties uz normatīvajos aktos noteiktajām obligātās

¹²¹ Fire brigade Act, 02.03.2010., <http://www.landesrecht-bw.de/jportal/jsessionid=870B42B32EE31EADA96A3EEEE9599487.jpb5?quelle=ilink&query=FeuerwG+BW&psml=bsbwueprod.psml&max=true&aiz=true#jlr-FeuerwGBW2010pP3>

izglītības prasībām, kā arī ņemot vērā kopējo pašvaldības piešķirto finansējumu ugunsdzēsības un glābšanas dienestu darbības nodrošināšanai.

Finansējuma plānošana centralizēti organizētajām izglītības aktivitātēm (valsts vai federālo zemju līmenī organizētās izglītības programmas) tiek balstīta uz fiksētajām izmaksām (nepieciešamā infrastruktūra un mācību personāls). Pie fiksētajām izmaksām tiek pieskaitītas mainīgās izmaksas, kas tiek plānotas, pamatojoties uz plānoto apmācāmo skaitu un finansējuma apmēru, ko plānots saņemt no pašvaldības budžeta. Fiksēto izmaksu apmērs var tikt koriģēts, mainoties personāla plānojumam vai mainoties normatīvajam regulējumam.

Finansējuma apmērs mācību procesam nepieciešamā aprīkojuma un infrastruktūras iegādei un uzturēšanai, kā arī pasniedzēju kvalifikācijas celšanai ir atkarīgs no izglītojamo skaita, normatīvajiem aktiem un mācību programmu saturu.

Ugunsdzēsības un citu glābšanas darbu veikšanai Mēklenburgas-Priekšpomerānijas federālajā zemē no federālās zemes iekšlietu budžeta visām ugunsdzēsības un glābšanas vienībām 2012. gadā tika piešķirts finansējums EUR 10,94 miljoni, bet 2013. gadā - EUR 11,56 miljoni. Liela daļa no šī federālās zemes piešķirtā budžeta paredzēta dažādu dabas katastrofu seku likvidēšanai. Savukārt Mēklenburgas-Priekšpomerānijas federālās zemes pašvaldību līmenī, piemēram, no Ziemeļrietummēklenburgas apriņķa pašvaldības budžeta vietējām ugunsdzēsības un glābšanas dienesta vienībām 2012. gadā tika piešķirti EUR 1,64 miljoni, bet 2013. gadā - EUR 1,68 miljoni.

3.3.3.5 Izglītības sistēmas integrētība kopējā valsts izglītības sistēmā un sasaiste ar Eiropas Kvalifikāciju ietvarstruktūru

Lai gan lielākā daļa policijas, robežsardzes un ugunsdzēsības un glābšanas speciālistu izglītības procesa aspektu Vācijā tiek organizēti decentralizēti katras federālās zemes ietvaros, izglītības kvalifikāciju sistēma visās Vācijas federālajās zemēs ir vienota, jo kopš 2011. gada Vācijā ir izstrādāta vienota nacionālā kvalifikāciju ietvarstruktūra, kas apvieno visu veidu un visu jomu formālo izglītības programmu kvalifikācijas, to skaitā arī kvalifikācijas, kas tiek piešķirtas pēc Vācijas Federālās policijas (t.sk. valsts robežsardzes), Valsts policijas un ugunsdzēsības un glābšanas dienestu formālās izglītības programmu pabeigšanas. Tā kā Vācijas nacionālā kvalifikāciju ietvarstruktūra vēl nav līdz galam pielīdzināta EKI, attiecīgo valsts dienestu izglītības kvalifikācijas šobrīd formāli nav tieši pielīdzināmas EKI kvalifikāciju līmeņiem.

4. Apskatīto ES valstu pieredzes salīdzinājums

4.1 Nacionālo bruņoto spēku amatpersonu izglītības sistēma

Nākamajā tabulā sniegts Apvienotās Karalistes, Igaunijas un Vācijas nacionālo bruņoto spēku izglītības sistēmu salīdzinājuma kopsavilkums.

Salīdzinošās analīzes kritēriji	Apvienotā Karaliste	Igaunija	Vācija	Latvija
Izglītības prasības un dienesta pakāpju sistēma				
Vai tiek noteiktas prasības minimālajam izglītības līmenim, kas nepieciešams, lai iestātos dienestā?	Virsnieku sastāvs - jā; Kareivju sastāvs - tikai tiem karavīriem, kas vēlas ar laiku pāriet uz virsnieku sastāvu (<i>Serving Soldier to Officer</i>).	Jā	Jā	Jā
Vai tiek noteiktas formālās izglītības prasības dažādu dienesta pakāpju ieņemšanai?	Nē	Jā	Jā	Jā
Izglītības plānošana				
Kādas institūcijas ir atbildīgas par amatpersonu mācību vajadzību plānošanu?	- Aizsardzības ministrijas Bruņoto spēku personāla vadība; - Bruņoto spēku dienestu rekrutēšanas un mācību nodaļas.	- Dažādi Aizsardzības ministrijas departamenti; - Aizsardzības spēki.	- Federālo aizsardzības spēku Personāla vadības nodaļa.	- Aizsardzības ministrija; - NBS Mācību vadības pavēlniecība; - NBS Apvienotais štābs.
Kā tiek noteiktas amatpersonu mācību vajadzības (regulāras novērtēšanas / stratēģiskās attīstības plāni / amatpersonu karjeras cikls utt.)?	Pamatojoties uz novērtēšanu rezultātiem un kopējām Aizsardzības ministrijas izstrādātajām vadlīnijām.	Pamatojoties uz amatpersonu novērtēšanu rezultātiem un kopējām aizsardzības sektora attīstības vadlīnijām.	Pamatojoties uz Federālo aizsardzības spēku vadlīnijās noteiktajām prasībām un amatpersonu novērtēšanas rezultātiem.	Pamatojoties uz: - karavīru ikgadējo novērtēšanu rezultātiem; - AizM un NBS stratēģiskajos attīstības plānos iekļautajām prioritātēm; - Militārā dienesta likumā noteiktajām prasībām; - NBS vienību vadītāju sniegto informāciju par trūkstošajām zināšanām un iemaņām.
Kādas institūcijas ir atbildīgas par amatpersonu mācību programmu	- Aizsardzības ministrijas pārraudzībā esošā Bruņoto spēku profesionālās	- Aizsardzības ministrijas Operāciju departaments; - izglītības iestādes.	- Federālo aizsardzības spēku Personāla vadības nodaļas Federālo aizsardzības spēku	- NBS mācību centri un skolas; - NAA.

Salīdzinošās analīzes kritēriji	Apvienotā Karaliste	Igaunija	Vācija	Latvija
satura plānošanu?	sagatavošanas padome (veido kopējās vadlīnijas militārā personāla mācību saturam un izpildījumam); - Bruņoto spēku dienestu rekrutēšanas un mācību nodaļas; - Izglītības iestādes.		Izglītības centrs; - Izglītības iestādes.	
Izglītības realizēšana				
Vai mācību programmas tiek realizētas tikai specializētās izglītības iestādēs, vai arī daļa programmu tiek īstenotas sadarbībā ar civilās izglītības iestādēm?	Gan specializētās militārās izglītības iestādēs, gan arī civilās izglītības iestādēs.	Lielākā daļa specializētās izglītības iestādēs, bet atsevišķas specifiskas mācību programmas arī civilās izglītības iestādēs.	Gan specializētās militārās izglītības iestādēs, gan arī civilās izglītības iestādēs.	Gan specializētās militārās izglītības iestādēs, gan arī civilās izglītības iestādēs.
Vai amatpersonām ir iespēja iegūt apmaksātu izglītību civilajā jomā?	Jā	Nē	Jā	Daļēji - amatpersonām tiek apmaksāti 30% no civilās jomas augstākās izglītības programmu mācību maksas.
Vai amatpersonām tiek nodrošināta iespēja piedalīties starptautiskās mobilitātes programmās?	Jā	Jā	Jā	Jā
Izglītības kvalitātes novērtēšana				
Vai formālās izglītības programmas tiek akreditētas?	Jā	Jā	Jā	Jā
Kādas institūcijas ir atbildīgas par mācību programmu akreditāciju?	Vairākas akreditācijas institūcijas, no kurām galvenā ir Aizsardzības akreditācijas piešķiršanas organizācija (<i>Defence Awarding Organisation</i>).	Igaunijas Augstākās izglītības kvalitātes aģentūra.	Kāda no desmit Vācijas Akreditācijas aģentūrām.	Vispārējo un profesionālo izglītības programmu (izņemto profesionālo augstākās izglītības programmu) akreditāciju veic Izglītības kvalitātes valsts dienests, Augstākās izglītības

Salīdzinošās analīzes kritēriji	Apvienotā Karaliste	Igaunija	Vācija	Latvija
				studiju virzienu akreditāciju saskaņā ar 2012.gada 25.septembra MK noteikumiem Nr.668 veic Studiju akreditācijas komisija, kuru apstiprina Izglītības un zinātnes ministrs. Studiju virzienu novērtēšanu organizē Izglītības un zinātnes ministrijas pilnvarotā institūcija.
Vai programmu akreditācija ir pielīdzināma civilās jomas izglītības programmu akreditācijai?	Jā	Jā	Jā	Jā
Izglītības sistēmas integrācija kopējā valsts izglītības sistēmā un Eiropas kvalifikāciju sistēmā				
Vai dienesta pakāpēm ir noteiktas prasības nepieciešamajam izglītības līmenim?	Nē	Jā	Jā	Jā
Vai kvalifikācija, kas tiek piešķirta pēc militāro izglītības programmu pabeigšanas, atbilst nacionālajai izglītības kvalifikāciju ietvarstruktūrai?	Jā (pastāv iespēja pielīdzināt nacionālajai kvalifikāciju struktūrai arī pēc neformālās izglītības programmu pabeigšanas iegūtās militārās kvalifikācijas).	Jā	Jā	Jā (kvalifikācija, kas tiek piešķirta pēc augstākās izglītības programmu pabeigšanas NAA).
Vai nacionālā kvalifikāciju sistēma atbilst Eiropas Kvalifikāciju ietvarstruktūrai?	Daļēji (tā kā lielākā daļa Apvienotās Karalistes kvalifikāciju ietvarstruktūru sastāv no vairāk nekā 8 kvalifikāciju līmeņiem, visi Apvienotās Karalistes kvalifikācijas līmeņi nav pielīdzināmi pret EKI līmeņiem „viens pret vienu”).	Jā	Nē (pielīdzināšanas process ir uzsākts, bet vēl nav pabeigts).	Jā

Salīdzinošās analīzes kritēriji	Apvienotā Karaliste	Igaunija	Vācija	Latvija
Finansēšanas sistēma				
Vai visas mācību izmaksas tiek segtas no valsts budžeta līdzekļiem?	Jā	Jā	Jā	Jā
No kādiem valsts budžeta līdzekļiem tiek finansēta izglītības nodrošināšana?	No aizsardzības ministrijas budžeta.	No aizsardzības ministrijas budžeta.	No aizsardzības ministrijas budžeta.	No AizM budžeta.
Vai finansēšanas sistēma ir integrēta valsts izglītības iestāžu finansēšanas sistēmā?	Nē	Nē	Nē	Nē
Kādas institūcijas ir atbildīgas par nepieciešamā finansējuma plānošanu?	<ul style="list-style-type: none"> - Aizsardzības ministrijas Bruņoto spēku personāla vadība - investīciju sadalījuma plānošana; - Bruņoto spēku dienesti (armija, jūras spēki, gaisa spēki, civilais dienests) - piešķir līdzekļus mācībām un kontrolē līdzekļu izlietojumu. 	<ul style="list-style-type: none"> - Aizsardzības ministrija; - Aizsardzības spēku vadība (plāno apmācāmo skaitu un mācību programmas; - Izglītības iestādes (aprēķina finansējumu, kas nepieciešams, lai nodrošinātu Aizsardzības spēku noteiktās mācības). 	<ul style="list-style-type: none"> - Federālā Aizsardzības ministrija; - Federālie aizsardzības spēki; - izglītības iestādes. 	<ul style="list-style-type: none"> - NBS MVP; - AizM.

Izglītības prasības un dienesta pakāpju sistēma

Divās no pētījuma ietvaros apskatītajām ārvalstīm - Igaunijā un Vācijā, nacionālo bruņoto spēku dienesta pakāpēm ir noteiktas prasības nepieciešamajam izglītības līmenim. Abās valstīs prasības izglītības līmenim tiek noteiktas gan uzņemšanai dienestā, gan arī augstāku dienesta pakāpju ieņemšanai karavīra turpmākās karjeras attīstības ietvaros. Abās valstīs kā minimālais izglītības līmenis, kas nepieciešams, lai kvalificētos atlasei uz nacionālo bruņoto spēku dienestu, ir noteikta pabeigta pamatskolas izglītība.

Savukārt Apvienotās Karalistes dienesta pakāpju un kvalifikāciju sistēma ievērojami atšķiras no iepriekš aprakstītajās valstīs un arī Latvijā pastāvošās sistēmas. Lai arī Apvienotās Karalistes bruņoto spēku karavīriem dienesta laikā ir pienākums piedalīties dažādās formālās un neformālās izglītības programmās, mācību programma nav sasaistīta ar prasībām dažādu dienesta pakāpju ieņemšanai (izņemot prasības uzņemšanai dienestā). Formālās izglītības līmenim nav izšķirošā loma karavīra karjeras izaugsmē, bet bieži vien formālā izglītība ievērojami paātrina karavīra karjeras izaugsmi un ietekmē arī karavīra atalgojuma apmēru. Izglītības līmenis, kas nepieciešams, lai iestātos dienestā Apvienotās Karalistes nacionālajos bruņotajos spēkos, mainās atkarībā no sastāva,

(kareivju vai virsnieku sastāvs) un armijas vienības (regulārās armijas vienība vai teritoriālās armijas vienība), kurā persona vēlas sākt dienēt. Gadījumos, kad izglītības prasības ir noteiktas, papildus tiek noteiktas prasības arī iegūtās kvalifikācijas ietvaros saņemtajām sekmēm.

Izglītības plānošana

Visās trijās apskatītajās ārvalstīs un Latvijā izglītības plānošanas process norisinās, sadarbojoties vairākām aizsardzības sfēras institūcijām. Par galveno ilgtermiņa vai vidēja termiņa vadlīniju izstrādi attiecībā uz militārā personāla skaitu un profesionālo sagatavotību parasti atbild attiecīgās valsts aizsardzības ministrija. Savukārt bruņotie spēki, pamatojoties uz esošo situāciju katrā bruņoto spēku dienestā (gaisa spēki, armija, jūras spēki u.c.), katru gadu izstrādā īstermiņa rekrutēšanas un karavīru izglītības un mācību plānus.

Militārā personāla mācību vajadzības tiek noteiktas, ņemot vērā vairākus faktorus. Kolektīvās mācības parasti tiek plānotas, pamatojoties uz kopējām aizsardzības ministrijas izstrādātajām vadlīnijām, vienību kara laika uzdevumiem un operāciju prasībām. Savukārt individuālās mācību programmas parasti tiek plānotas saskaņā ar individuālo amatpersonu novērtēšanu rezultātiem, normatīvajos aktos noteiktajām izglītības prasībām, kā arī esošo dienesta pakāpi un laiku, kas jau ir nodienēts esošajā dienesta pakāpē. Piemēram, Apvienotajā Karalistē karavīri, kuri tiek izvirzīti kandidēšanai uz paaugstinājumu nākamajā dienesta pakāpē, tiek norīkoti iziet mācības dažādās formālās un neformālās izglītības programmās, kas viņiem palīdz sagatavoties dienesta pienākumu pildīšanai nākamajā dienesta pakāpē.

Izglītības realizēšana

Karavīru formālās izglītības mācību programmas parasti tiek nodrošinātas gan specializētās militārās izglītības iestādēs, gan arī civilās izglītības iestādēs. Ja Igaunijā sadarbībā ar civilās izglītības iestādēm tiek nodrošināti tikai atsevišķi specifiski mācību kursi (piemēram, augstākā izglītība gaisa spēku un jūras spēku dienestu amatpersonām), tad Apvienotajā Karalistē civilajās izglītības iestādēs tiek nodrošināta lielākā daļa karavīriem paredzēto augstākās akadēmiskās un augstākās profesionālās izglītības programmu.

Apvienotajā Karalistē un Vācijā ievērojama nozīme tiek piešķirta arī karavīru mācībām dažādās civilās jomas izglītības programmās (gan dienesta laikā, gan arī pēc dienesta beigām), lai karavīram nodrošinātu iespēju turpināt savu profesionālo karjeru arī pēc dienesta beigām bruņotajos spēkos. Apvienotajā Karalistē un Vācijā karavīriem ir iespēja saņemt finansējumu dažādu līmeņu izglītības programmu apgūšanai (arodizglītība, augstākā izglītība utt.). Finansiālais atbalsts parasti tiek piešķirts stipendiju veidā, kas sedz visu vai daļu no mācību programmas maksas. Arī Latvijā NBS profesionālā dienesta karavīriem ir iespēja saņemt finansiālu atbalstu izglītības iegūšanai civilajā jomā, bet finansiālais atbalsts tiek piešķirts tikai augstākās izglītības programmu studiju maksas segšanai. Šobrīd saskaņā ar AizM 2012. gada 9. maija noteikumiem Nr.8 „Mācību maksas kompensācijas piešķiršanas un izmaksas kārtība profesionālā dienesta karavīriem” karavīriem mācībām civilajās izglītības iestādēs tiek nodrošināta mācību maksas kompensācija 30% apmērā no kopējās mācību maksas.

Visās trijās apskatītajās ārvalstīs karavīriem tiek piedāvāta iespēja piedalīties mobilitātes programmās. Mobilitātes iespējas ir dažādas - tās ir gan ilgtermiņa prakses apmaiņas programmas, piemēram, Apvienotās Karalistes virsnieki brauc iziet praksi Kanādas bruņotajos spēkos (starp Apvienoto Karalisti, Amerikas Savienotajām Valstīm, Kanādu, Jaunzēlandi, Austrāliju ir noslēgts sadarbības līgums bruņoto spēku apmācību un izglītības jomā ar mērķi veicināt valstu savstarpēju sadarbību un vienotu apmācību standartu izveidi visās piecās valstīs¹²², gan īstermiņa pieredzes apmaiņas un mācību programmas starptautisku programmu ietvaros, gan arī iespējas iegūt apmaksātu formālās izglītības kvalifikāciju kādā no ārvalstu izglītības iestādēm. Arī pašas Apvienotās Karalistes bruņotie spēki piedāvā ļoti plašu mācību programmu ārvalstu karavīriem. Latvijas NBS un Igaunijas Aizsardzības spēku karavīriem šobrīd pārsvarā tiek piedāvātas iespējas piedalīties tikai īstermiņa pieredzes apmaiņas programmās. Pieredzes apmaiņas programmās tiek sūtīti gan studenti, gan pasniedzēji.

¹²² American, British, Canadian, Australian and New Zealand Armies' Program, <http://www.abca-armies.org/>

Izglītības kvalitātes novērtēšana

Apskatītajās valstīs visas formālās militārās izglītības programmas tiek akreditētas, un piešķirtā akreditācija ir līdzvērtīga civilās jomas izglītības programmu akreditācijai. Apvienotajā Karalistē tiek akreditēta arī lielākā daļa neformālās izglītības programmu - semināri, kursi utt.. Vācijā un Igaunijā neformālās izglītības programmas netiek akreditētas. Latvijā šobrīd tiek akreditētas tikai augstākās militārās izglītības programmas.

Igaunijā tāpat kā Latvijā mācību procesa kvalitātes novērtēšanai regulāri tiek veiktas kadetu, programmu absolventu un viņu tiešo dienesta vadītāju aptaujas, kuru ietvaros tiek identificētas iespējamās nepilnības mācību programmu saturā, pasniegšanas metodikā, kā arī pasniedzēju kompetencē un profesionalitātē.

Izglītības sistēmas integrācija kopējā valsts profesionālās izglītības sistēmā un EKI

Nevienā no apskatītajām valstīm militārās izglītības sistēma nav pilnībā integrēta kopējā valsts izglītības sistēmā, jo militārās izglītības sistēma tiek plānota, organizēta, koordinēta un finansēta atsevišķi no kopējās izglītības sistēmas. Tomēr katrā valstī iespējams identificēt jomas, kurās militārās izglītības sistēma pēdējo gadu laikā lielākā vai mazākā pakāpē ir tikusi integrēta kopējā izglītības sistēmā.

Visās apskatītajās valstīs formālās militārās izglītības programmas tiek akreditētas atbilstoši vispārējiem izglītības programmu akreditācijas standartiem, un pēc izglītības programmu pabeigšanas tiek piešķirta kvalifikācija, kas ir līdzvērtīga civilās jomas izglītības programmu kvalifikācijai. Militārās izglītības programmu kvalifikāciju sistēma Apvienotajā Karalistē un Igaunijā ir pielīdzināma kā valsts nacionālajai kvalifikāciju ietvarstruktūrai, tā arī EKI. Savukārt Vācijā militārās izglītības programmu kvalifikāciju ietvarstruktūra šobrīd ir pielīdzināma Vācijas nacionālajai kvalifikāciju ietvarstruktūrai (Vācijas Kvalifikāciju ietvarstruktūra mūžizglītībai), bet nacionālā kvalifikāciju ietvarstruktūra pagaidām vēl nav pilnā mērā integrēta EKI sistēmā.

Finansēšanas sistēma

Nevienā no apskatītajām valstīm militārās izglītības finansēšanas sistēma nav integrēta kopējā valsts izglītības finansēšanas sistēmā. Visās valstīs finansējums izglītības procesa nodrošināšanai tiek piešķirts no bruņoto spēku kopējā budžeta, kuru bruņotajiem spēkiem piešķir katras valsts aizsardzības ministrija.

Visās apskatītajās valstīs nepieciešamā finansējuma plānošanā ir iesaistītas gan attiecīgo valstu aizsardzības ministrijas, gan bruņotie spēki, gan arī izglītības iestādes, kurās tiek nodrošinātas nepieciešamās formālās un neformālās militārās izglītības programmas. Piemēram, Igaunijā līdzīgi, kā tas ir arī Latvijā, Aizsardzības spēku vadība katru gadu plāno nepieciešamo studiju vietu skaitu un mācību programmas. Savukārt izglītības iestādes, kas nodrošina militārā personāla apmācību, pamatojoties uz Aizsardzības spēku izdoto rīkojumu (pasūtījumu), sagatavo atbilstošo izmaksu aprēķinu, kas tiek saskaņots ar Aizsardzības spēku vadību. Pēc tam Aizsardzības spēki šo bruņoto spēku izglītībai paredzēto budžeta projektu, kas tiek integrēts kopējā Aizsardzības spēku budžeta projektā, iesniedz Aizsardzības ministrijai saskaņošanai un apstiprināšanai.

4.2 Iekšlietu ministrijas sistēmas iestāžu amatpersonu ar speciālajām dienesta pakāpēm izglītības sistēmā

Nākamajā tabulā sniegts Apvienotās Karalistes, Igaunijas un Vācijas valsts policijas dienesta, ugunsdzēsības un glābšanas dienesta un valsts robežsardzes dienesta amatpersonu ar speciālajām dienesta pakāpēm izglītības sistēmu salīdzinājuma kopsavilkums.

Salīdzinošās analīzes kritēriji	Apvienotā Karaliste	Igaunija	Vācija	Latvija
Izglītības prasības un dienesta pakāpju sistēma				
Vai tiek noteiktas	Lielākajai daļai	Jā	- Policija un valsts	Jā

Salīdzinošās analīzes kritēriji	Apvienotā Karaliste	Igaunija	Vācija	Latvija
prasības minimālajam izglītības līmenim, kas nepieciešams, lai iestātos dienestā?	amatu - Nē (izņēmums ir atsevišķi amati valsts robežsardzes dienestā).		robežsardze: tikai vidējā un augstākā līmeņa pozīcijām; - Ugunsdzēsības un glābšanas dienests: prasības ir noteiktas, bet tās var mainīties atkarībā no katras federālās zemes noteikumiem.	
Vai tiek noteiktas formālās izglītības prasības dažādu dienesta pakāpju ieņemšanai?	- Valsts policijai - Jā; - Valsts robežsardzei un ugunsdzēsības un glābšanas dienestam - Nē.	Jā	Jā	Jā
Izglītības plānošana				
Kādas institūcijas ir atbildīgas par amatpersonu mācību vajadzību plānošanu?	- Policijas darba koledža (<i>The College of Policing</i>) - Atbildīgie dienesti: - Valsts policija; - Ugunsdzēsības un glābšanas dienests; - Valsts robežsardze.	- Atbildīgie dienesti: - Policijas un valsts robežsardzes dienests; - Ugunsdzēsības un glābšanas dienests.	- Atbildīgie dienesti: - Federālā policija; - Valsts policija; - Pilsētu un federālo zemju ugunsdzēsības un glābšanas departamenti.	- Atbildīgie dienesti: - VP; - VUGD; - VRS.
Kādas institūcijas ir atbildīgas par amatpersonu mācību programmu satura plānošanu?	Izglītības iestādes kopā ar atbildīgajiem dienestiem.	- Izglītības iestādes kopā ar atbildīgajiem dienestiem.	- Valsts policija; - Federālā policija; - Ugunsdzēsēju un glābēju izglītība: ugunsdzēsības un glābšanas reģionālie dienesti.	- Izglītības iestādes kopā ar atbildīgajiem dienestiem.
Izglītības realizēšana				
Vai mācību programmas tiek realizētas tikai specializētās izglītības iestādēs, vai arī daļa programmu tiek īstenotas sadarbībā ar civilās izglītības iestādēm?	Gan specializētās izglītības iestādēs, gan arī civilās izglītības iestādēs.	Tikai specializētās izglītības iestādēs.	Pārsvarā specializētās izglītības iestādēs (atsevišķos gadījumos arī civilās jomas izglītības iestādēs).	Arodizglītības un pirmā līmeņa profesionālās augstākās izglītības programmas - tikai specializētās izglītības iestādēs; otrā līmeņa profesionālās augstākās izglītības programmas un akadēmiskās augstākās izglītības

Salīdzinošās analīzes kritēriji	Apvienotā Karaliste	Igaunija	Vācija	Latvija
				programmas - civilās
Vai amatpersonām tiek nodrošināta iespēja piedalīties starptautiskās mobilitātes programmās?	Jā	Jā	Jā	Jā (pārsvarā īstermiņa pieredzes apmaiņas programmas)
Vai amatpersonām ir iespēja iegūt apmaksātu izglītību civilajā jomā?	Nē	Nē	Nē	Nē
Izglītības kvalitātes novērtēšana				
Vai formālās izglītības programmas tiek akreditētas?	Jā	Jā	Jā	Jā
Kādas institūcijas ir atbildīgas par mācību programmu akreditāciju?	Mācību programmu un tām atbilstošo kvalifikāciju atzīšanas procesu īsteno Oksfordas, Kembridžas un RSA eksaminēšanas institūcija (<i>Oxford, Cambridge and RSA Examinations</i> (OCR)). OCR atzītās kvalifikācijas akreditē Kvalifikāciju un eksaminēšanas regulēšanas padome (<i>Office of Qualifications and Examinations Regulation</i> (Ofqual)).	Igaunijas Augstākās izglītības kvalitātes aģentūra.	Kāda no desmit Vācijas Akreditācijas aģentūrām.	Vispārējo un profesionālo izglītības programmu (izņemto profesionālo augstākās izglītības programmu) akreditāciju veic Izglītības kvalitātes valsts dienests, Augstākās izglītības studiju virzienu akreditāciju saskaņā ar 2012.gada 25.septembra MK noteikumiem Nr.668 veic Studiju akreditācijas komisija, kuru apstiprina Izglītības un zinātnes ministrs. Studiju virzienu novērtēšanu organizē Izglītības un zinātnes ministrijas pilnvarotā institūcija.
Vai programmu akreditācija ir pielīdzināma civilās jomas izglītības programmu akreditācijai?	Jā	Jā	Jā	Jā

Salīdzinošās analīzes kritēriji	Apvienotā Karaliste	Igaunija	Vācija	Latvija
Izglītības sistēmas integrācija kopējā valsts izglītības sistēmā un Eiropas kvalifikāciju sistēmā				
Vai amatpersonām ir izveidoti savi profesiju standarti?	Jā, bet standarti tiek noteikti nevis profesijām, bet profesijas ietvaros veicamajiem darba pienākumiem.	Jā, izņemot policijas darba jomu.	Jā	Jā, izņemot VP.
Vai dienesta pakāpēm ir noteiktas prasības nepieciešamajam izglītības līmenim?	Jā	Jā	Jā (bet sistēma atšķiras dažādu federālo zemju starpā).	Jā
Vai pēc mācību programmu pabeigšanas tiek piešķirta kvalifikācija, kas atbilst nacionālajai kvalifikācijas sistēmai?	Jā	Jā	Jā	Jā
Vai nacionālā kvalifikāciju sistēma atbilst Eiropas Kvalifikāciju ietvarstruktūrai?	Daļēji (tā kā lielākā daļa Apvienotās Karalistes kvalifikāciju ietvarstruktūru sastāv no vairāk nekā 8 kvalifikāciju līmeņiem, visi Apvienotās Karalistes kvalifikāciju līmeņi nav pielīdzināmi pret EKI līmeņiem „viens pret vienu”).	Jā	Nē (pielīdzināšanas process ir uzsākts, bet vēl nav pabeigts).	Jā
Finansēšanas sistēma				
Vai visas mācību izmaksas tiek segtas no valsts budžeta līdzekļiem?	Jā	Nē (atsevišķas akadēmiskās augstākās izglītības programmas netiek finansētas no Iekšlietu ministrijas budžeta, par mācībām maksā paši audzēkņi).	Jā	Jā
No kādiem valsts budžeta līdzekļiem tiek finansēta izglītības nodrošināšana?	- Policijas dienesta amatpersonu izglītība - no Iekšlietu ministrijas budžeta līdzekļiem, no Kopienu un vietējo	No Iekšlietu ministrijas budžeta.	- Ugunsdzēsības un glābšanas dienestu amatpersonu izglītība: - no federālo zemju budžeta;	- No IeM budžeta.

Salīdzinošās analīzes kritēriji	Apvienotā Karaliste	Igaunija	Vācija	Latvija
	<ul style="list-style-type: none"> pašvaldību departamenta budžeta (Anglijā) vai Velsas Asamblejas Valdības budžeta (Velsā), no vietējo pašvaldību budžeta (no pašvaldību nodokļa policijas servisa komponentes); - Valsts robezsardzes dienesta amatpersonu izglītība - no iekšlietu ministrijas budžeta un ieņēmumiem par maksas pakalpojumu sniegšanu; - Ugunsdzēsības un glābšanas dienesta amatpersonu izglītība - no Anglijas, Velsas, Skotijas un Ziemeļrijas atbildīgo iestāžu budžeta. 		<ul style="list-style-type: none"> - no Federālās iekšlietu ministrijas budžeta; - no vietējo pašvaldību budžeta. - Federālā policija: <ul style="list-style-type: none"> - no Vācijas Federālās iekšlietu ministrijas budžeta; - Valsts policija: <ul style="list-style-type: none"> - no federālo zemju budžeta; - no Federālās iekšlietu ministrijas budžeta. 	
Vai finansēšanas sistēma ir integrēta valsts izglītības iestāžu finansēšanas sistēmā?	Nē	Nē	Nē	Nē
Kādas institūcijas ir atbildīgas par nepieciešamā finansējuma plānošanu?	<ul style="list-style-type: none"> - Valsts policija un valsts robezsardze - atbildīgie dienesti sadarbībā ar iekšlietu ministriju un izglītības iestādēm; - Ugunsdzēsības un glābšanas dienests - Anglijā - Kapienu un vietējo pašvaldību departaments, Skotijā - Tieslietu ministrija, Velsā - Velsas valdība, Ziemeļrijā - Ziemeļrijas 	<ul style="list-style-type: none"> - Atbildīgie iekšlietu ministrijas dienesti; - izglītības iestādes. 	<ul style="list-style-type: none"> Valsts policija un Federālā policija: <ul style="list-style-type: none"> - katras federālās zemes iekšlietu ministrija; - Federālā iekšlietu ministrija; - Bundestāgs; - Ugunsdzēsības un glābšanas dienests: <ul style="list-style-type: none"> - vietējās pašvaldības; - federālo zemju iekšlietu ministrijas; - federālo zemju parlamenti; 	<ul style="list-style-type: none"> - Atbildīgie IEM dienesti; - izglītības iestādes.

Salīdzinošās analīzes kritēriji	Apvienotā Karaliste	Igaunija	Vācija	Latvija
	valdība.		- Federālā iekšlietu ministrija.	

Izglītības prasības un dienesta pakāpju sistēma

Katrā no trijām apskatītajām ārvalstīm ir samērā atšķirīgas prasības esošajai izglītībai, kas nepieciešama, lai persona varētu tikt uzņemta dienestā un ieņemt dažādas dienesta pakāpes. Sistēma atšķiras ne tikai valstu starpā, bet arī dažādu dienestu starpā. Igaunijā minimālās izglītības prasības ir noteiktas visu iekšlietu ministrijas padotības iestāžu dienesta amatpersonām ar speciālajām dienesta pakāpēm – gan uzņemšanai dienestā, gan arī nākamo dienesta pakāpju ieņemšanai turpmākās karjeras ietvaros (bet izglītības prasības var būt atkarīgas ne tikai no dienesta pakāpes, bet arī no ieņemamā amata). Turpretim Apvienotajā Karalistē izglītības prasības uzņemšanai dienestā ir noteiktas tikai atsevišķiem amatiem Valsts robežsardzē. Īpatnēji, ka uzņemšanai Apvienotās Karalistes Valsts policijas dienestā netiek noteiktas nekādas izglītības prasības, bet izglītības prasības ir noteiktas dažādu dienesta pakāpju ieņemšanai. Tas galvenokārt skaidrojams ar to, ka pēc uzņemšanas policijas dienestā amatpersonai sākotnēji tiek noteikts divus gadus ilgs pārbaudes periods, kura laikā arī tiek iegūta dienesta pienākumu pildīšanai nepieciešamā profesionālā kvalifikācija. Taču šobrīd Apvienotajā Karalistē tiek izvērtēta iespēja ieviest formālās izglītības prasības uzņemšanai policijas dienestā, lai nodrošinātu, ka kandidāti iegūst nepieciešamo profesionālo kvalifikāciju un darbam nepieciešamās zināšanas un iemaņas jau pirms dienesta gaitu uzsākšanas.¹²³

Vācijā izglītības prasības uzņemšanai dienestā policijas un robežsardzes dienestā tiek noteiktas tikai tādos gadījumos, ja persona kandidē uz vidēja vai augstākā līmeņa dienesta pakāpēm. Ugunsdzēsības un glābšanas dienestos valsts līmenī nav noteiktas formālās izglītības prasības.

Latvijā leM sistēmas iestāžu amatpersonām minimālās izglītības prasības ir noteiktas gan pieņemšanai dienestā, gan arī amatpersonas iecelšanai dažādām dienesta pakāpēm atbilstošajos amatos.

Izglītības plānošana

Visās apskatītajās valstīs izglītības plānošanas process galvenokārt tiek īstenots atbildīgo dienestu ietvaros. Vācijā, kur Valsts policijas dienests un ugunsdzēsības un glābšanas dienesti netiek pārvaldīti centralizētā līmenī, arī formālās un neformālās izglītības plānošanas process tiek īstenots katras federālās zemes / pilsētas pašvaldības līmenī, bet nacionālā līmenī tiek nodrošināti kopējie mācību standarti un mācību procesa uzraudzība.

Izglītības realizēšana

Apvienotajā Karalistē, Vācijā un Latvijā valsts policijas, robežsardzes un ugunsdzēsības un glābšanas dienestu amatpersonas tiek sagatavotas gan civilās izglītības iestādēs, gan arī specializētās izglītības iestādēs. Specializētās izglītības iestādes var būt gan valsts un pašvaldību padotības izglītības iestādes, gan arī privātās izglītības iestādes. Latvijā leM sistēmas speciālisti tiek sagatavoti specializētās izglītības iestādēs, kur tiek īstenotas arodizglītības, profesionālās tālākizglītības un pirmā līmeņa profesionālās augstākās izglītības programmas, un civilās jomas augstākās izglītības iestādēs, kur tiek īstenotas otrā līmeņa profesionālās augstākās izglītības programmas un akadēmiskās augstākās izglītības programmas.

Igaunijā visu valsts iekšlietu jomas dienestu speciālisti pārsvarā tiek sagatavoti vienā specializētā izglītības iestādē – Igaunijas Drošības zinātņu akadēmijā. Akadēmija sastāv no četrām atsevišķām

¹²³ <http://richardheslop.net/PDFs/Heslop%20and%20White%20New%20Police%20Studies%20Conf%20Paper.pdf>

koledžām, no kurām katra specializējas noteiktas jomas amatpersonu sagatavošanā. Vienuviet tiek piedāvāts apgūt gan profesionālo vidējo izglītību, gan profesionālo augstāko izglītību, gan arī augstāko akadēmisko izglītību (bakalaura un maģistra grāds).

Igaunijas Drošības zinātņu akadēmija atrodas Igaunijas iekšlietu ministrijas padotībā, līdzīgi kā tas ir arī Latvijā, kur visas trīs koledžas - VPK, UCAK un VRK, atrodas IeM sistēmas iestāžu padotībā.

Atšķirībā no bruņoto spēku amatpersonām, kurām Apvienotajā Karalistē un Vācijā ir iespēja iegūt apmaksātu izglītību arī paša izvēlētajā civilajā jomā, iekšlietu ministriju padotības iestāžu amatpersonām šāda iespēja netiek nodrošināta nevienā no trijām apskatītajām ārvalstīm. Arī Latvijā IeM sistēmas iestāžu amatpersonām šāda iespēja šobrīd netiek nodrošināta.

Visās trijās ārvalstīs dienestu amatpersonām ir pieejamas mobilitātes programmas. Igaunijā katru gadu dažādās starptautiskās mobilitātes programmās tiek iesaistīti aptuveni 10% no kopējā Igaunijas Drošības zinātņu akadēmijas studentu un mācībspēku skaita. Visbiežāk izmantotās mobilitātes programmas ir *Erasmus* un *Leonardo da Vinci*, kā arī dažādas īstermiņa pieredzes apmaiņas programmas. Salīdzinot ar apskatītajām ārvalstīm, Latvijā amatpersonām šobrīd ir pieejamas tikai īstermiņa mobilitātes programmas (dažāda veida pieredzes apmaiņas programmas).

Izglītības kvalitātes kontrole

Lai nodrošinātu izglītības programmu kvalitāti, Igaunijā, Apvienotajā Karalistē, Vācijā un Igaunijā formālās izglītības programmas visu apskatīto iekšlietu sistēmas specializāciju ietvaros tiek akreditētas atbilstoši vispārējai nacionālajai izglītības programmu akreditēšanas sistēmai.

Visas IeM sistēmas koledžu īstenotās pirmā līmeņa augstākās izglītības programmas, arodizglītības un profesionālās tālākizglītības programmas, kā arī otrā līmeņa augstākās izglītības programmas, kas tiek īstenotas RSU un RTU, ir licencētas un akreditētas. Izņēmums ir RA īstenotā otrā līmeņa profesionālās augstākās izglītības programma „Robežapsardze”, kas ir licencēta, bet šobrīd pagaidām vēl nav akreditēta. Izglītības sistēmas integrācija kopējā valsts izglītības sistēmā un EKI

Nevienā no četrām valstīm visu triju jomu izglītības sistēma atšķirīgās izglītības finansēšanas, izglītības plānošanas un izglītības īstenošanas sistēmas dēļ nav pilnībā integrēta kopējā valsts izglītības sistēmā. Taču pēc formālo policijas, robežsardzes un ugunsdzēsības un glābšanas jomas izglītības programmu pabeigšanas piešķiramās kvalifikācijas ir pielīdzināmas katras valsts nacionālajai kvalifikāciju ietvarstruktūrai, un līdz ar to ir līdzvērtīgas pēc civilās jomas izglītības programmām piešķirtajām kvalifikācijām. Igaunijas, Latvijas un Apvienotās Karalistes kvalifikāciju ietvarstruktūras ir pielīdzināmas EKI, kas ļauj šo valstu policijas, robežsardzes un ugunsdzēsības un glābšanas dienestu amatpersonu formālās izglītības kvalifikācijas pielīdzināt arī citās ES valstīs piešķirtajām kvalifikācijām.

Finansēšanas sistēma

No trijām apskatītajām ārvalstīm tikai Igaunijā visi trīs dienesti - valsts policija, valsts robežsardze un valsts ugunsdzēsības un glābšanas dienests, tāpat kā Latvijā atrodas vienas valsts iestādes, iekšlietu ministrijas, padotībā. Apvienotajā Karalistē un Vācijā šo triju dienestu pārvaldības funkcijas ir pārdalītas vairāku valsts institūciju starpā, līdz ar to savā starpā atšķiras arī attiecīgo dienestu amatpersonu izglītības finansēšanas sistēmas.

Atšķirībā no Igaunijas un Latvijas, kur finansējums policijas, robežsardzes un ugunsdzēsības un glābšanas dienestu darbībai tiek piešķirts no vienas valsts iestādes budžeta (no iekšlietu ministrijas budžeta), Vācijā un Anglijā šiem dienestiem finansējums tiek piešķirts no vairāku institūciju budžeta līdzekļiem. Piemēram, Vācijā, ugunsdzēsības un glābšanas dienestu speciālistu izglītības izmaksas tiek segtas no vietējās pašvaldības, federālās zemes iekšlietu ministrijas un Vācijas Federālās iekšlietu ministrijas budžeta. Līdzīga finansēšanas sistēma ir arī Vācijas Valsts policijas dienestiem, kas saņem finansējumu gan no federālo zemju iekšlietu ministriju budžeta, gan arī no Federālās iekšlietu ministrijas budžeta. Savukārt Vācijas Federālās policijas dienesta amatpersonu (t.sk. arī Vācijas robežsargu) izglītības finansēšanas sistēma tiek organizēta centralizēti (valsts līmenī), un visas ar izglītības nodrošināšanu saistītās izmaksas tiek segtas no Federālās iekšlietu ministrijas budžeta. Arī Apvienotajā Karalistē valsts policijas amatpersonu izglītības budžets, kas ir iekļauts

kopējā valsts policijas dienesta budžetā, sastāv ne tikai no iekšlietu ministrijas piešķirtā finansējuma, bet arī no citu zemju (Anglijas, Skotijas, Ziemeļīrijas un Velsas) un pašvaldību atbildīgo iestāžu piešķirtā finansējuma.

Vācijā un Lgaunijā atšķirībā no pārējām apskatītajām valstīm finansējums specializētām iekšlietu jomas un citām civilās jomas izglītības iestādēm, kur tiek apmācītas iekšlietu jomas dienestu amatpersonas, netiek piešķirts no attiecīgā dienesta budžeta (budžets tiek piešķirts izglītības iestādēm bez attiecīgo dienestu starpniecības). Vācijā šīm izglītības iestādēm finansējumu piešķir katras federālās zemes iekšlietu ministrija. Izņēmums ir atsevišķas apmācību programmas, kurām pasūtījumu no izglītības iestādēm veic pašas valsts policijas struktūrvienības. Šajos gadījumos pasūtītās apmācību programmas tiek apmaksātas no dienesta (konkrētās struktūrvienības) budžeta. Lgaunijā finansējums Lgaunijas Policijas un robežsardzes dienesta un Ugunsdzēsības un glābšanas dienesta amatpersonu apmācībām dažādās izglītības iestādēs no iekšlietu ministrijas tiek piešķirts galvenajai izglītības iestādei iekšlietu jomā - Lgaunijas Drošības zinātņu akadēmijai, kas piešķirto finansējumu sadala starp akadēmijā īstenotajām mācību programmām un citās izglītības iestādēm, kur tiek apmācītas šo dienestu amatpersonas.

Principi, pēc kādiem tiek veidots amatpersonu izglītības vajadzībām paredzētais budžets visās valstīs ir līdzīgi - pamatā tiek ņemtas vērā amatpersonu obligātās izglītības prasības un amatpersonu papildu individuālās mācību vajadzības, kas tiek sakārtotas prioritārā secībā un iekļautas apmācību plānā. Pamatojoties uz apmācību plānā iekļautajām apmācību programmām un apmācāmo skaitu katrā programmā, tiek noteikts nepieciešamais finansējuma apmērs.

Nevienā no apskatītajām valstīm šo triju jomu izglītības finansēšanas sistēma nav integrēta kopējā valsts izglītības sistēmā, jo izglītības realizēšana tiek finansēta nevis no kopējā izglītības budžeta, bet gan no iekšlietu ministriju un citu atbildīgo valsts institūciju budžetiem.